

Fond za humanitarno pravo

Izveštaj o suđenjima za ratne zločine u Srbiji u 2012. godini

SKRAĆENICE

- BIA – Bezbednosno-informativna agencija
- BiH – Bosna i Hercegovina
- EKLJP – Evropska konvencija o ljudskim pravima
- FHP – Fond za humanitarno pravo
- JNA – Jugoslovenska narodna armija
- KZJ – Krivični zakonik Jugoslavije
- MKSJ – Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju
- MKSR – Međunarodni krivični sud za Ruandu
- MUP – Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srbije
- OVK – Oslobodilačka vojska Kosova
- OVPBM - Oslobodilačka vojska Preševa, Bujanovca i Medveđe
- PJP – Posebne jedinice policije
- RTS – Radio televizija Srbije
- SAO Krajina – Srpska autonomna oblast Krajina
- SJB – Stanica javne bezbednosti
- SUP – Sekretarijat unutrašnjih poslova
- TO – Teritorijalna odbrana
- TRZ – Tužilaštvo za ratne zločine Republike Srbije
- VBA – Vojnobezbednosna agencija
- VJ – Vojska Jugoslavije
- VRS – Vojska Republike Srpske
- VSS – Vrhovni sud Srbije
- VTO – Vojno-teritorijalni odred
- TO – Teritorijalna odbrana
- ZKP – Zakonik o krivičnom postupku

Uvod

Pred Višim sudom u Beogradu (Odeljenje za ratne zločine) u 2012. godini vođeno je 13 postupaka. Viši sud je doneo presude u sedam predmeta¹ kojima je 37 optuženih osuđeno a osam optuženih oslobođeno krivične odgovornosti, dok su preostalih šest postupaka još u toku.²

Apelacioni sud u Beogradu (Odeljenje za ratne zločine), doneo je 2012. godine četiri odluke po žalbama izjavljenim na presude Višeg suda u Beogradu i Apelacionog suda u Beogradu, kojima je pravnosnažno osudio četiri optužena³, a dva optužena pravnosnažno oslobodio krivične odgovornosti.⁴

U 2012. godini, pred sudovima opšte nadležnosti vođena su dva postupka za krivično delo ratni zločin protiv civilnog stanovništva – predmet *Orahovac/Rahovec* pred Višim sudom u Požarevcu i predmet *Kušnin/Kushnin* pred Višim sudom u Nišu. Pred Višim sudom u Prokuplju u toku je postupak protiv Miloša Lukića zbog krivičnog dela ubistva.

TRZ, podiglo je 2012. godine optužnice protiv ukupno sedam lica zbog krivičnog dela ratni zločin protiv civilnog stanovništva i/ili zbog krivičnog dela ratni zločin protiv ratnih zarobljenika.⁵

FHP je 2012. godine zastupao oštećene u četiri predmeta pred Odeljenjem za ratne zločine Višeg suda u Beogradu – Čuška/Qushk, Skočić, Lovas i Tenja II, dok su posmatrači FHP pratili glavne pretese u ostalim postupcima koji su vođeni pred ovim sudom, kao i glavne pretese u predmetima koji su vođeni pred sudovima opšte nadležnosti – *Orahovac/Rahovec*, *Kušnin/Kushnin* i *Miloš Lukić*.

1 Predmeti *Beli Manastir*, *Bijeljina*, *Bytyqi*, *Prizren*, *Lički Osik*, *Lovas* i *Gnjilanska grupa*.

2 Predmeti *Bosanski Petrovac*, *Ovčara V*, *Skočić*, *Tenja II*, *Tuzlanska kolona* i *Čuška/Qushk*.

3 Predmeti *Medak*, *Rastovac* i *Zvornik III/IV*.

4 Predmeti *Prijedor* i *Zvornik III/IV*.

5 Optuženi su: Neđeljko Sovilj i Rajko Vekić, zbog krivičnog dela ratni zločin protiv civilnog stanovništva (predmet *Bosanski Petrovac*); Mark Kašnjeti, zbog krivičnog dela ratni zločin protiv civilnog stanovništva (predmet *Prizren*); Petar Ćirić, zbog krivičnog dela ratni zločin protiv ratnih zarobljenika (predmet *Ovčara V*); Božo Vidaković, zbog krivičnog dela ratni zločin protiv civilnog stanovništva i krivičnog dela ratni zločin protiv ratnih zarobljenika, i Žarko Čubrilo, zbog krivičnog dela ratni zločin protiv civilnog stanovništva (predmet *Tenja II*); Dejan Bulatović, zbog krivičnog dela ratni zločin protiv civilnog stanovništva (predmet *Čuška/Qushk*).

I Nalazi

I. Mali broj optuženih

TRZ je tokom 2012. godine optužilo svega sedam lica, što je najmanji broj optuženih u jednoj godini od njegovog osnivanja do danas.⁶ Od toga, predmeti *Prizren*, *Tenja II* i *Bosanski Petrovac* predstavljaju nove postupke, dok su optužnice u predmetima *Ovčara V* i *Ćuška/Qushk* proizašle iz postupaka koji su već vođeni pred Odeljenjem za ratne zločine Višeg suda u Beogradu. Međutim, ni predmeti *Tenja II* i *Bosanski Petrovac* ne predstavljaju rezultat samostalnog rada TRZ. Naime, Kantonalni sud u Bihaću (BiH), ustupio je TRZ-u predmet *Bosanski Petrovac*, a Državno odvjetništvo Republike Hrvatske ustupilo je predmet *Tenja II*, s tim da je FHP u novembru 2011. godine podneo krivičnu prijavu TRZ-u zbog zločina izvršenih u Tenji.⁷

- 4 Jedino ohrabrujuće postupanje TRZ u 2012. godini jeste proširenje optužnice u predmetu *Ćuška/Qushk* na zločine izvršene i u selima *Plavljane/Pavlan* i *Zahać/Zahaq* (opština *Peć/Pejè*), s tim da je FHP još u avgustu 2010. godine podneo TRZ-u krivičnu prijavu zbog zločina izvršenih u ovim selima.⁸

2. „Krupne ribe“ i dalje izmiču pravdi

Ministar pravde Republike Srbije Nikola Selaković izjavio je neposredno po stupanju na dužnost da u borbi protiv organizovanog kriminala i korupcije “krupne ribe” više neće izmicati pravdi, dodavši: “Imali smo velike ribe koje prolaze kroz mrežu, a male se hvataju.”⁹ Nažalost, ministar se u svojoj kritici srpskog pravosuđa zadržao samo na predmetima organizovanog kriminala i korupcije, iako se identična kritika može uputiti i TRZ.

Naime, od svog osnivanja 2003. godine pa do danas, TRZ je pokazalo spremnost i volju da optužuje neposredne izvršioce zločina ali ne i srednje i visoko

6 TRZ je tokom 2011. godine optužilo devet lica, a u periodu 2003-2012. godine optužilo je ukupno 151 lice.

7 Videti saopštenje FHP-a: “FHP podneo krivičnu prijavu protiv više od 30 lica zbog ratnih zločina u Hrvatskoj, počinjenih 1991”, 13.10.2011. godine.

8 Videti saopštenje FHP-a: “Krivična prijava protiv pripadnika VJ i MUP Srbije za ratne zločine prema albanskim civilima u selima Zahać i Pavljane”, 25.08.2010. godine.

9 „Selaković: “Krupne ribe” više neće izmicati pravdi”, *Večernje novosti*, 1.08.2012. godine, <http://www.novosti.rs/vesti/naslovna/aktuelno.289.html:390953-SelakovicquotKrupne-ribequot-vise-nece-izmicati-pravdi>

rangirane oficire JNA, VJ i MUP, koji su naređivali izvršenje zločina ili čiji su potčinjeni vršili zločine za koje su nadređeni oficiri znali.

Do sada je TRZ optužilo samo dva niže i jednog srednje rangiranog oficira.¹⁰ Nespremnost TRZ da procesuirala višerangirane pripadnike JNA, VJ i MUP, i pored jasnih dokaza, i nastavljanje prakse da se oni pred sudom pozivaju isključivo kao svjedoci, posebno je bilo uočljivo u predmetu *Lovas*. Po prvi put od početka procesuiranja ratnih zločina u Srbiji kritika TRZ došla je i od strane jednog sudskog veća. Naime, predsjednica sudskog veća u predmetu *Lovas* je prilikom obrazlaganja presude 26.06.2012. godine navela da, po nalazu veća, najveću odgovornost za napad na *Lovas* i sve što se dešavalo u toku istog, snosi komanda Druge proleterske gardijske mehanizovane brigade JNA, te da se u ovom predmetu nalazi dragocen dokazni materijal što "ostavlja mogućnost tužiocu da zadovoljenje pravde dobije i rodbina žrtava koje nisu obuhvaćene izmenjenom optužnicom, a bile su u prvobitno podignutoj optužnici. Čuli smo u ovoj sudnici punim imenom i prezimenom ko su još akteri kritičnih dešavanja, neki su nam bili i svjedoci, pa bi stoga bilo pravično i za žrtve i za optužene, da tužilac ispuni svoje obećanje dato u završnoj reči i pozabavi se njihovom krivičnom odgovornošću." Dodala je i da je u optužnici izostao bitan segment dešavanja u *Lovasu* – iseljavanje hrvatskog civilnog stanovništva sa područja koje je bilo pod kontrolom JNA.

TRZ do sada nije podiglo ni jednu optužnicu protiv lica odgovornih po osnovu komandne odgovornosti. Ipak, sudsko veće kojim je predsedavala sudija Tatjana Vuković, u predmetu *Zvornik II*, donelo je 2010. godine presudu kojom je radnje okrivljenog Branka Popovića kvalifikovalo kao *pomaganje nečinjenjem*, i utvrdilo njegovu krivičnu odgovornost za radnje njegovih potčinjenih pa je na taj način premostilo prazninu koja postoji zbog odbijanja TRZ da podiže optužnice koristeći institut komandne odgovornosti.¹¹ Međutim, od momenta

10 Optuženi su: 1) Miodrag Dimitrijević, u ime Zonskog štaba TO Valjevo postavljen za koordinatora za borbena dejstva sela *Lovas* 1991. godine, koji je 2012. godine u predmetu *Lovas* nepravosnažnom presudom osuđen zbog krivičnog dela ratni zločin protiv civilnog stanovništva na kaznu zatvora u trajanju od 10 godina, i 2) Toplica Miladinović, komandant 177. VTO Peć, kojem se sudi za zločin protiv civilnog stanovništva u selu *Čuška/Qyshk* 1999. godine, 3) Radoslav Mitrović, komandant 37. odreda PJP, koji je 2010. godine u predmetu *Suva Reka/Suharekë* pravosnažno oslobođen krivične odgovornosti da je izvršio krivično delo ratni zločin protiv civilnog stanovništva.

11 U predmetu *Zvornik II* Branko Popović pravosnažno je osuđen na kaznu zatvora u trajanju od 15 godina zbog krivičnog dela iz čl. 142 st. 1 KZJ u vezi sa članom 22 i 24 KZJ. On je oglašen krivim jer je kao komandant TO *Zvornik*, inkriminisane radnje izvršio nečinjenjem koje se sastoji u tome što je svesno propustio da u objektima u kojima su bili zatvoreni taoci stražarima koji su ih čuvali izda naredbe i preduzme mere kojima bi zaštitio život i

donošenja te presude do danas, TRZ nije podiglo nijednu optužnicu koristeći pomaganje nečinjenjem kao supstitut za komandnu odgovornost.

3. Politički motivisano hapšenje Albanaca sa juga Srbije

Dana 4.05.2012. godine, dva dana pre održavanja opštih izbora u Srbiji, po nalogu TRZ, MUP je uhapsio petoricu Albanaca, državljana Srbije sa prebivalištem u Bujanovcu - Elhamija Salihija, Mustafu Limanija, Sherifa Abdirija, Nedira Seferdinija i Sevdaija Emurlahija, zbog sumnje da su 2001. godine, na teritoriji opštine Bujanovac, kao pripadnici OVPBM, izvršili krivično delo ratni zločin protiv civilnog stanovništva.

Sledećeg dana, TRZ je donelo naredbu za sprovođenje istrage protiv ovih lica, a sudija za prethodni postupak Višeg suda u Beogradu odredio je pritvor uhapšenima.

6

Dana 29. maja 2012. godine, isti sudija ukinuo je pritvor petorici Albanaca, postupajući po dopisu TRZ. TRZ je odustalo od krivičnog gonjenja petorice okrivljenih nakon što su, prema rečima Tužioca za ratne zločine Vladimira Vukčevića, u TRZ saznali da je još 2002. godine donet Zakon o amnestiji za dva krivična dela - terorizam i udruživanja radi neprijateljske delatnosti, čiji je cilj bio amnestiranje upravo pripadnika OVPBM za navedena krivična dela.¹²

FHP napominje da pomenutim zakonom, kao i nijednim drugim zakonom, nije predviđena amnestija za krivična dela ratnih zločina, tako da je neprihvatljivo obrazloženje TRZ da obustavlja postupak protiv lica osumnjičenih za krivično delo ratnih zločina zbog postojanja Zakona o amnestiji za krivična dela terorizma i udruživanja radi neprijateljske delatnosti. Ostaje nejasno i kako je moguće da neko ko je izabran za nosioca tako važne pravosudne funkcije i ko je na čelu državnog organa čiji je zadatak da striktno i bezrezervno primenjuje zakon, nema saznanja o postojanju jednog takvog zakona.

Dodatni razlog za odustajanje od krivičnog gonjenja, prema tužiocu Vukčeviću, predstavlja odluka srpskih vlasti iz perioda 2000-2002. godine da OVPBM tretiraju kao terorističku organizaciju, a ne stranu u oružanom sukobu, iz čega sledi

telesni integritet talaca, usled kojeg nečinjenja je došlo do ubistva i telesnog povređivanja talaca. Apelacioni sud u Beogradu je 2011. godine potvrdio ovu presudu.

12 *Politika*, Intervju sa Vladimirom Vukčevićem: "Nekad je politika jača od pravde", 7.06.2012. godine.

da krivična dela koja su učinili pripadnici OVPBM ne predstavljaju ratni zločin, s obzirom da je neophodan uslov za postojanje ovog krivičnog dela da je ono učinjeno za vreme oružanog sukoba.

Međutim, suprotno tvrdnji tužioca Vukčevića, krivična dela koja su na jugu Srbije u periodu 2000-2001. godine učinili kako pripadnici OVPBM tako i pripadnici srpskih snaga mogu se kvalifikovati kao ratni zločini jer je postojao unutrašnji oružani sukob između OVPBM i srpskih snaga, a što proizlazi iz Sporazuma o prekidu vatre na jugu Srbije zaključenog 2001. godine između srpskih vlasti i OVPBM, uz posredovanje specijalnog izaslanika generalnog sekretara NATO Pitera Fejta. U članu 3. ovog sporazuma stoji: "Strane potpisnice priznaju i pridržavaju se dodatnog Protokola Ženevske konvencije (Protokol II) od 12. avgusta 1949. godine koji se odnosi na zaštitu žrtava u nemeđunarodnim [unutrašnjim] konfliktima."

Mnoge okolnosti ovih hapšenja ukazuju da su ona bila politički motivisana i da se TRZ stavilo u službu predizborne kampanje. Hapšenje petorice Albanaca desilo se dva dana pre održavanja opštih izbora u Srbiji, na kojima je Ministar unutrašnjih poslova Ivica Dačić bio kandidat za predsednika države. Hapšenje Albanaca obezbedilo mu je veliki publicitet za vreme predizborne tišine. Javni istupi predstavnika institucija bili su kontradiktorni, šturi i neusaglašeni i ukazivali su da se radi o brzopleto organizovanoj akciji. Ovakvim postupanjem TRZ je poslalo lošu poruku javnosti i žrtvama najtežih kršenja ljudskih prava - da procesuiranje ratnih zločina u Srbiji ne zavisi samo od dokaza i zakona već i od političkih naloga.

7

4. Neadekvatna zaštita i podrška svedocima

Tokom 2012. godine nije bilo unapređenja sistema zaštite svedoka u Srbiji. Rešavanje ozbiljnih problema u sistemu zaštite svedoka na koje već godinama ukazuju i domaće i međunarodne organizacije i institucije¹³ nije bilo na agendi srpskih institucija.

Od 2006. godine, u Srbiji se primenjuje poseban zakon koji reguliše zaštitu

13 Izveštaj Tomasa Hamarberga, komesara Saveta Evrope za ljudska prava, nakon posete Srbiji 12. do 15. juna 2011; izveštaj Komiteta za pravna pitanja i ljudska prava Saveta Evrope, "Zaštita svedoka kao temelj pravde i pomirenja na Balkanu", 2011; *Nezakonitosti u procesuiranju ratnih zločina u Republici Srbiji*, Izveštaj FHP, 2010; *Izveštaj o suđenjima za ratne zločine u Srbiji u 2011*, FHP, 2012.

učesnika u krivičnom postupku, sa posebnim akcentom na zaštiti svedoka.¹⁴ Navedenim zakonom definisano je ko uživa zaštitu, način na koji ulaze u program zaštite, institucije i tela koja su zadužena za određivanje takvog statusa, te mere zaštite lica koja su u programu. Pojedine odredbe novog ZKP¹⁵ takođe sadrže norme o zaštiti svedoka. Za ovu oblast je relevantan i pravilnik Višeg suda u Beogradu kojim je predviđeno postojanje Službe za pomoć i podršku svedocima i oštećenima.¹⁶

Zaštita lica koja su u programu zaštite poverena je Jedinici za zaštitu svedoka u okviru Direkcije MUP-a. Na ovu jedinicu, kao i na odnos TRZ, više svedoka je imalo ozbiljne i argumentovane pritužbe, o čemu je FHP pisao u Izveštaju o suđenjima za ratne zločine u Srbiji u 2011. godini.¹⁷ Najveći problem predstavlja zaštita svedoka-insajdera koji su 1998-1999. godine bili pripadnici MUP-a i koji treba da svedoče o zločinima koje su njihove nekadašnje kolege - pripadnici MUP-a izvršili nad kosovskim Albancima.¹⁸

8

Ni rad Službe za pomoć i podršku svedocima i oštećenima Višeg suda u Beogradu se ne može oceniti pozitivno. Aktom kojim je služba osnovana predviđeno je da u njoj rade svega tri lica, koja treba da ispunjavaju određene opšte uslove¹⁹, s tim da nije predviđen poseban uslov da to budu lica koja imaju adekvatno obrazovanje i iskustvo za rad sa licima koja su preživela ozbiljne traume. Usled toga, žrtve koje svedoče ne dobijaju odgovarajuću pomoć i često doživljavaju sekundarnu viktimizaciju, što se odražava i na sam kvalitet postupka, te činjenica koje se utvrđuju njihovim svedočenjima. U 2012. godini, u slučaju *Skočić*, najbolje se vide efekti lošeg rada ove službe.

MKSJ i MKSR uspostavili su važne mehanizme za zaštitu žrtava i svedoka čija iskustva nisu dovoljno primenjena u postupcima za ratne zločine u Srbiji. Takođe, pri Ministarstvu pravosuđa Republike Hrvatske formirana je Uprava za probaciju i podršku žrtvama i svedocima koja sa svojim službama i odeljenjima pruža adekvatnu podršku koja je uočljiva prilikom ispitivanja svedoka iz Hrvatske.

14 Zakon o programu zaštite učesnika u krivičnom postupku ("Sl. glasnik RS", br. 85/2005)

15 Član 102-111 ZKP ("Sl. glasnik RS", br. 72/2011 i 101/2011).

16 Pravilnik o unutrašnjem uređenju i sistematizaciji radnih mesta u Višem sudu u Beogradu SU br. 9/10 – 2 od 30.04.2010.

17 Izveštaj o suđenjima za ratne zločine u Srbiji u 2011. godini, Fond za humanitarno pravo, str. 12-13.

18 Videti *Nezakonitosti u procesuiranju ratnih zločina u Republici Srbiji*, Izveštaj FHP, 2010.

19 Pravilnik o unutrašnjem uređenju i sistematizaciji radnih mesta u Višem sudu u Beogradu SU br. 9/10 – 2 - član 14.

5. Veće za ratne zločine Apelacionog suda u Beogradu kao primer ažurnog postupanja sudova

Apelacioni sud u Beogradu je u toku 2012. godine donelo pet presuda u postupcima za ratne zločine, po žalbama na prvostepene presude Višeg suda u Beogradu i jednu presudu Apelacionog suda u Beogradu.²⁰ Kao i prošle godine²¹, može se konstatovati da je Apelacioni sud u Beogradu postupao ažurno, imajući u vidu da je doneo odluke o žalbama u svim predmetima u kojima su donete prvostepene i drugostepene presude u 2011. godini.

6. Kaznena politika

Kaznenu politiku u postupcima za ratne zločine u Srbiji, izuzimajući postupke koji se vode pred sudovima opšte nadležnosti, kreira Apelacioni sud u Beogradu, donošenjem pravnosnažnih presuda. Ovaj sud je u 2012. godini doneo četiri meritorne odluke, kojima su postupci pravnosnažno okončani.

Kaznenu politiku sudova koji sude u predmetima ratnih zločina karakteriše generalno loša praksa prilikom odmeravanja kazni za ratne zločine. Naime, gotovo po pravilu, daje se prevelik značaj utvrđenim olakšavajućim okolnostima, u odnosu na otežavajuće okolnosti. Takođe, sudovi često koriste i institut ublažavanja kazne, što predstavlja samo mogućnost, ne i imperativ, i što je suprotno duhu zakona i intenciji zakonodavca, da upotreba ovog instituta bude izuzetna. Zakon jasno predviđa da okolnosti koje omogućavaju tzv. sudsko ublažavanje kazne, moraju biti izuzetnog karaktera. Imajući ovo u vidu, neprimereno je da se zbir utvrđenih olakšavajućih okolnosti tretira kao osobito olakšavajuća okolnost. Osobite okolnosti, pored toga što ih mora biti najmanje dve, moraju biti posebne i ne smeju ulaziti u biće krivičnog dela za koje se sudi. Shodno tome, neopravdano se izriču krivične sankcije ispod zakonom propisanog minimuma. Pri tom, postupajući sudovi, prilikom obrazlaganja odmerene kazne, koriste uopštene formulacije kako bi opisali olakšavajuće i otežavajuće okolnosti.

Blaga kaznena politika za ratne zločine u postkonfliktnim društvima ne doprinosi uspostavljanju sistema vrednosti koji će onemogućiti ponavljanje zločina.

20 Predmet *Medak* - vidi str. 81.

21 Izveštaj o suđenjima za ratne zločine u Srbiji u 2011, FHP, str. 9.

7. Nedovoljno profesionalna odbrana optuženih

Većina branilaca u postupcima za ratne zločine se ne ponaša profesionalno i etično. Procesna aktivnost većine branilaca prvenstveno je usmerena na opstrukciju postupka, njegovo odugovlačenje i bavljenje efemernim pitanjima, kao što su politikanstvo i nagađanja o motivima zbog kojih je TRZ optužilo njihove branjenike. Na ovaj način, branioci ne ostvaruju svoju funkciju u krivičnom postupku, ne štite interese optuženih na pravi način, niti doprinose kvalitetu samog procesa.

U ophođenju prema tužiocima i punomoćnicima žrtava često se primećuju omalovažavanje i uvredljivo ponašanje kojima se grubo krše pravila advokatske etike. Najdrastičniji primer ovakvog ponašanja predstavlja obraćanje i postupanje pojedinih branilaca u predmetu Čuška/Qushk prema Mustafi Radonijiju, advokatu sa Kosova i zastupniku žrtava u ovom predmetu. Tako je branilac Goran Petronijević, kada je tužilac na jednom od ročišta pomenuo dokaze MKSJ, dobio u sudnici: „Ja više verujem Mustafi nego Haškom tribunalu.”

10

Takođe, kao i u prethodnom periodu, nije primećeno da branioci koriste praksu MKSJ u odbrani optuženih.²²

8. Postupci pred sudovima opšte nadležnosti ne zadovoljavaju standarde pravičnih suđenja

U 2012. godini pred sudovima opšte nadležnosti bila su u toku tri postupka - *Orahovac/Rahovec, Kušnin/Kushnin* i *Miloš Lukić*. Ono što je zajedničko za sva tri postupka je predugo trajanje uzrokovano nedovoljnom aktivnošću tužilaštva i suda i tolerisanje zloupotreba procesnih prava odbrane u cilju odugovlačenja postupka. Najlošije stanje je u postupku koji se vodi protiv optuženog Miloša Lukića²³, počevši od kvalifikacije krivičnog dela, pa sve do dosadašnjih odluka suda koje su dostupne FHP.

Stav FHP-a je da je jedini način otklanjanja ozbiljnih nedostaka u ovim postupcima njihovo ustupanje institucijama specijalizovanim za progon i suđenje okrivljenima za ratne zločine – TRZ-u i odeljenjima za ratne zločine Višeg i Apelacionog suda u Beogradu.

22 Izveštaj o suđenjima za ratne zločine u Srbiji u 2011, FHP, str. 11.

23 Vidi str. 34.

9. Primena novog Zakonika o krivičnom postupku u postupcima za ratne zločine

Od 15.01.2012. godine u krivičnim postupcima za ratne zločine i organizovani kriminal, počeo je da se primenjuje Zakonik o krivičnom postupku, dok je početak primene u svim drugim krivičnim postupcima predviđen za 15.01.2013. godine.²⁴

Ovaj zakonik donosi veliki broj novina, i uvodi potpuno novi koncept krivičnog postupka. Prethodni postupak-istraga, gotovo u celini je poveren tužiocu, a institut dosadašnjeg istražnog sudije sada postoji kao korektivni faktor vođenja istrage od strane tužilaštva, u vidu sudije za prethodni postupak. Dosledno je sprovedeno načelo „jednakosti oružja“, kojim se stranke u postupku izjednačavaju u procesnim mogućnostima tokom krivičnog postupka. Iako je u krivičnom postupku i dalje dominantno mešovito načelo, može se uočiti sve veće pomeranje ka načelu akuzatornosti i adverzijalnom tipu postupka, naročito u fazi glavnog pretresa. Teret dokazivanja je kao i ranije na tužiocu, ali je novim ZKP-om ukinuta obaveza suda da utvrđuje materijalnu istinu. Sud sada izvodi dokaze bez predloga stranaka samo izuzetno, što bi trebalo da utiče na tužilaštvo da studioznije ulazi u postupke bez očekivanja da će sud dokazivati navode optužnica. Uvedene su i promene u pogledu ispitivanja svedoka na glavnom pretresu tako što je usvojena koncepcija unakrsnog ispitivanja, koja se prvi put pojavljuje u domaćem zakonodavstvu i praksi.

U kontekstu tranzicione pravde veoma loš utisak ostavlja odluka zakonodavca da uspostavi monopol advokata u zastupanju žrtava u postupcima za ratne zločine i žrtvama uskrati pravo da ih zastupaju eksperti za ljudska prava, osim ako nisu advokati.²⁵

Utisak je da su sudije najspremnije dočekale primenu novog ZKP-a, što se vidi u načinu vođenja postupka i tumačenja normi. Sa druge strane, TRZ i dalje nastupa pasivno i ne nudi dovoljno ubedljivih dokaza za navode svojih optužnica. Zbog toga sud i dalje (iako prema ZKP nema tu obavezu) preuzima vodeću ulogu u utvrđivanju činjeničnog stanja, kako stimulisanjem stranaka u postupku na predlaganje dokaza, tako i izvođenjem dokaza *ex officio*. TRZ i branioci optuženih retko koriste nove procesne institute predviđene ZKP-om, kao što je unakrsno ispitivanje svedoka, pa tako tužioci i branioci još uvek ne koriste u dovoljnoj meri sugestivna pitanja prilikom unakrsnog ispitivanja²⁶.

24 Zakonik o krivičnom postupku (Sl. glasnik RS, br. 72/11 i 101/11).

25 Izveštaj o suđenjima za ratne zločine u Srbiji u 2011. godini, FHP, strana 14.

26 Član 98 stav 3 ZKP (Sl. glasnik RS br.72/11 i 101/11).

Da se TRZ nije baš najbolje pripremio za primenu novih procesnih pravila, pokazuje postupanje u predmetu *Tenja 2*. Optužnica protiv Bože Vidakovića i Žarka Čubrila je prva optužnica koju je TRZ podiglo po odredbama novog ZKP-a, i o tome je izdalo posebno saopštenje za javnost.²⁷ Viši sud u Beogradu je nakon prijema optužnice TRZ od 8.02.2012. godine, istu vratilo TRZ jer je bila nepropisno sastavljena u pogledu ličnih podataka za optužene. Nakon ispravke optužnice, ista je ponovo vraćena tužilaštvu jer je tužilac propustio da navede razloge o odlučnim činjenicama - da u odnosu na svaki od bitnih elemenata krivičnih dela navede konkretne dokaze. TRZ je postupilo po nalogu suda, pa je dostavilo uređenu optužnicu od 11.06.2012. godine, koju je sud ponovno vratio radi otklanjanja nejasnoća oko radnji izvršenja krivičnog dela koje se optuženima stavljaju na teret.

10. Nepostupanje sudova po Zakonu o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja

12

U 2012. godini, Viši sud u Beogradu je odbio zahteve FHP-a za dostavljanje nepravnosnažnih sudskih odluka po osnovu prava na slobodan pristup informacijama od javnog značaja, obrazlažući da bi dostavljanje odluka moglo ozbiljno da omete dalje vođenje i okončanje sudskog postupka. FHP smatra da je ovakav stav suda neodrživ, posebno ako se ima u vidu činjenica da su sva suđenja otvorena za javnost.

FHP je 2012. godine Povereniku za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti (Poverenik) uložio dve žalbe protiv odluka Višeg suda u Beogradu. Poverenik je u avgustu 2012. godine usvojio jednu žalbu i naložio Višem sudu da FHP-u dostavi presudu u predmetu *Medak*. U rešenju Poverenika navodi se da Viši sud u Beogradu „nije pružio valjan dokaz o opravdanosti ograničenja pristupa traženim informacijama, odnosno na koji način bi pristup traženim informacijama – dostavljanje kopija presuda moglo ozbiljno da omete dalje vođenje i okončanje sudskog postupka“.

Akti sudske uprave koji regulišu ovu oblast su neujednačeni. Vrhovni kasacioni sud u svom pravilniku o zameni i izostavljanju (anonimizaciji) podataka u sudskim odlukama od 27.05.2010. godine, u članu 4 izričito propisuje da se ne anonimiziraju podaci o okrivljenim i osuđenim licima u sudskim odlukama do-

27 “Prva optužnica tužilaštva po novom ZKP”, 10.02.2012. http://www.tuzilastvorz.org.rs/html_trz/VESTI_SAOPTENJA_2012/VS_2012_02_10_LAT.PDF

netim u predmetima ratnih zločina, organizovanog kriminala ili pranja novca. Apelacioni sud u Beogradu je tek ove godine, 26.04.2012. izmenio svoj akt o anonimizaciji i doneo Pravilnik o izmenama i dopunama pravilnika o minimumu anonimizacije sudskih odluka, kojim je uveo isto rešenje koje predviđa i akt Vrhovnog kasacionog suda, kada je ova oblast u pitanju. Za razliku od ove dve sudske institucije, Viši sud u Beogradu na svojoj internet stranici nije javno objavio ovakav pravilnik, pa ostaje nepoznato da li takav akt postoji.

Kao pozitivan primer u ovoj oblasti može se istaći praksa TRZ. Naime, odmah po podizanju svake optužnice, TRZ na svojoj zvaničnoj internet stranici iste i objavljuje, sa imenima optuženih, vodeći računa o zaštiti njihove privatnosti, ne navodeći druge podatke, kao ni imena svedoka, te drugih učesnika u postupku.

I I. Izveštavanje medija o suđenjima za ratne zločine u Srbiji

13

Nepriistrasno, iscrpno i kritičko informisanje javnosti o suđenjima za ratne zločine je od suštinske važnosti za procese suočavanja sa prošlošću i pomirenja, jer oni mogu biti uspešni samo ukoliko je društvo upoznato sa sudski utvrđenim činjenicama o žrtvama i počiniocima zločina. Uloga medija u ovom procesu je od ključnog značaja. Njihova odgovornost nije samo društvena i etička, već i pravna²⁸.

Medijsko izveštavanje o suđenjima za ratne zločine u Srbiji, međutim, daleko je od ovih ideala. Kao i prethodnih godina, mediji u Srbiji su i tokom 2012. pridavali veoma malo pažnje suđenjima za ratne zločine pred domaćim sudovima. Novinski izveštaji su izrazito šturi, najčešće u formi kratke vesti. Izveštavanje je selektivno i razlikuje se u zavisnosti od toga da li su Srbi u konkretnom sudskom procesu počinioci ili žrtve. Saopštenja državnih institucija se prenose potpuno nekritički. Žrtve zločina i njihove sudbine gotovo su u potpunosti ignorisane²⁹, a pažnja je pre svega usmerena na počinioce. Detalji o privatnom životu optuženih, kako pred MKSJ tako i pred domaćim sudom, kao i izjave njihovih branilaca, dobijaju mnogo više medijskog prostora.

28 Član 51 stav I Ustava Republike Srbije: "Svako ima pravo da istinito, potpuno i blagovremeno bude obavestavan o pitanjima od javnog značaja i sredstva javnog obavestavanja su dužna da to pravo poštuju."

29 Izuzetak su izjave porodica žrtava iz Lovasa koje su preneli pojedini mediji, pošto su porodice prisustvovala izricanju presude u Beogradu.

Vodeći dnevni listovi objavljivali su i neistinite informacije, te nekritički i bez ograde objavljivali saopštenja strana u postupku koja su sadržala netačne podatke. Primer su izveštaji medija o izricanju presude u predmetu *Gnjilanska grupa*. Naime, uprkos tome što su presudom optuženi oslobođeni odgovornosti za ubistva koja su im optužnicom stavljena na teret, dnevni listovi „Politika“ i „Večernje novosti“³⁰ objavili su da je deo optuženih proglašen krivim zbog toga „...što su do smrti mučili 47 civila...“ „Blic“³¹ je otišao i korak dalje, detaljno opisujući mučenja i ubistva za koja su optuženi oslobođeni odgovornosti.

Drugi primer prenošenja netačnih informacija u istom predmetu dogodio se nakon davanja završnih reči. Naime, TRZ je izdalo saopštenje za javnost 7.09.2012. godine, koje sadrži neistinite navode da je prvooptuženi u predmetu *Gnjilanska grupa* Agush Memishi uputio pretnje zameniku tužioca za ratne zločine Miroljubu Vitoroviću.³² Svi dnevni listovi su preneli saopštenje TRZ, a u kasnijim tekstovima ponavljali informaciju o navodnim pretnjama tužiocu³³, dok su reči predsednice sudskog veća, kao i zapažanje posmatrača FHP koji je pratio iznošenje završnih reči koji su negirali da je Memishi izrekao pretnje, prenele su samo e-novine.

Primer senzacionalističkog i neodgovornog izveštavanja je emisija RTS „Anatomija zločina“, emitovana 10.09.2012. godine. Tokom emisije, emitovan je snimak izjave svedoka-saradnika TRZ-a, koji je navodno direktan učesnik zločina u kojima su srpskim žrtvama na Kosovu vađeni telesni organi. Snimak izjave čija istinitost još nije razmatrana pred sudom, duboko je potresla i uznemirila javnost, a posebno porodice žrtava.

30 „Gnjilanskoj grupi“ 116 godina, *Politika*, 19.09.2012. <http://www.politika.rs/rubrike/Hronika/Gnjilanskoj-grupi-116-godina.lt.html>, „Gnjilanskoj grupi 116 godina robije“, *Večernje novosti*, 19.09.2012. godine, <http://www.novosti.rs/vesti/naslovna/aktuelno.292.html:397603-Gnjilanskoj-grupi-116-godina-robije>

31 „Osuđeno 11 pripadnika „Gnjilanske grupe“, prvooptuženom Memišiju 12 godina zatvora“, *Blic*, 19.09.2012. <http://www.blic.rs/Vesti/Hronika/343536/Osudjeno-11-pripadnika-Gnjilanske-grupe-prvooptuzenom-Memisiju-12-godina-zatvora> -

32 Detaljnije o ovome videti analizu predmeta *Gnjilanska grupa*.

33 Videti na primer internet sajt B92: http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2012&mm=09&dd=19&nav_category=64&nav_id=644220 (pristupljeno 30.12.2012), ili štampana izdanja novina „Politika“ i „Večernje novosti“ od 20.09.2012.

II Predmeti

I. Prvostepeni postupci

I.1. Predmet *Ćuška/Qushk*

Tokom 2012. godine pred Višim sudom u Beogradu vođen je postupak protiv optuženih Toplice Miladinovića, Srećka Popovića, Slaviše Kastratovića, Bobana Bogićevića, Zvonimira Cvetkovića, Radoslava Brnovića, Vidoja Korićanina, Veljka Korićanina, Abdulaha Sokića, Zorana Obradovića, Milojka Nikolića, Ranka Momića, Siniše Mišića i Dejana Bulatovića³⁴ zbog krivičnog dela ratni zločin protiv civilnog stanovništva. Održano je 20 dana suđenja na kojima je ispitano 19 svedoka.

Tok postupka

Optužnicom TRZ³⁵ od 10.09.2010. godine optuženima (Toplica Miladinović, komandant 177.VTO Peć, pokojni Nebojša Minić zvani „Mrtvi“, komandir prvog voda 177.VTO zvanog „Šakali“, pripadnici te jedinice Srećko Popović, Slaviša Kastratović, Zvonimir Cvetković i Boban Bogićević zajedno sa Rankom Momićem, Zoranom Obradovićem, Milojkom Nikolićem, Sinišom Mišićem, Sinišom Dunderom i Predragom Vukovićem, prema kojima je krivični postupak razdvojen, kao i sa ostalim NN pripadnicima 177.VTO Peć i pripadnicima TO, među kojima i Veljkom Korićaninom i optuženima Zoranom i Vidojem Jašovićem, prema kojima je krivični postupak razdvojen³⁶, i pripadnicima rezervnog i aktivnog sastava policije, među kojima i Vidojem Korićaninom i Radoslavom Brnovićem, koji su se dobrovoljno pridružili jedinici „Šakali“) je stavljeno na teret da su, za vreme oružanog sukoba na Kosovu u cilju proteiranja albanskog stanovništva sa ovog područja i uspostavljanja potpune kontrole nad celom teritorijom Kosova i stvaranju etnički čistog područja, naredili i 14.05.1999. godine izvršili oružani napad na civilno stanovništvo sela Ćuška/Qushk (opština Peć/Pejë). Tom prilikom su vršili pojedinačna i grupna ubistva, primenjivali mere zastrašivanja i terora uništavajući paljenjem kuće, prateće objekte i motorna vozila. Ubijena su 44 civila i uništeno više od 40 porodičnih

34 Nakon podizanja optužnica protiv Zorana Obradovića, Milojka Nikolića, Ranka Momića i Siniše Mišića krivični postupci protiv njih spojeni su sa prethodno započetim postupkom protiv okrivljenog Toplice Miladinovića i dr.

35 Zamenik tužioca za ratne zločine Dragoljub Stanković.

36 TRZ je odustalo od krivičnog gonjenja okrivljenih Saše Džudovića, Vidoja i Zorana Jašovića, pa je sud 2.09.2011. godine u odnosu na njih rešenjem obustavio postupak.

kuća i više od 40 pratećih objekata, tri kamiona, pet putničkih vozila i tri traktora. Prisivajali su imovinu albanskih civila oduzimajući od njih novac (ukupno više od 125.000 DM), nakit i dragocenosti u neutvrđenoj vrednosti i protivpravno oduzeli više putničkih vozila i dva kamiona. Izvršili su i raseljavanje preživelog civilnog stanovništva, sa ciljem da se ono preseli u Republiku Albaniju, proteravši na taj način iz sela Ćuška/Qushk više od 400 žena, dece i staraca.

Tokom 2012. godine, nakon izvođenja dokaza predloženih od strane TRZ, saslušani su svedoci koje je predložila odbrana. Oni su u svojim iskazima uglavnom navodili da su pojedine okrivljene u vreme zločina u selu Ćuška/Qushk viđali na drugim mestima, van tog sela, pokušavajući na taj način da izazovu sumnju kod veća o njihovom prisustvu 14.05.1999. godine u Ćuškoj/Qushk.

Sudski veštaci Ana Najman (specijalista kliničke psihologije) i dr Branko Mandić (psihijatar), potvrdili su svoj pisani nalaz i mišljenje o zaštićenom svedoku Zoranu Raškoviću³⁷. Oni su naveli da kod ovog svedoka nisu ustanovili postojanje duševne bolesti, duševne zaostalosti, privremene niti neke druge, ili teže duševne poremećenosti. Takođe, utvrdili su da nije sklon konfabulacijama, a prilikom testiranja na tzv. „lie scale“³⁸ imao je jako nizak rezultat.

Dana 26.09.2012. godine TRZ je podiglo optužnicu protiv okrivljenog Dejana Bulatovića kojom se tereti za izvršenje krivičnog dela ratni zločin protiv civilnog stanovništva³⁹. U ovoj optužnici navodi se da je okrivljeni 1.04. i 14.05.1999. godine, na području opštine Peć/Pejë, kao pripadnik jedinice kojom je komandovao pokojni Nebojša Minić zvani „Mrtvi“, koja je bila u sastavu 177. VTO Peć, zajedno sa drugim pripadnicima ove jedinice, prema civilnom stanovništvu albanske nacionalnosti u selima Ljubenić/Lubeniq, Ćuška/Qushk i Zahać/Zahaq, vršio ubistva i raseljavanje stanovništva, primenjujući mere zastrašivanja i terora, protivzakonito uništavao civilnu imovinu podmetanjem požara, paleći kuće i ekonomske objekte, sa ciljem da ono trajno napusti svoje domove, sela i preseli se u Republiku Albaniju.

Postupak protiv okrivljenog Dejana Bulatovića spojen je sa postupkom protiv okrivljenih Toplice Miladinovića i dr.

Sledećeg dana, 27.09.2012. godine, TRZ je proširilo optužnicu protiv svih okrivljenih, izuzev Toplice Miladinovića i Zvonimira Cvetkovića, ostajući pri istoj

37 Svedok Zoran Rašković je prilikom svedočenja u decembru 2012. godine odbio mere zaštite. Do tada, on je u postupku označavan kao zaštićeni svedok PS.

38 Test na kojem se utvrđuje sklonost laganju.

39 Član 142 stav 1 KZ SRJ, kao saizvršilac u vezi sa članom 22 KZ SRJ.

pravnoj kvalifikaciji. Proširenom optužnicom okrivljenima je stavljeno na teret i da su 1.04. i 14.05.1999. godine, zajedno sa drugim, neidentifikovanim pripadnicima 177.VTO Peć, u selima Ljubenić/Lubeniq, Pavljane/Pavlane i Zahać/Zahaq vršili ubistva civila, raseljavali stanovništvo, primenjujući mere zastrašivanja i terora, protivzakonito uništavali civilnu imovinu podmetanjem požara, paleći kuće i ekonomske objekte, sa ciljem da ono trajno napusti svoje domove, sela i preseli se u Republiku Albaniju.

Nakon što je sudsko veće, svojim rešenjem od 14.11.2012. godine, prihvatilo proširenu optužnicu, TRZ je 17.12.2012. godine podnelo jedinstvenu, izmenjenu optužnicu u odnosu na sve okrivljene, osim optuženog Zvonimira Cvetkovića, u odnosu na koga je odustalo od daljeg krivičnog gonjenja.

Jedinstvenom optužnicom TRZ optuženima⁴⁰ stavlja na teret da su na teritoriji opštine Peć/Pejë vršili raseljavanje civilnog stanovništva albanske nacionalnosti, u selima Ljubenić/Lubeniq, Ćuška/Qushk, Pavljane/Pavlane i Zahać/Zahaq, primenjujući prema njima mere zastrašivanja i terora, tako što su protivzakonito uništavali civilnu imovinu podmetanjem požara, palili porodične kuće, ekonomske objekte i motorna vozila, protivzakonito prisvajali imovinu civila, otimajući od njih novac, nakit, dragocenosti i motorna vozila, te vršili pojedinačna i masovna ubistva, sve sa ciljem da ono trajno napusti svoje domove i preseli se u Republiku Albaniju. Tako su 1.04.1999. godine, u selu Ljubenić/Lubeniq optuženi lišili života najmanje 36 civila, podmetanjem požara uništili su najmanje 11 porodičnih kuća, dok je 11 lica zadobilo teške telesne povrede u vidu prostrelnih rana. U selu Ćuška/Qushk 14.05.1999. godine lišen je života najmanje 41 civil, podmetanjem požara uništeno je više od 40 porodičnih kuća i više od 40 pratećih objekata, više od 250 civila proterano je u pravcu Republike Albanije, jedno motorno vozilo je uništeno, a dva su protivzakonito oduzeta. Istog dana, u selu Pavljane/Pavlane lišeno je života najmanje 10 civila i podmetanjem požara uništeno najmanje četiri porodične kuće. Nakon toga, dana 14.05.1999. godine okrivljeni su ušli u selo Zahać/Zahaq gde su lišili života najmanje 21 civila, podmetanjem požara uništili najmanje četiri porodične kuće i oteli preko 30 motornih vozila. Na ovaj način, kako se to navodi u izmenjenoj optužnici, okrivljeni su izvršili krivično delo ratni zločin protiv civilnog stanovništva.⁴¹

40 Toplica Miladinović, Srećko Popović, Abdulah Sokić, Slaviša Kastratović, Boban Bogićević, Ranko Momić, Zoran Obradović, Milojko Nikolić, Siniša Mišić i Dejan Bulatović, kao pripadnici 177.VTO Peć, zajedno sa optuženima Veljkom Korićaninom, kao pripadnikom TO, okrivljenima Vidojem Korićaninom i Radoslavom Brnovićem, kao pripadnicima MUP-a.

41 Član 142 stav 1 KZ SRJ, u saizvršilaštvu u vezi sa čl. 22 KZ SRJ.

Analiza postupka

Svedoci koji su tokom 2012. godine dali iskaze u ovom postupku a koji su predloženi od strane odbrane, delovali su neubedljivo i pristrasno, imajući u vidu da je za većinu okrivljenih jasno, iz prethodno izvedenih dokaza, da su bili na kritičnom mestu u navedeno vreme, kao deo 177.VTO.

18

Posebno su bila upečatljiva svedočenja oficira i bivših pripadnika VJ, koji su, iako deo istih vojnih struktura kao i optuženi, tokom oružanog sukoba na Kosovu 1999. godine, pokušali da se predstave kao potpuno neobavešteni o dešavanjima i bilo kom zločinu počinjenom na području opštine Peć/Pejë. Minimizirajući svoju ulogu i očigledno uplašeni da se ne dovedu u kontekst dešavanja koja se okrivljenima stavljaju na teret, naglašeno su isticali da su u potpunosti postupali po pravilima službe. Tako su svi navodili da u relevantno vreme nisu čuli za dešavanja u selu Ćuška/Qushk, da su za ista saznali iz sredstava javnog informisanja po okončanju sukoba na Kosovu, a neki tek nakon otpočinjanja krivičnog postupka protiv okrivljenih. Time su stvorili dodatnu sumnju u istinitost svojih iskaza, jer je pojedinicima u opisu osnovnih dužnosti bilo da prate dešavanja na terenu i budu informisani, po samoj prirodi mesta koje su zauzimali u vojnoj hijerarhiji. Ilustrativan primer je svedočenje Dejana Bulatovića, načelnika organa bezbednosti u Vojnom odseku Peć, tokom sukoba 1999. godine. On je naveo da je organ bezbednosti, na čijem se čelu nalazio, bio vrsta tajne službe, čiji je zadatak bio da prikuplja informacije i reaguje na nezakonito delovanje jedinica VJ. Iako predložen za svedoka od strane okrivljenog Popovića, nakon što je izjavio da ga ne poznaje i da nema nikakva saznanja o počinjenim zločinima na području opštine Peć/Pejë, okrivljeni ga je pitao: „Koga vi štitite?!“, dok je njegov branilac iznenađeno konstatovao: „Čovek ništa ne zna, ovakav bezbednjak treba da izgubi posao!“

Suđenje u 2012. godini obeležilo je proširenje optužnice u odnosu na dešavanja 01.04. i 14.05.1999. godine, u selima Ljubenić/Lubeniq, Pavljane/Pavlane i Zahać/Zahaq. Ovo je bila očekivana odluka TRZ s obzirom na dosad izvedene dokaze u ovom predmetu, ali je istovremeno ukazala i na pojedine propuste TRZ. Međutim, nejasno je zbog čega je tužilaštvu bilo potrebno skoro godinu dana da proširi optužnicu, iako je još tokom svedočenja zaštićenog svedoka Zorana Raškovića, u decembru 2011. i januaru 2012. godine, bilo jasno da se optužnica mora proširiti na navedeni način. I način na koji je to urađeno - postupajući zamenik TRZ podneo je proširenu optužnicu tek na pretresu 27.09, nakon tri meseca letnje pauze, pa opet podnošenjem jedinstvene, izmenjene optužnice na pretresu 17.12. - ukazuje na tromost i neažurnost u postupanju. Time je

izgubljeno šest meseci na procesne radnje, koje su mogle da se okončaju u mnogo kraćem roku što je za posledicu imalo odugovlačenje postupka. Ovakvo postupanje TRZ ima negativan uticaj na ionako slabu motivisanost potencijalnih svedoka sa Kosova, da dođu pred sud i neposredno učestvuju u postupku.

Sudsko veće u ovom predmetu postupa na visoko profesionalan način. Veće detaljno poznaje predmet, odlučno rešava različite procesne situacije i dobro upravlja ovako složenim postupkom.

1.2. Slučaj *Skočić*⁴²

Pred Višim sudom u Beogradu⁴³ u toku je postupak protiv optuženih Damira Bogdanovića, Zorana Stojanovića, Tomislava Gavrića, Đorđa Ševića, Zorana Alića, Zorana Đurđevića i Dragane Đekić zbog krivičnog dela ratni zločin protiv civilnog stanovništva.⁴⁴ Tokom 2012. godine održano je 15 dana suđenja na kojima je ispitano 26 svedoka.

Tok postupka

TRZ⁴⁵ izmenjenom optužnicom od 4.12.2012. godine,⁴⁶ tereti optužene da su, kao pripadnici jedinice „Simini četnici“, srpske strane u sukobu u BiH pod komandom pok. Sime Bogdanovića, 12.07.1992. godine u selu *Skočić* (opština Zvornik), eksplozivom srušili džamiju, a zatim u kuću Roma Hamdije Ribića skupili meštane Rome među kojima je bilo dece, žena i odraslih muškaraca. Oduzeli su im sve vredne stvari, zatim su ih tukli rukama, nogama, kundacima i drugim predmetima a jednog muškarca ubili. Dvojici muškaraca – dedi i unuku, naredili su da se svuku i vrše među sobom oralni seks, a oštećene „Alfu“, „Betu“ i „Gamu“, od kojih su dve bile maloletne, više puta su silovali. Zatim su ih sve kamionom odvezli do sela Malešić (opština Zvornik) gde su iz grupe oštećenih izdvojili oštećene „Alfu“, „Betu“ i „Gamu“ te ih primoravali

42 KPo2-42/10.

43 Sastav veća: sudija Rastko Popović (predsednik veća), sudija Vinka Beraha Nikičević i sudija Snežana Nikolić Garotić.

44 Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142 stav 1 KJZ u saizvršilaštvu, u vezi sa članom 22 KZJ.

45 Zamenik tužioca za ratne zločine Milan Petrović.

46 Izmenjenom optužnicom bliže su opisane pojedinačne radnje izvršenja krivičnog dela u odnosu na sve optužene i proširen broj žrtava sa 22, koliko ih je bilo obuhvaćeno prvobitnom optužnicom, na ukupno 28 žrtava, tako da su obuhvaćeni svi stradali članovi porodice oštećenog Zije Ribića – roditelji, brat i 6 sestara. Takođe, preciziranom optužnicom objedinjene su sve tri ranije optužnice, obzirom da su optuženi Zoran Alić, Zoran Đurđević i Dragana Đekić procesuirani naknadno, tokom trajanja glavnog pretresa.

na ropski rad i seksualno iskorištavali do januara 1993. godine. Ostalih 28 romskih civila odvezli su do jame u mestu zvanog Hamzići u selu Šetić, te ih pojedinačno izvodili iz kamiona i ubijali iz vatrenog oružja, a leševe bacali u jamu. Tom prilikom ubili su 27 civila, među kojima je bilo sedmoro dece i jedna žena u poodmakloj trudnoći, te ranili oštećenog Ziju Ribića koji je tada imao osam godina.⁴⁷

Tokom 2012. godine, a nakon podizanja optužnice TRZ protiv optuženih Zorana Đurđevića⁴⁸ i Dragane Đekić⁴⁹, krivični postupci protiv njih spojeni su sa prethodno započetim postupkom protiv optuženih Sime Bogdanovića i drugih.

Iznoseći svoju odbranu, optuženi Zoran Đurđević i Dragana Đekić negirali su izvršenje dela za koje se terete. Optuženi Zoran Đurđević naveo je da je u jedinicu „Simini četnici“, koja je tada bila u Malešiću, došao tako što je na intervenciju pok. Sime Bogdanovića, u drugoj polovini juna 1992. godine pušten iz zatvora u Bijeljini. Nije učestvovao ni u jednoj akciji, i u jedinici je proveo samo mesec dana, nakon čega je otišao u Srbiju.

20

Optužena Dragana Đekić navela je da je od maja ili juna meseca 1992. godine bila u jedinici „Simini četnici“ i obavljala poslove bolničarke. U tom periodu u jedinici su bili pok. Simo Bogdanović kao komandant, optuženi Zoran Alić i Đorđe Šević, dok je optuženi Damir Bogdanović došao u jedinicu avgustu 1992. godine, a ostalih pripadnika jedinice se ne seća. U jedinici su bile zatočene tri devojke, Sena,⁵⁰ Dina i Munevera, za koje ne ume da objasni na koji način su u nju došle. Tvrdi da su ih pripadnici jedinice silovali i maltretirali jer su joj to same pričale, a na pitanje ko im je to radio, odgovarale su „svi redom“. Mislila je da su Sena, Dina i Munevera zaštićeni svedoci „Alfa“, „Beta“ i „Gama“, jer drugih zatočenica nije bilo.

Protiv optuženog Sime Bogdanovića postupak je obustavljen jer je preminuo 28.08.2012. godine.

Najznačajniji svedoci ispitani tokom 2012. godine bili su zaštićene svedokinje/

47 FHP podneo je 2008. godine TRZ krivičnu prijavu protiv Sime Bogdanovića i dr. zbog krivičnog dela ratni zločin protiv civilnog stanovništva, uz koju je dostavio i izjavu jedinog preživelog, oštećenog Zije Ribića.

48 Optuženi Zoran Đurđević, dana 4.06.2012. godine, nepravonosnažnom presudom istog suda (slučaj *Bijeljina*) osuđen je zbog ratnog zločina protiv civilnog stanovništva, izvršenog 14.06.1992. godine u Bijeljini, na kaznu zatvora u trajanju od 13 godina.

49 TRZ je dana 22.12.2011. godine podiglo optužnicu protiv okrivljenih Zorana Đurđevića i Dragane Đekić, zbog istog krivičnog dela, obzirom da je njihov identitet naknadno utvrđen.

50 Radi se o Seniji Bećirević, sada vanbračnoj supruzi optuženog Tomislava Gavrića.

oštećene „Alfa“, „Beta“ i „Gama“, koje su vrlo detaljno i potresno svedočile o događajima u Skočiću, silovanjima i seksualnom iskorišćavanju kojem su bile izložene u Malešiću, čime su umnogome doprinele utvrđivanju činjeničnog stanja i potvrdile iskaz oštećenog Zije Ribića u delu koji se odnosi na događanja u Skočiću. Opisujući silovanja kojima su oštećene bile svakodnevno izložene, zaštićeni svedok „Alfa“ je izjavila: „Terali su me da gledam kako siluju moje bratanice „Betu“ i „Gamu“ koje su tada bile maloletne, silovalo me je 5 ljudi svaki dan, a „Trcko“⁵¹ me je davao drugima u Malešiću za boks cigara da rade od mene šta hoće.“ Oštećene su potvrdile navode iz optužnice o rušenju džamije u Skočiću, zatim zatvaranju Roma u kuću Hamdije Ribića u Skočiću, ubistvu Arifa Nuhanovića, fizičkom zlostavljanju zatvorenih i silovanjima, te odvoženju svih Roma do sela Malešić, gde su njih tri izdvojene, a ostali odveženi u njima nepoznatom pravcu. Takođe su potvrdile navode optužnice da su ih u periodu od dolaska u Malešić, pa u narednih nekoliko meseci, optuženi učestano silovali, fizički zlostavljali, primoravali da im peru odeću, kuvaju i održavaju prostorije u kojima su boravili. Govoreći o Romima koje su optuženi odvezli iz Skočića, a koji su kasnije streljani, zaštićeni svedok „Alfa“ objasnila je da su se među njima nalazili brat i sestre oštećenog Zije Ribića, što je doprinelo utvrđivanju identiteta svih žrtava.

Oštećena „Alfa“ prepoznala je u sudnici optužene Đorđa Ševića, Draganu Đekić, Zorana Stojanovića, Zorana Alića i Simu Bogdanovića. Tokom svedočenja, oštećena „Beta“ zatražila je da uđe u sudnicu i suoči se sa optuženima, želeći, kako je rekla „da im vidi oči“, pa je prepoznala Simu Bogdanovića, Zorana Alića i Zorana Stojanovića, ali je zbog velikog stresa koji je tom prilikom doživela morala da napusti sudnicu.

Ispitivanje zaštićenih svedoka obeležilo je nepristojno ponašanje optuženih koji su im vulgarno dobacivali i postavljali pitanja kojima su nastojali da ih omalovaže i dodatno traumatizuju, pa im je predsednik veća skrenuo pažnju da takvo ponašanje neće tolerisati.

Tokom glavnog pretresa ispitan je veštak dr Miodrag Blagojević, koji je obavio psihijatrijsko veštačenje optuženog Zorana Alića. Veštak je utvrdio da je optuženi, u vreme izvršenja dela, mogao da shvati njegov značaj i posledice.

Takođe je ispitan veštak dr Đorđe Alempijević, koji je na osnovu medicinske dokumentacije – zapisnika o ekshumaciji, obdukciji i ekspertizi ekshumiranih posmrtnih ostataka koje su vršili veštaci iz BiH – izvršio sudsko-medicinsko

51 „Trcko“ je nadimak optuženog Zorana Stojanovića.

veštačenje posmrtnih ostataka oštećenih koji su ekshumirani iz masovne grobnice na „Crnom vrhu“, kod Zvornika, u periodu od 28.07. do 3.10.2003. godine. Potvrdio je da je masovna grobnica na „Crnom vrhu“ primarna grobnica, što ne isključuje mogućnost da su oštećeni ubijeni na nekoj drugoj lokaciji, pa tek kasnije sahranjeni u primarnu grobnicu. Pronađeni su samo skeletni ostaci oštećenih, na osnovu čega je zaključio da je od smrti oštećenih protekao duži vremenski period, pa je moguće da je nastupila u julu 1992. godine. Za većinu oštećenih pouzdano je utvrđeno da je njihova smrt nasilna i da je nastupila u vezi sa povredama koje su pronađene na njihovim skeletnim ostacima, koje su im mogle biti nanete dejstvom projektila vatrenog oružja i rasprskavajućeg eksplozivnog sredstva. U odnosu na oštećene na čijim skeletnim ostacima nisu pronađene povrede, zbog čega se nije mogao sa sigurnošću utvrditi uzrok smrti, naveo je da to ni u kom slučaju ne isključuje mogućnost da su im vatretnim oružjem nanete smrtonosne povrede mekih tkiva.

22

Veštaci dr Branko Mandić i Ana Najman, koji su obavili psihijatrijsko i psihološko veštačenje zaštićenih svedoka „Alfe“, „Bete“ i „Game“, naveli su da oštećene imaju mehanizme odbrane kao što su potiskivanje, povlačenje i negacija. U situaciji kada se ponovo prisećaju traumatičnog događaja, ne umeću nove slike, već se jednostavno prisećaju događaja i zbog toga se ponovno traumatizuju. Sposobnosti zapažanja, pamćenja i reprodukovanje zapamćenog protokom dužeg vremenskog perioda kod zaštićenih svedoka su očuvane, a takođe nisu sklone ni konfabulacijama koje bi za posledicu imale poremećenu funkciju pamćenja.

Analiza postupka

U ovom postupku se pokazalo da rad Službe za pomoć i podršku oštećenim i svedocima u Višem sudu ima ozbiljne nedostatke. Oštećene su imale status zaštićenih svedokinja, svedočile su pod pseudonimima i uz isključenje javnosti sa glavnog pretresa. Ove mere njihove zaštite su bile potrebne, ali nedovoljne, jer je izostao adekvatan rad Službe za pomoć i podršku. Služba za pomoć i podršku nije obezbedila čak ni primerene uslove za boravak u Beogradu svih oštećenih/zaštićenih svedoka. Jednoj od oštećenih, koja je na svedočenje došla iz inostranstva gde i živi, Služba je obezbedila samo prenoćište i doručak u hotelu, ali ne i ručak, iako je svedočenje trajalo dugo, nakon kojeg se oštećena vraćala u inostranstvo. Takođe je, u odnosu na sve oštećene/zaštićene svedoke, izostalo adekvatno upoznavanje sa samim postupkom svedočenja, a posebno podrška psihološke prirode. Tokom svedočenja, sve tri oštećene/zaštićeni svedoci su bile pod velikim stresom, pa su svedočenja prekidana kako bi im se ukazala lekarska pomoć. Uočavala se i njihova zbuñenost i nesnalženje

prilikom svedočenja u pogledu upotrebe audio i video tehničkih uređaja, kao i redosleda i načina ispitivanja.

Ove oštećene, kao žrtve seksualnog nasilja, od kojih su dve bile maloletne u vreme izvršenja dela, smatraju se posebno ranjivim, i prilikom njihovog svedočenja neminovno je došlo do sekundarne viktimizacije što je uticalo i na njihovo svedočenje. Imajući u vidu značaj svedočenja žrtava seksualnog nasilja u postupcima za ratne zločine, u praksi su se razvili posebni mehanizmi zaštite ovakvih svedoka. U savremenom međunarodnom krivičnom pravosuđu postoje posebne procedure kojima se na adekvatan način zadovoljavaju specifične potrebe ovih žrtava, počev od posebnih mera zaštite, preko posebnih procedura za izvođenje dokaza do ukazivanja pomoći i psihološke podrške obučениh stručnjaka tokom čitavog svedočenja, koje su prihvatile i neke od zemalja u regionu. Iako od donošenja Zakona o organizaciji i nadležnosti državnih organa u postupku za ratne zločine postoji zakonski okvir za uspostavljanje takvih mehanizama i u praksi, u Višem sudu u Beogradu on nije na adekvatan način iskorišćen.

23

I.3. Slučaj *Tenja II*⁵²

Tokom 2012. godine, pred Višim sudom u Beogradu vođen je postupak protiv optuženih Bože Vidakovića i Žarka Čubrila, zbog krivičnog dela ratni zločin protiv ratnih zarobljenika⁵³ i krivičnog dela ratni zločin protiv civilnog stanovništva.⁵⁴ Održana su četiri dana suđenja na kojima je ispitano osam svedoka.

Tok postupka

TRZ⁵⁵ optužnicom od 22.06.2012. godine⁵⁶ tereti Božu Vidakovića u svojstvu komandira IV čete TO Tenja i Žarka Čubrila kao pripadnika TO Tenja, da su u periodu od 7. jula do kraja avgusta 1991. godine na teritoriji opštine Tenja (Republika Hrvatska), izvršili krivično delo ratni zločin protiv jednog ratnog zarobljenika i protiv 18 civila.

52 K-Po2 -I/12.

53 Član 144 stav I i član 142 stav I KZ SRJ.

54 Ovaj predmet ustupljen je R. Srbiji na osnovu Sporazuma o saradnji u progonu učinilaca krivičnih dela ratnih zločina, zločina protiv čovečnosti i genocida, zaključenog između Tužilaštva za ratne zločine Republike Srbije i Državnog odvjetništva Republike Hrvatske.

55 Zamenik tužioca za ratne zločine Snežana Stanojković.

56 Integralni tekst optužnice dostupan na www.hlc-rdc.org.

Optuženi Božo Vidaković se tereti za ubistvo ratnog zarobljenika, pripadnika MUP-a Republike Hrvatske Đure Kiša, kojeg je 7.08.1991. godine u Tenji izveo ispred Štaba TO, vodeći ga vezanih ruku bodljikavom žicom i pucao u njega u hodniku bioskopske sale „Partizan“. Takođe se tereti da je u periodu od 7. jula do kraja avgusta 1991. godine u Tenji, prvo protivzakonito zatvorio u kuću Pere Ćosića sedam hrvatskih civila – Mariju i Marka Kneževića, Mandu Banović, Franju Fučeka, Nedeljka, Elizabetu i Franju Gotovca i tu ih držao do kraja avgusta. Tada ih je ukrcao u beli kombi i odvezao u nepoznatom pravcu, nakon čega se civilima gubi svaki trag sve do februara 1992. godine kada je svedok Đoko Bekić prepoznao Nedeljka, Elizabetu i Andriju Gotovac čiji su leševi, zajedno sa više drugih leševa pronađeni na njivi iza ulice Branka Radičevića u Tenji, i dok kasnije tela svih oštećenih nisu pronađena i ekshumirana iz grobnice na Betin Dvoru 26.02.1998. godine.

Optuženi Žarko Čubrilo tereti se za protivzakonito zatvaranje i ubistvo 11 hrvatskih civila polovinom jula meseca 1991. godine. Uz pomoć Jove Ličine i Save Jovanovića, pripadnika TO Tenja, iz improvizovanog zatvora u Tenji izveo je Ivana Valentića, Mariju Cerenko, Anu Horvat, Katicu Kiš, Peru Mamić, Josipa Medveda, Stipu i Evicu Penić, Josipa Prodanovića, Vladimira Valentića i Franju Burča. Naredio je Ličini i Jovanoviću da civilima vežu ruke, zatim je civilima naredio da vezani uđu u kamion, a potom ih odvezao do stočnog groblja u blizini obližnjeg sela Bobote. Po dolasku na stočno groblje naredio je Ličini i Jovanoviću da podignu ceradu a civilima da izađu iz kamiona, i pri njihovom izlasku, pucao im u glavu i tako ubijao jednog po jednog.⁵⁷

Glavni pretres počeo je 29.09.2012. godine.⁵⁸

Optuženi su negirali izvršenje dela koja im se stavljaju na teret.⁵⁹

U dosadašnjem toku glavnog pretresa ispitano je osam svedoka, od kojih je najznačajniji Milan Macakanja, koji je u vreme kritičnih događaja bio pripadnik civilne zaštite u Tenji. Svojom iskazom u potpunosti je potvrdio navode optužnice u odnosu na optuženog Žarka Čubrila. U svom iskazu naveo je da mu je poznato da su u kino-sali u Tenji bili zatvoreni civili, među njima i njegova prijateljica Ana Horvat. Došao je 13.07.1991. godine do štaba TO da pita da li ima

57 Ovo je prva optužnica koju je tužilaštvo za ratne zločine podiglo po odredbama novog Zakonika o krivičnom postupku.

58 Sastav veća: sudija Dragan Mirković (predsednik veća), sudija Olivera Anđelković, sudija Tatjana Vuković.

59 Opširnije o sadržini odbrane optuženih Vidakovića i Čubrila videti u dnevnom izveštaju sa suđenja FHP-a, dostupnom na www.hlc-rdc.org.

neko da vozi za Silaš, jer je hteo da ode u posetu ranjenom sinu u Boboti. Sreo je optuženog Čubrila, sada pokojnog Savu Jovanovića i Jovu Ličinu, koji su ga pitali da li ima kanapa, i on ih je uputio na domara. Ispred kino-dvorane video je kamion Branimira Kneževića, u koji su ulazili vezani civili. Doneo je jednu hoklicu, da im pomogne da uđu. Palicom koju je imao pri sebi, iz šale, udario je svoju priju Anu Horvat i Mariju Cerenko. U kamionu je bilo 13 civila, od kojih pet muškaraca. Mislio je da ih vode na razmenu. Peške se uputio ka Boboti. U Silašu je opet video kamion u kojem su bili civili. Tu im se pridružio, da bi ga odvezli do Bobote. U Silašu su se zadržali oko dva sata, a zatim produžili za Bobotu. Kada su došli u Bobotu, Čubrilo je izašao iz kamiona, otišao je do jedne kuće i vratio se sa drugim oružjem - zamenio je svoje i nosio je sada hekler sa prigušivačem. Savo je vozio po Čubrilovim instrukcijama. Krenuli su prema Pačetinu, i skrenuli u visoko kukuruzište, nakon čega su stali usred neke šume. Iz kabine su izašli Čubrilo, Savo i on. Okrenuo se i video kako Savo vezane civile izbacuje iz kamiona, u koje je Čubrilo pucao čim padnu na zemlju. Nakon toga su se opet vratili u Bobotu, gde je on posetio sina, a Čubrilo uzeo svoje oružje i odložio hekler. Rekao je Čubrilo da bar pokopa leševe, i sutra je obavestio Jova Rebraču, koji je bio ljut zbog svega što se dogodilo. Dok je živio u Crnoj Gori, Čubrilo ga posetio 1997. i 2000. godine. Rekao mu je da ne priča ništa što zna, pretio mu je, tražio od njega da kaže da je on predao zarobljenike regularnoj vojsci. Sastavio je pismo 10. 11. 2007. godine, u kojem je sadržano sve što zna vezano za ovaj zločin, a koje je adresirano na organe Srbije, Crne Gore i Hrvatske, za slučaj da mu se nešto dogodi. U odnosu na ubistvo ratnog zarobljenika Đure Kiša, za koje se tereti optuženi Božo Vidaković, svedok je naveo da je 7.07.1991. godine u kino-dvorani u Tenji bio zatvoren Đuro Kiš. Prolazio je pored bioskopa kada je čuo rafal. Pita je prolaznika šta je to bilo, na šta mu je prolaznik rekao da je Božo Vidaković ubio Đuru Kiša.

Svedok Savo Šarčević, u vreme kritičnih događaja pripadnik TO Tenja, naveo je da je 7.07.1991. godine prilikom napada na Tenju video da je zarobljen Đuro Kiš. Kasnije je čuo da je Đuru Kiša ubio optuženi Vidaković kao i da je Milan Macakanja ubio neke civile, ali ne zna od koga je to čuo.

Svedok Dragutin Makarić, koji je živio u Tenji u vreme kritičnih događaja, svojim iskazom demantovao je navode odbrane optuženog Čubrila da je napustio Tenju 8.07.1991. godine, navodeći da je Čubrila sreo u Tenji 12. ili 13.07.1991. godine. Tom prilikom Čubrilo je bio obučen u plavo radničko odelo i nosio je pušku marke „Tomson“. Svedok Miroslav Momčilović, koji je bio policajac u Tenji, naveo je da je Đuro Kiš bio zarobljen 7.07.1991. godine i odveden u kino-salu. Bio je u dvorištu, na 10-15 metara od kino-sale, kada je čuo pucanj.

Video je da su iz kino-sale izašli optuženi Božo Vidaković i Boško Surla, koji je rekao “Ova budala ubi čoveka”, misleći na Vidakovića. Nikada nije čuo da je neko drugi ubio Đuru Kiša.

Ostali ispitani svedoci, uglavnom pripadnici nekadašnje TO Tenja i civilne zaštite, izjavili su da nemaju saznanja o inkriminiranim događajima.

Analiza postupka

U narednom periodu suđenje će se nastaviti ispitivanjem većeg broja svedoka. Ono što je do sada karakteristično za ovaj postupak je činjenica da je sud optužnicu TRZ u ovom predmetu tri puta vraćao na uređivanje pre nego što je ona potvrđena.

1.4. Slučaj *Tuzlanska kolona*⁶⁰

26

U 2012. godini, pred Višim sudom u Beogradu nastavljen je ponovljeni postupak u predmetu *Tuzlanska kolona*. Tokom sedam održanih ročišta nastavljeno je izvođenje dokaza ispitivanjem deset svedoka, i jednog veštaka.

Tok postupka

Optužnicom TRZ⁶¹ od 9.11.2007. godine⁶², koja je izmenjena 18.09.2009. godine, optuženi Ilija Jurišić tereti se da je 15.05.1992. godine, u Tuzli (BiH) kao pripadnik bošnjačke i hrvatske strane u sukobu, u svojstvu dežurnog u Operativnom štabu SJB u Tuzli, sa ovlašćenjem izdavanja naredbi svim naoružanim formacijama ove strane u sukobu na području Tuzle, nakon prijema naredbe za napad od pretpostavljenog starešine (Meša Bajrić, komandant OŠ i načelnik SJB), putem radio veze neposredno izdao naredbu za napad, u trenutku kada je drugi deo kolone JNA mirno prolazio kroz Skojevsku ulicu i raskrsnicu Brčanska malta, kojom prilikom je lišen života najmanje 51 pripadnik JNA dok je najmanje 50 pripadnika JNA ranjeno. Napad je bio unapred osmišljen i na terenu pripremljen, a njegovim izvršenjem prekršeni su sporazumi o mirnom izvlačenju jedinica JNA, kako iz cele BiH, tako i iz Tuzle. Ovi sporazumi su ulivali poverenje pripadnicima JNA da će bezbedno napustiti Tuzlu.

Prvostepeno suđenje optuženom Iliji Jurišiću počelo je 22.02.2008. godine pred Okružnim sudom u Beogradu. Nakon sprovedenog dokaznog postupka, sud-

60 K-Po2 53/2010.

61 Zamenik tužioca za ratne zločine Milan Petrović.

62 Integralna verzija optužnice dostupna na internet prezentaciji TRZ: www.tuzilastvorz.org.rs

sko veće kojim je predsedavala sudija Vinka Beraha Nikićević, dana 28.09.2009. godine, donelo je presudu⁶³ kojom je optuženom Iliji Jurišiću izrečena kazna zatvora u trajanju od 12 godina.

Uvažavanjem žalbi odbrane, Apelacioni sud u Beogradu je 11.10.2010. godine doneo rešenje⁶⁴ kojim je ukinuo⁶⁵ prvostepenu presudu, i predmet vratio prvostepenom sudu na ponovno suđenje, pred potpuno izmenjenim većem⁶⁶.

Ponovljeno suđenje započeto je 6.07.2011. godine. Tokom 2012. godine održano je sedam ročišta, na kojima su uglavnom ispitivani svedoci u skladu sa primedbama Apelacionog suda u odnosu na utvrđivanje tačnog i potpunog činjeničnog stanja.

Svedokinja Asija Popović je govorila o činjenicama i oklonostima koje su opštepoznate - da se 15.05.1992. godine odigrao događaj u Tuzli, kada je prilikom izlaska vojne kolone JNA iz Tuzle došlo do ubistava i ranjavanja vojnika JNA. Ona je tog 15.05.1992. godine bila u ambulanti u Požarnici gde je primila brojne ranjene vojnike JNA, kao i ubijene. Govorila je o atmosferi u Tuzli pre tog događaja.

Ostali svedoci ispitani u ponovljenom postupku bili su neposredni učesnici događaja povodom kojeg se vodi ovaj krivični postupak. Njihovi iskazi se dijametralno razlikuju povodom odlučnih činjenica na koje je ukazao drugostepeni sud. Te razlike idu u više pravaca. Po pitanju postojanja Sporazuma o mirnom izvlačenju JNA sa teritorije BiH, te sporazuma između Mileta Dubajića i čelnika Tuzle o izlasku JNA, iskazi su oprečni. Tako svedok Ugo Nonković, oficir JNA u to vreme, navodi da je 15.05.1992. godine bio zaključen sporazum između Mileta Dubajića i čelnika Tuzle o izlasku JNA, bez preciziranja datuma izlaska vojske. Istakao je da je prisustvovao zaključenju, i da je vojska imala puno poverenje da će sporazum biti ispoštovan. Drugi ispitani svedoci ne znaju za postojanje kako Sporazuma o mirnom izvlačenju JNA sa teritorije BiH, tako ni za sporazum između Mileta Dubajića, komandanta kasarne „Husinska buna“, i čelnika Tuzle o izlasku JNA.

Iskazi se razlikuju i u pogledu činjenice koliki je bio vremenski razmak između

63 Presuda KV. br. 5/2007.

64 Rešenje Apelacionog suda KŽ1 Po2 5/10.

65 Analizu odluke Apelacionog suda videti u Izveštaju o suđenjima za ratne zločine u Srbiji u 2011, FHP, strana 48.

66 Sastav veća: sudija Dragan Mirković (predsednik veća), sudija Olivera Anđelković i sudija Tatjana Vuković.

prvog pucnja i reči Ilije Jurišića: „Na vatru, odgovoriti vatrom.“ Interval se kreće od par trenutaka, do par minuta, a na kraju i do 20 minuta kako to navodi svedok Nikola Slavuljica. Ove razlike ne moraju biti posledica tendencioznog kazivanja, već činjenice da je od kritičnog događaja prošlo 20 godina, zatim od različite kognitivne sposobnosti svakog svedoka, i lične impresije samog događaja.

Tako svedok Benjamin Fišeković, policajac SJB Tuzla, navodi da je, kada je prešao raskrnicu, posle nekih 150-200 metara začuo pucnjavu. Blagoje Stankić, takođe policajac SJB Tuzla, koji je vozio auto u kojem je bio i Fišeković, otvorio je prozor i onda su jasnije čuli da se puca negde iza njih. Pojačali su radio-stanicu u vozilu i začuli da neko javlja: „Pucaju po nama.“ Zatim se čuo isti takav vapaj, da bi odmah usledilo uputstvo: „Odgovorite na vatru.“

Svedok Niko Jurić, koji je 15.05.1992. godine bio komandir II manevarske jedinice milicije u Tuzli i nalazio se na trasi kretanja kolone JNA, navodi da je pet ili šest vozila drugog dela kolone, prošlo kroz raskrnicu kada je čuo da Ivica Divković, komandir I manevarske jedinice, kaže: „Pazite, pucaju.“ Prema Divkoviću, vatra je bila otvorena iz vojnog kamiona. Ubrzo je začuo isto obaveštenje od Selima Šabanovića a zatim i Ekrema Selimovića, koji su se takođe nalazili na trasi kretanja kolone JNA, da bi potom krenula opšta pucnjava. Ubrzo je usledila naredba da se na vatru odgovori vatrom.

Svedok Budimir Nikolić, koji se tokom kritičnog događaja nalazio u kancelariji sa optuženim Jurišićem, naveo je da je zajedno sa Ilijom Jurišićem i Mešom Bajrićem, preko TV gledao kako kolona izlazi iz Tuzle. Preko radio veze je prvo čuo Ivicu Divkovića, koji je rekao da se puca po njima, pa potom još jedan takav poziv, i nakon trećeg takvog poziva, Meša Bajrić je rekao Iliji Jurišiću da prenese njegovu naredbu: „Na vatru, odgovoriti vatrom.“ Između prvog i poslednjeg poziva za pomoć, prošlo je ne više od pet minuta.

Svedok Jasmin Imamović se kritičnom prilikom nalazio u vozilu koje je bilo deo kolone JNA. Navodi da se u vozilu nalazio zajedno sa Blagojem Stankićem i Benjaminom Fišekovićem, i da je preko radio stanice čuo pozive za pomoć i rečenicu „Na vatru, odgovoriti vatrom“, kada je pucnjava već trajala.

Svedok Nikola Slavuljica navodi da je neposredno pre i tokom kritičnog događaja, boravio u prostorijama SJB Tuzla, i da je preko radio stanice čuo pozive za pomoć od rezervnih stanica policije - da vojska puca na policiju, objekte i građane. Između prvog takvog poziva i poslednjeg, po njegovom sećanju, prošlo je dvadesetak minuta. Nije čuo kada je izgovorena rečenica „Na vatru, odgovoriti vatrom“.

Svedoci Refik Plavšić, Hamdija Jahić i Mirzet Toromanović, bili su neposredni učesnici događaja na Brčanskoj malti 15.05.1992. godine, i naveli su da je vatra prvo otvorena iz vojne kolone koja je izlazila iz kasarne. O drugim odlučnim činjenicama, koje su bitne za ovaj krivični postupak, nisu imali saznanja.

Što se tiče postojanja „perfidnog“ plana za napad, značajan je iskaz vojnog veštaka prof. dr Mileta Stojkovića. Na glavnom pretresu održanom 27.09.2012. godine, ovaj veštak ostao je pri svom nalazu i mišljenju datom tokom prvog suđenja. Naime, on je naveo da je plan za napad bio unapred osmišljen, od strane jednog ili više odlično vojno obučениh lica. Kod takvog napada, planira se i presecanje kolone, kao i upotreba snajpera. Potrebno je tri do četiri sata za pripremu planiranog napada. Formiranje snaga, koje su deystvovalе po koloni, moglo je da bude i preventivnog karaktera, radi stavljanja do znanja neprijatelju da nema šansu. Ipak, nakon postavljenih pitanja dodao je i da ne isključuje mogućnost da se sve desilo i kao posledica toga što su stvari izmakle kontroli. Prema njegovom mišljenju, „nije logično da se svesno žrtvuju tako visoki zvaničnici Opštine Tuzla, koji su se nalazili u koloni, kao garant mirnog izvlačenja vojske, osim ako neka neformalna grupa nije otpočela napad na svoju ruku“.

29

1.5. Slučaj Orahovac/Rahovec⁶⁷

U postupku protiv Bobana Petkovića i Đorđa Simića koji se vodi pred Višim sudom u Požarevcu zbog krivičnog dela ubistva⁶⁸, tokom 2012. godine nije održan ni jedan dan suđenja.

Tok postupka

Optužnicom Okružnog javnog tužilaštva u Požarevcu od 12.11.1999. godine⁶⁹, optuženom Bobanu Petkoviću je stavljeno na teret da je kao pripadnik MUP-a Republike Srbije, 9.05.1999. godine, na mestu zvanom *Ria* na izlazu iz Orahovca/Rahovec prema selu Velika Hoča/Hočë e Madhe, sustigao civila Albanca Ismaila Dergutija, koji je bežao iz reona oružanih deystava, oborio ga na zemlju i iz pištolja, koji mu je prethodno predao optuženi Đorđe Simić, ispalio mu jedan hitac u glavu, usled čega je Derguti izdahnuo na licu mesta. Optuženi Petković se zatim uputio prema obližnjoj kući. Kada je ugledao kako iz svoje porodične kuće izlaze albanski civili Sezair Miftari i njegova supruga Shefkie, iz automatske puške ispalio je više projektila u njihovom pravcu. Sezair i Shefkie Miftari su

67 Viši sud u Požarevcu, 2K 25/11.

68 Član 142 KZ SRJ.

69 Optužnica Okružnog javnog tužilaštva u Požarevcu KT br. 118/99-108 od 12.11.1999. godine.

pogođeni, usled čega su izdahnuli na licu mesta. Postupajuće tužilaštvo je tada izvršene radnje optuženog Petkovića kvalifikovalo kao krivično delo ubistva, a radnje optuženog Simića kao pomaganje u ubistvu.

Okružni sud u Požarevcu je 19.07.2000. godine objavio presudu⁷⁰ kojom je Boban Petković osuđen na jedinstvenu kaznu zatvora u trajanju od četiri godine i 10 meseci zbog krivičnog dela ubistva, dok je optuženi Đorđe Simić, kome je suđeno u odsustvu, osuđen na kaznu zatvora u trajanju od jedne godine zbog pomaganja u ubistvu Ismaila Dergutija. Optuženom Petkoviću izrečena je i mera bezbednosti obaveznog psihijatrijskog lečenja na slobodi. VSS je 18.12.2001. godine doneo rešenje⁷¹ kojim je pomenutu presudu ukinuo i predmet vratio na ponovno suđenje.

Ponovljeno suđenje počelo je 28.02.2003. godine. Okružno javno tužilaštvo u Požarevcu je promenilo kvalifikaciju krivičnog dela u ratni zločin protiv civilnog stanovništva. Okružni sud u Požarevcu je doneo presudu dana 21.08.2003. godine⁷² kojom je optuženom Bobanu Petkoviću izrečena kazna zatvora u trajanju od pet godina i mera bezbednosti obaveznog psihijatrijskog lečenja na slobodi, dok je optuženi Đorđe Simić oslobođen optužbe. Rešenjem Vrhovnog suda Srbije od 25.05.2006. godine⁷³ i ova prvostepena presuda je ukinuta i predmet je ponovo vraćen prvostepenom sudu.

Novo suđenje je počelo 22.01.2008. godine pred Okružnim sudom u Požarevcu.⁷⁴ Zbog promene sudskog veća, glavni pretres je 20.09.2011. godine počeo ispočetka pred većem Višeg suda u Požarevcu, kojim predsedava sudija Dragan Stanojlović.⁷⁵

Sudsko veće je u 2012. godini zakazalo samo jedan glavni pretres koji nije održan zbog nedolaska optuženog Simića. Predsednik veća je 28.02.2012. godine obavestio stranke u postupku da je misija EULEX, postupajući po zamolnici Ministarstva pravde Republike Srbije, pribavila saglasnost oštećene porodice Derguti za ekshumaciju i obdukciju posmrtnih ostataka Ismaila Dergutija. Saglasnost oštećene porodice Miftari za ekshumaciju i obdukciju posmrtnih ostataka Sezaira i Shefkije Miftari nije pribavljena.

70 Okružni sud u Požarevcu, presuda K br. 96/99 od 19.07.2000. godine.

71 Vrhovni sud Srbije, rešenje KŽ I 1955/00 od 18.12.2000. godine.

72 Okružni sud u Požarevcu, presuda-K br. 17/02 od 21.8.2003. godine.

73 Vrhovni sud Srbije, rešenje KŽ I 1399/05 od 25.5.2006. godine.

74 U toku 2008. godine održana su dva glavna pretresa, dok u toku 2009. i 2010. godine nije bilo suđenja.

75 U toku 2011. godine održan je jedan glavni pretres, tokom kojeg su saslušani optuženi.

Dana 3.10.2012. godine EULEX je sudu dostavio traženi nalaz obdukcije ubijenog Dergutija i DNK izveštaj sa prevodom. Navedena dokumentacija je poslata strankama u postupku 11.10.2012. godine, a glavni pretres će biti zakazan nakon upoznavanja stranaka sa istim i njihovog izjašnjenja tim povodom.⁷⁶

Analiza postupka

U predmetu *Orahovac/Rahovec*, sud grubo krši jedno od osnovnih procesnih načela – okončanje postupka u razumnom roku⁷⁷. Naime, ovaj krivični postupak egzistira u svom formalnom smislu – postoje procesni subjekti i postoji predmet postupka, ali procesnih aktivnosti gotovo da nema. Sudski postupak se vodi od 1999. godine, a nakon dve ukidajuće prvostepene odluke, kao i promena u sudskom veću – ovom relativno jednostavnom postupku se ne nazire kraj. U toku 2011. godine održan je jedan sudeći dan⁷⁸, a u 2012. godini nijedan. Najodgovorniji za ovakvu situaciju je sud - institucija kojoj je povereno da vodi krivični postupak. Nesporno je pravo svakog optuženog da se brani na način koji smatra da je najbolji za njega, ali sud je dužan *ex officio* da sankcioniše nedolazak optuženih na glavni pretres čime oni očigledno zloupotrebljavaju pravila postupka prema kojem glavni pretres ne može da se održi u odsustvu optuženog.

31

1.6. Slučaj Ovčara V

Tokom 2012. godine, pred Višim sudom u Beogradu započet je postupak protiv Petra Ćirića za ratni zločin protiv ratnih zarobljenika.⁷⁹ Održana su dva dana suđenja.

Tok postupka

TRZ⁸⁰ je dana 18.06.2012. godine podiglo optužnicu protiv Petra Ćirića zbog krivičnog dela ratni zločin protiv ratnih zarobljenika. Optuženi se tereti da je 21. novembra 1991. godine, kao pripadnik TO Vukovar, koja je delovala u sastavu tadašnje JNA, ubijao i zlostavljao ratne zarobljenike iz vukovarske bolnice – pripadnike hrvatskih oružanih snaga kao i lica koja prate te oružane snage iako neposredno ne ulaze u njihov sastav. Naime, pošto su položili oružje pred JNA, a zatim predati TO Vukovar, zarobljenici su preveženi do hangara na poljoprivrednom dobru Ovčara u Vukovaru (Republika Hrvatska), gde ih je optuženi Ćirić rukama i nogama udarao po raznim delovima tela dok su oni

76 Dopis Višeg suda u Požarevcu upućen FHP, Su.VII-42 3/12 od 14.11.2012. godine.

77 Član 14 ZKP i član 6 stav 1 EKLJP.

78 Izveštaj o suđenjima za ratne zločine u Srbiji u 2011, FHP, str. 63.

79 Član 144 KZ SRJ.

80 Zamenik tužioca za ratne zločine Dušan Knežević.

bili primorani da protrče kroz špalir prilikom ulaska u hangar. Kada su ratni zarobljenici popisani i u više navrata traktorom odveženi na Grabovo, na oko jedan kilometar od Ovčare, optuženi je zajedno sa drugim pripadnicima TO Vukovar, iz vatrenog oružja pucao u njih. Po povratku sa Grabova, ispred hangara na Ovčari učestvovao je i u streljanju poslednje grupe od desetak ratnih zarobljenika. Tom prilikom ubijena su najmanje 193 ratna zarobljenika.

Nakon pripremnog ročišta koje je održano 1.10.2012. godine pred Višim sudom u Beogradu⁸¹, održan je glavni pretres 15.11.2012. godine, na kojem je optuženi Petar Ćirić izneo svoju odbranu.

U odbrani je naveo da je na ratište u Vukovaru došao iz Novog Sada. Odazvao se pozivu JNA, koji je bio upućen njegovom bratu blizancu. U Vukovaru je bio stacioniran u naselju Petrova Gora. Došao je kao pripadnik JNA, a zatim se priključio TO Vukovar. Video je autobuse koji su vozili ljude iz pravca bolnice u Vukovaru, ali ne zna ko su bili ti ljudi niti gde su odveženi. Nije izvršio krivično delo za koje se tereti. Ne zna gde se nalazi "Ovčara", a za zločin koji se tamo dogodio saznao je par dana nakon pada Vukovara. Optuženi je naveo da su svi u gradu pričali da su ubijeni neki zarobljenici što njega nije interesovalo.

Sledeći sudeći dan, 3.12.2012. godine, bio je zatvoren za javnost, na zahtev TRZ i svedoka optužbe radi zaštite njihove privatnosti.

Analiza postupka

Povodom zločina na Ovčari, TRZ je do sada pokrenulo tri krivična postupka, koji su pravosnažno okončani. Od 20 optuženih lica, pravosnažno je osuđeno 15, dok je pet lica oslobođeno. Postupak koji se vodi povodom optužnice protiv Petra Ćirića, proizilazi iz činjeničnog stanja utvrđenog u pravosnažno okončanim postupcima. U optužnici TRZ je navedeno da je optuženi Ćirić krivično delo izvršio sa većim brojem lica protiv kojih je postupak pravosnažno okončan, te sa drugim NN licima⁸².

1.7. Slučaj *Bosanski Petrovac*⁸³

Tokom 2012. godine, pred Višim sudom u Beogradu⁸⁴ vodio se postupak protiv

81 Sastav veća: sudija Rastko Popović (predsednik veća), sudija Vinka Beraha Nikićević, sudija Snežana Nikolić Garotić.

82 Integralni tekst optužnice dostupan na internet prezentaciji TRZ: www.tuzilastvorz.org.rs

83 K Po2-1/12.

84 Sastav veća: sudija Dragan Mirković (predsednik veća), sudija Olivera Andelković, Tatjana Vuković.

optuženih Neđeljka Sovilja i Rajka Vekića⁸⁵ zbog krivičnog dela ratni zločin protiv civilnog stanovništva.⁸⁶

Tok postupka

Tužilaštvo za ratne zločine⁸⁷ optužnicom od 6.08.2012. godine tereti optužene da su kao pripadnici VRS – vojne pošte 7463 Petrovac, 21.12.1992. godine, na lokalnom putu Jazbine – Bjelaj, opština Bosanski Petrovac (BiH), u šumi zvanoj „Osoje“ susreli civila Mileta Vukelića i Mehmeda Hrkića, i naredili Vukeliću da nastavi kretanje, a oštećenog Mehmeda Hrkića zadržali, nakon čega su ga odveli dublje u šumu i ubili ispalivši u njega najmanje tri hica.

Suđenje je počelo 13.11.2012. godine. Do kraja 2012. godine, održana su tri dana suđenja, tokom kojih su optuženi izneli svoju odbranu i ispitana su dva svedoka.

Optuženi su negirali izvršenje krivičnog dela. Iznoseći svoju odbranu izjavili su da je optuženi Neđeljko Sovilj kritičnog dana došao u kuću optuženog Rajka Vekića, svog brata od ujaka, pa su zajedno krenuli ka kući Sovilja u zaselak Cimeše. Uz put su sreli Mehmeda Hrkića i Mileta Vukelića. Sa njima su se samo pozdravili i nastavili dalje. Hrkić i Vukelić su išli i razgovarali, a Vukelić je o ramenu nosio pušku „papovku“. Posle mesec dana, kada je došla smena na njihovu borbenu liniju, čuli su da je Mehmed ubijen. Hrkića poznaju od ranije, i sa njim nisu bili u zavadi, a brat i bratanac Hrkića su zajedno sa njima bili na borbenoj liniji, kao pripadnici VRS. Optuženi misle da ih Mile Vukelić tereti jer su ga oni neposredno pre ubistva Mehmeda videli sa njim.

Svedok Branko Romić, koji je u vreme kritičnog događaja radio kao kriminalistički inspektor u SJB u Bosanskom Petrovcu, izjavio je da je on izvršio uviđaj nakon što ga je dežurni obavestio o ubistvu Hrkića. Za vreme uviđaja pokušao je da razgovara sa meštanima sela Bjelaja, ali niko nije želeo da kaže ko je ubio Mehmeda. Svedok je napomenuo da je u kritičnom periodu bilo više ubistava civila Muslimana iz osвете, jer je nešto ranije poginulo 18 pripadnika Petrovačke brigade VRS.

85 Prvu optužnicu protiv Neđeljka Sovilja i Rajka Vekića podigao je Kantonalni sud u Bihaću (BiH) 31.10.2011. godine. Budući da su Sovilj i Vekić državljani Republike Srbije, gde imaju i prebivalište, predmet je ustupljen Republici Srbiji na osnovu međunarodne pravne pomoći.

86 Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142 stav 1 KJZ u saizvršilaštvu, u vezi sa članom 22 KZJ.

87 Zamenik tužioca za ratne zločine Snežana Stanojković.

Svedok Rade Sovilj, otac optuženog Neđeljka Sovilja, naveo je da je od komšija čuo da je Mehmed Hrkić poginuo, te da drugih saznanja o tom događaju nema. Pre nego što je Hrkić poginuo, čuo je da je iz Petrovačke brigade poginulo 15-16 boraca. U svom selu Bjelaj živeo je do 1995. godine, kada ga je zajedno sa ostalim meštanima napustio i preselio se u Srbiju. Dolazio je u Bjelaj tokom 1998. godine u nameri da ponovo živi u svom selu, ali je ono bilo spaljeno. Tom prilikom je na kući Mileta Vukelića uočio natpis: „Ubio si Mehmeda“.

U narednom periodu suđenje će se nastaviti ispitivanjem svedoka.

1.8. Slučaj Miloš Lukić⁸⁸

Krivični postupak protiv Miloša Lukića zbog ubistva Hamdija Malokua 24.04.1999. godine u Podujevu/Podujevë vodi se pred Višim sudom u Prokuplju.⁸⁹ Tokom 2012. godine održan je jedan sudeći dan, na kojem su ispitani dvoje oštećenih i dva svedoka.

34 Tok postupka

Okružno javno tužilaštvo u Prokuplju je 14.06.1999. godine podiglo optužnicu protiv Miloša Lukića zbog krivičnog dela ubistvo.⁹⁰ Optuženom je stavljeno na teret da je 24.04.1999. godine, u Podujevu/Podujevë (Kosovo), u ulici Rahmana Morine, ubio Albanca Hamdija Malokua. U optužnici je navedeno da je optuženi prilikom susreta sa Malokuom, istom naredio da stane, što ovaj nije poslušao, već je krenuo da ide unazad. Kada je stao iza jednog drveta, stavio je ruku u džep, što je kod optuženog stvorilo uverenje da ima oružje, pa je iz svog službenog pištolja, sa male razdaljine ispalio tri hica u pravcu Malokua, od čega je jedan naneo prostrelnu ranu na glavi Malokua, usled čega je isti preminuo na licu mesta.

Iako je optuženi Lukić u vreme izvršenja krivičnog dela bio pripadnik MUP-a, ta činjenica nije navedena u optužnici.

Optuženi je u postupku priznao izvršenje krivičnog dela. Okružni sud u Prokuplju⁹¹ je 25.06.1999. godine, doneo presudu⁹², kojom je optuženog Lukića ogla-

88 Viši sud u Prokuplju, K br. 1/10.

89 Predsednik veća je sudija Ivan Rakić.

90 Član 47 stav 1 KZ RS.

91 Sastav veća: sudija Branislav Niketić (predsednik veća), sudija Aleksandar Stojanović, Marko Koprivica (sudija porotnik), Dragomir Nikolić (sudija porotnik) i Jovan Severović (sudija porotnik).

92 Presuda Okružnog suda u Prokuplju K br.58/99, dostupna na internet prezentaciji FHP-a: www.hlc-rdc.org.

sio krivim, i izrekao mu uslovnu osudu, kojom mu je utvrdio kaznu zatvora u trajanju od dve godine, sa rokom proveravanja od tri godine.

VSS je 23.03.2000. godine doneo rešenje kojim je ukinuo prvostepenu presudu, i predmet vratio na ponovno suđenje. Presuda je ukinuta zbog bitne povrede odredaba ZKP, jer je izreka presude bila nerazumljiva, protivrečna sama sebi, kao i razlozima presude, a o odlučnim činjenicama nisu dati jasni i potpuni razlozi. U ukidajućem rešenju je između ostalog navedeno da u okolnostima datog slučaja, sud nikako nije mogao da izrekne uslovnu osudu, jer ne postoje zakonski uslovi za isto.

Okružno javno tužilaštvo iz Prokuplja je 10.08.2000. godine izmenilo optužnicu, tako što je u istoj bliže opisano ponašanje pokojnog Hamdije Malokua u kritičnom događaju. Navedeno je da je optuženi od istog tražio na uvid dokumenta, a kada je pokojni Hamdija iz džepa izvadio ličnu kartu i zdravstvenu knjižicu, i krenuo prema optuženom da mu ih preda, optuženi je izvadio iz futrole svoj službeni pištolj i pucao u pokojnog Hamdiju. U ostalom delu, optužnica je ostala neizmenjena.

Nakon ponovljenog postupka, Okružni sud u Prokuplju je dana 7.07.2001. godine doneo presudu kojom je optuženi Miloš Lukić oglašen krivim, i izrečena mu je kazna zatvora u trajanju od jedne godine i šest meseci.

Vrhovni sud Srbije je 2.04.2002. godine rešenjem ukinuo prvostepenu presudu jer ista ne navodi razloge o odlučnim činjenicama, a izreka ukinute presude je nejasna⁹³.

Na suđenju održanom 17.09.2012. godine, pred sudom su dali iskaze svedoci oštećeni Agim i Ejup Maloku (sinovi pokojnog Hamdije) i svedoci Ibhadete Mehanja i Halim Cikaj.

Agim Maloku je izjavio da se pre početka sukoba na Kosovu sa porodicom preselio u Prištinu/Prishtine. Tamo su boravili do 4.05.1999. godine kada su otišli u Makedoniju. Za ubistvo oca saznao je 15.06.1999. godine od brata, dok je još bio u Makedoniji. Rekli su mu da je Hamdiju ubio lokalni policajac i da je sahranjen na groblju kod ciglane. O bližim okolnostima ubistva čuo je od sestričine Ibhadete koja je tada bila sa njegovim ocem.

Ejup Maloku je naveo da je u kritičnom periodu boravio u selu Šajkovac/Sha-

93 FHP nema podatke o toku postupka u periodu između 2002. i 2012. godine.

jkoc (opština Podujevo/Podujevë), gde su njegove dve sestre bile udate. Njegov otac Hamdija i majka Zebhana su ostali u njihovoj kući u Podujevu/Podujevë. Prvog dana po početku bombardovanja njegovi roditelji su došli u Šajkovac/Shajkoc. Posle par dana policija im je rekla da treba da napuste to selo jer tamo nije bezbedno zbog borbi sa OVK. Kretali su se po uputstvima policije i došli do Prištine/Prishtinë. Posle nekoliko dana policija im je rekla da mogu da se vrate u Šajkovac/Shajkoc. Istog dana su se vratili tamo. Hamdija se sa suprugom vratio u Podujevo/Podujevë dok su ostali članovi njihove porodice ostali u Šajkovcu/Shajkoc. Oca je poslednji put video kada ih je obišao dan pre ubistva. Rekao im je da mora u opštini da se raspita za sudbinu njihove snahe koja je bila nestala i da će sutra ponovo doći da ih obiđe i da im donese neke namirnice iz grada. Kako se Hamdija sutradan nije pojavio, zabrinuli su se i počeli su da se raspituju kod poznanika da li neko nešto zna o njemu. Od svoje braće od stričeva, Isufa i Shefqeta Malokua, saznao je da je njegovog oca ubio neki policajac koji se zove Miloš, a da je sahranjen na groblju kod ciglane. Oni su mu rekli da su za Hamdijinu sudbinu saznali od njihovog daljeg rođaka Bajrama Malokua. Kasnije je još detalja saznao od svoje sestričine Ibhadete.

Svedok Ibhadete Mehanja je rođaka pokojnog Hamdije. U vreme njegovog ubistva imala je 15 godina. Tog 24.04.1999. godine, oko 10:00-11:00 časova, sa Hamdijom se vraćala iz grada. Išli su Ulicom Rrahmana Morine pored pekare Halima Cikaja i jedne porušene zgrade. Kada su stigli blizu porušene zgrade, videli su žuti automobil „Golf“ pored koga su stajala dva lica u vidno alkoholisanom stanju. Stajali su pored gepeka odakle su uzimali piće, glasno pričali i smejali se. Kada su ih videli, Hamdija joj je rekao: „Onu patrolu smo prošli, ali nisam siguran da ćemo proći i ove.“ Jedan od te dvojice, koji je bio viši rastom (bio je u zelenoj maskirnoj uniformi) prišao je Hamdiji i tražio mu ličnu kartu, psovao ga i udarao vrhom pištolja po glavi. Hamdija se povlačio ka ulazu jedne porušene zgrade govoreći mu da prestane. U jednom trenutku Hamdija je pao na zemlju i ona je pobešla u jednu sporednu ulicu. Tada je drugi muškarac koji je bio zajedno sa ovim koji je tukao Hamdiju zapucao u njenom pravcu iz automatske puške. Nakon minut-dva čula je dva pucnja jedan za drugim za koje je pretpostavila da su iz pištolja. Ta dva pucnja su došla iz pravca gde je Hamdija zadržan, zbog čega je pomislila da je ubijen. Otišla je kući i ispričala porodici šta se desilo. Istog dana su zbog naređenja policije morali da napuste grad. Posle tri dana, rođaci su potvrdili njenu slutnju da je Hamdija tog dana ubijen. U sudnici je označila optuženog Miloša Lukića kao uniformisano lice koje je tuklo Hamdiju. Rekla je da nikad nije mogla da zaboravi njegove oči i da ga je posle ovog događaja često sanjala.

Svedok Halim Cikaj je u vreme ubistva Hamdije živeo u Podujevu/Podujevë gde i danas živi. Sa sinom je držao pekaru u Ulici Rrahmana Morine. Istog dana kada je ubijen Hamdija, Halima i njegovog sina je tukao isti policajac koji je ubio Hamdiju i naneo mu posekotine po licu. Taj policajac je bio krvavih ruku i uniforme, a bili su mu krvavi i vrh pištolja i nož koji je nosio za pojasom. Tada je došao zamenik komandira policije koji je sa još dva policajca savladao to lice, a njega i sina je policajac koji se zove Boban odveo u gradsku bolnicu da im previju rane koje su zadobili. Kada su se vraćali iz bolnice, prošli su tom ulicom i videli telo ubijenog Hamdije. Glava mu je bila raznesena a odeća isečena. Nije video sam čin ubistva ali je kasnije od sugrađana saznao da je taj policajac ubio Hamdiju neposredno pre nego što je njega tukao. Nije prepoznao optuženog.

Analiza postupka

Postupak protiv Miloša Lukića traje duže od 13 godina. Osim dugog trajanja ovog krivičnog postupka, ozbiljnu kritiku zavređuju i odluke koje su do sada donete u ovom postupku, a koje su dostupne FHP.

37

Optužnica OJT Prokuplje od 14.06.1999. godine je manjkava u pogledu kvalifikacije krivičnog dela jer se optuženi Lukić tereti za izvršenje krivičnog dela ubistvo, iako se u njegovim radnjama stiču svi bitni elementi krivičnog dela ratni zločin protiv civilnog stanovništva.⁹⁴ Naime, zločin za koji se tereti optuženi, učinjen je 24.04.1999. godine, u vreme oružanog sukoba, čime je ostvaren temporalni uslov iz bića krivičnog dela ratni zločin protiv civilnog stanovništva. Takođe, učinjen je u Podujevu/Podujevë koje je tada bilo zahvaćeno oružanim sukobom. U vreme izvršenja krivičnog dela, optuženi Lukić je bio pripadnik MUP-a RS, jedne od sukobljenih strana. Nesumnjivo je da ubistvo civila, kao zaštićene kategorije, u opisanim okolnostima predstavlja kršenje međunarodnog prava.

Okružni sud u Prokuplju, koji je doneo prvostepenu presudu 25.06.1999. godine, ostaje dosledan ovakvoj kvalifikaciji radnji optuženog, iako je poznato da sud nije vezan pravnom kvalifikacijom optužbe. Sudsko veće kojim je predsedavao sudija Branislav Niketić, u to vreme predsednik Okružnog suda u Prokuplju, načinilo je ozbiljne propuste i u pogledu utvrđivanja činjeničnog stanja, jer ono obiluje političkim ocenama i kontradiktornostima. Tako se između ostalog navodi, da je Podujevo specifično mesto, puno terorista koji napadaju policiju, a da je optuženi Lukić bio ubeđen da je pokojni Hamdi (rođen 1936. godine) terorista, da bi kasnije bilo navedeno kako optuženi nije bio u stvarnoj zabludi,

94 Član 142 KZ SRJ.

jer pokojni Hamdija nije imao pištolj, a da se ne može raditi ni o nužnoj odbrani, jer nije bilo ni napada na njega.

Odluka veća da optuženom Milošu Lukiću izrekne uslovnu osudu predstavlja grubo kršenje KZ. Sud je izrekao uslovnu osudu, iako za to nisu bili ispunjeni zakonom predviđeni uslovi, što je konstatovao i VSS, u svom ukidajućem rešenju od 23.03.2000. godine.

Nakon što je VSS ukinuo prvostepenu presudu i predmet vratio na ponovno suđenje, OJT iz Prokuplja je samo činjenično izmenilo optužnicu 10.08.2000. godine. Nakon ponovljenog postupka, Okružni sud u Prokuplju⁹⁵ je 7.07.2001. godine doneo presudu kojom je optuženi Miloš Lukić oglašen krivim, i kojom presudom mu je izrečena kazna zatvora ispod zakonskog minimuma - u trajanju od jedne godine i šest meseci zatvora. Ova sudska odluka je u pogledu utvrđenog činjeničnog stanja, konfuznosti, i nedoslednosti suštinski identična prvoj prvostepenoj odluci. Postupajući po žalbama stranaka u postupku i po službenoj dužnosti, VSS je doneo jedinu ispravnu odluku, pa je takvu presudu ukinuo svojim rešenjem od 2.04.2002. godine. Na osnovu dostupne dokumentacije, nije moguća dalja analiza sprovedenog postupka.

38

Nije poznato da li je TRZ ikada izrazilo interesovanje da preuzme krivično gonjenje u ovom predmetu. Jasno je da se u radnjama optuženog Lukića stiču svi elementi krivičnog dela ratni zločin protiv civilnog stanovništva, za čije je procesuiranje nadležno TRZ.⁹⁶ Bez obzira na stav TRZ, ovu situaciju može da promeni kako postupajuće tužilaštvo, promenom kvalifikacije krivičnog dela, tako i postupajući sudovi, donošenjem rešenja kojim se oglašavaju nenadležnim, što je moguće učiniti do kraja postupka.

2. Predmeti u kojima je tokom 2012. godine izrečena prvostepena presuda

2.1. Predmet *Bijeljina*⁹⁷

Viši sud u Beogradu doneo je 4.06.2012. godine presudu kojom je optužene Dragana Jovića, Zorana Đurđevića i Alena Ristića oglasio krivim zbog krivičnog

95 Predsednik veća sudija Aleksandar Stojanović.

96 Član 2 i član 4, *Zakon o organizaciji i nadležnosti državnih organa u postupku protiv učinilaca ratnih zločina* („Sl. glasnik RS“ br. 67/2003, 135/2004, 61/2005, 101/2007 i 104/2009).

97 K.Po2 7/2011.

dela ratni zločin protiv civilnog stanovništva⁹⁸, i osudio Dragana Jovića na kaznu zatvora u trajanju od 15 godina, optuženog Zorana Đurđevića na 13 godina i optuženog Alena Ristića na 12 godina.⁹⁹

Tok postupka

Optužnicom TRZ¹⁰⁰ od 5.06.2011. godine optuženima je stavljeno na teret da su 14.06.1992. godine u večernjim časovima u Bijeljini (BiH), kao pripadnici dobrovoljačke jedinice koja se u sukobu stavila na stranu srpskog naroda, zajedno sa Miloradom Živkovićem¹⁰¹ i Danilom Spasojevićem¹⁰², ušli u kuću oštećenog Rame Avdića tražeći od njega oružje, pa kada im je isto predato, izvršili pretres kuće i oduzeli novac i nakit. Potom su, uz pretnju oružjem, u prisustvu njegove supruge Fate i sina Kurema, prinudili ćerku Nizamumu i snaju Hajretu da skinu odeću, a zatim ih silovali i nad njima vršili protivprirodni blud. Optuženi Dragan Jović potom je ubio Ramu Avdića tako što mu je stavio cev puške u usta i izvršio opaljenje. Nakon njegovog ubistva okrivljeni su napustili kuću, i sa sobom povelili oštećene Nizamumu i Hajretu. Proveli su ih kroz grad gole i bose i odveli do kuće oštećene Dose Todorović od koje su zatim oduzeli novac, nakit i putnički automobil kojim su, zajedno sa oštećenim Nizamom i Hajretom krenuli prema Brčkom. Dolaskom do sela Ljeljenča, zaustavili su vozilo, izveli oštećene i ponovo ih silovali i vršili nad njima protivprirodni blud, nakon čega su se udaljili a oštećene ostavili na putu.

Suđenje je počelo 4.07.2011. godine¹⁰³. Održano je 11 dana suđenja i ispitano 10 svedoka.

Iznoseći svoju odbranu, optuženi su naveli da su kao dobrovoljci, preko Srpske radikalne stranke, otišli iz Srbije u Bosnu, gde su dobili uniforme i naoružanje od VRS. Priznali su i da su uniformisani i naoružani ušli u kuću oštećenog Rame Avdića, a kao razlog dolaska navode da su od Danila Spasojevića saznali da je oštećeni Ramo Avdić muslimanski ekstremista koji poseduje oružje i „naoružava Muslimane“, pa su krenuli da to oružje oduzmu. Optuženi Dragan

98 Član 142 stav 1 KZJ, u vezi sa članom 22 KZJ.

99 Ovaj predmet su Republici Srbiji ustupile institucije BiH.

100 Zamenik tužioca za ratne zločine Dušan Knežević.

101 Okrivljeni Milorad Živković nalazi se u bekstvu i u odnosu na njega krivični postupak je razdvojen.

102 Nepravnosnažnom presudom Okružnog suda u Bijeljini Danilo Spasojević osuđen je zbog ovog krivičnog dela na kaznu zatvora u trajanju od 9 godina.

103 Sastav veća: sudija Vinka Beraha Nikićević (predsednik veća), sudija Snežana Nikolić Garotić, sudija Rastko Popović.

Jović priznao je da je ubio Ramu, ali da je to bilo slučajno. Ramo je, čuvši vrisku iz susedne prostorije, krenuo na njega, pa je optuženi u strahu ispalio jedan hitac iz puške, koji je „slučajno Ramu pogodio u glavu“. Niko od optuženih nije priznao silovanje i protivprirodni blud nad oštećenima Nizamom i Hajretom, kao ni oduzimanje novca i dragocenosti. Optuženi Zoran Đurđević naveo je da nije video ko je ubio oštećenog Ramu, ali da mu je optuženi Jović rekao da je on to uradio. U Ljeljenči je pokušao da siluje jednu od oštećenih, ali zbog alkoholisanosti to nije uspeo. Optuženi Alen Ristić je negirao da je učestvovao u silovanju oštećenih, navodeći da su to učinili optuženi Đurđević i Jović.

Sud je u dokaznom postupku ispitao oštećene, i to sina i suprugu pok. Rame - Kurema Avdića, Fatu Avdić, kao i Nizam Franc (rođ. Avdić). Oni su veoma precizno opisali šta im se dogodilo, navodeći vreme i način izvršenja zločina, te opis počinilaca. Oštećena Hajreta Avdić, zbog trauma koje je preživela (porodila se samo par dana pre kritičnog događaja), nije želela da daje svoj iskaz u Višem sudu u Beogradu, pa je iz tog razloga predsednica veća ispitala oštećenu u prostorijama ambasade Republike Srbije u Beču, gde oštećena trenutno živi. Ispitani su kao svedoci radnici tadašnjeg SUP-a Bijeljina, inspektor Dušan Spasojević i kriminalistički tehničar Milorad Lovre, koji su po prijavi oštećenih izašli na uviđaj odmah po dojavu i obavili kriminalističko-tehničku obradu lica mesta gde je ubijen oštećeni Ramo Avdić, te pribavili medicinsku dokumentaciju za oštećene Nizam i Hajretu. Obavljeno je i medicinsko veštačenje radi utvrđivanja vrste i mehanizma nanošenja povreda koje su zadobili oštećeni Ramo, Nizama i Hajreta Avdić.

Nakon objave presude, kojom su optuženi oglašeni krivim, predsednica veća, sudija Vinka Beraha Nikićević, ukratko je obrazložila razloge kojim se veće rukovodilo prilikom odlučivanja.

Navela je da je tokom dokaznog postupka na nesumnjiv način dokazano da su optuženi izvršili krivično delo za koje se terete. Iz iskaza samih oštećenih, kao i svedoka Dušana Spasojevića i Rame Fejzića, koji je bio prijatelj porodice Avdić, utvrđeno je da su oštećeni bili civili, te da oštećeni Ramo Avdić nije bio „muslimanski ekstremista, nego pripadnik rezervnog sastava i saradnik SUP-a Bijeljina, bogat i ugledan čovek koji je aktivno učestvovao u nastojanjima da se na miran način reše sukobi između Srba i Muslimana u Bijeljini“. Sud je utvrdio da su se optuženi, zajedno sa Miloradom Živkovićem (protiv koga je postupak razdvojen) 14.06.1992. godine u kafiću „Tref“ u Bijeljini, nakon što im je Danilo Spasojević rekao da u gradu živi muslimanski ekstremista Ramo Avdić koji nabavlja oružje za Muslimane i drži ga u svojoj kući, dogovorili da odu u njegov-

ovu kuću. Dolaskom u kuću oštećenog Rame Avdića, nakon pretresa, oduzeli su mu oružje za koje je posedovao uredne dozvole, kao i zlato i novac koji su pronašli u kući, a potom ga je optuženi Dragan Jović ubio pucajući mu u usta. U isto vreme njegovu snahu Hajretu, koja se porodila par dana ranije, i ćerku Nizamumu naizmenično su silovali i nad njima vršili protivprirodni blud, nakon čega su ih izveli iz kuće, i vozilom koje su oduzeli od oštećene Dose Todorović povezli prema Brčkom. Zaustavili su se u Ljeljenči i tu ponovo silovali oštećene Nizamumu i Hajretu i nad njima izvršili protivprirodni blud a zatim se udaljili a oštećene ostavili bez odeće i obuće na putu.

Sud nije prihvatio odbrane optuženih, ocenivši da su neiskrene, neuverljive i usmerene ka izbegavanju krivične odgovornosti, te u suprotnosti sa iskazima oštećenih, svedoka, veštaka medicinske struke i medicinske dokumentacije koja se nalazi u spisima predmeta. Iz saglasnih izjava oštećenih Fate i Kurema Avdića, supruge i sina oštećenog Rame, utvrđeno je da je optuženi Jović, prilikom boravka u njihovoj kući, Rami, koji nije pružao nikakv otpor, stavio cev puške u usta i ubio ga ispalivši jedan hitac. Ovi navodi potvrđeni su i nalazom veštaka dr Đorđa Alempijevića, koji je, uvidom u zapisnik o obdukciji, dao mišljenje da je Ramo lišen života ispaljivanjem metka iz puške u usnu duplju, pri čemu je metak izašao sa zadnje strane vrata, te da je oštećeni u trenutku ispaljivanja metka, bio u nekom od stojećih položaja. Navode odbrane optuženog Dragana Jovića, da je oštećenog Ramu pogodio slučajno ispalivši metak, veštak je opovrgao, navodeći da je malo verovatna mogućnost da je u oštećenog Ramu pucano sa udaljenosti dok su mu usta bila otvorena. Da su optuženi silovali i vršili protivprirodni blud nad oštećenim Hajretom i Nizamom, utvrđeno je na osnovu njihovih iskrenih, logičnih i veoma uverljivih iskaza, kojima je sud poklonio veru u celosti. Njihove iskaze delimično potvrđuje i optuženi Zoran Đurđević, koji je u svojoj odbrani naveo da je optuženi Jović, dok su se nalazili u kući oštećenog Rame Avdića „dirao jednu ženu koja se nedavno porodila“, te da je i on sam pokušao da siluje jednu od oštećenih u Ljeljenči. Navodi oštećenih potvrđeni su i nalazom veštaka dr Đorđa Alempijevića, koji je utvrdio, nakon pregleda medicinske dokumentacije za oštećene, da su povrede kod oštećenih nastupile prilikom nasilnog seksualnog odnosa. Da su optuženi prilikom boravka u kući oštećenih Rame Avdića i Dose Todorović oduzeli novac i dragocenosti, utvrđeno je kako iz iskaza oštećenih, tako i iz iskaza svedoka Dušana Spasojevića, koji je izjavio da je kod optuženih, prilikom hapšenja¹⁰⁴ pronađen novac i zlato, koje je policija vratila oštećenima.

104 Optužene je nakon kritičnog događaja uhapsila policija u Bijeljini i predala ih vojnoj policiji, koja ih je nakon par dana pustila na slobodu, nakon čega su otišli na područje opštine Zvornik, BiH i priključili se paravojnoj formaciji „Simini četnici“.

Ceneći psihički odnos optuženih prema izvršenom krivičnom delu, sud je zaključio da su okrivljeni krivično delo izvršili sa direktnim umišljajem.

Sud je takođe utvrdio da su optuženi, tokom izvršenja dela, ispoljili posebnu okrutnost, jer su primenjivali naročito ponižavajuće postupke prema oštećenima, kao što su skidanje i naizmenično silovanje i protivprirodni blud pred članovima najuže porodice, kao i njihovo izvođenje na ulicu i teranje kroz grad bez odeće, što je svim optuženima cenjeno kao otežavajuća okolnost. Od olakšavajućih okolnosti, sud je optuženima Draganu Joviću i Zoranu Đurđeviću cenio porodične i imovinske prilike, a optuženom Alenu Ristiću da je u vreme izvršenja dela bio mlađe punoletno lice. Izrečene kazne sud smatra primerenim težini izvršenog krivičnog dela, stepenu krivične odgovornosti optuženih i svrsi kažnjavanja. U odnosu na sve optužene sud je produžio pritvor, smatrajući da su način izvršenja dela i njegove štetne posledice dovele do uznemirenja javnosti, pa bi svojim boravkom na slobodi, optuženi mogli ugroziti nesmetano i pravično vođenje krivičnog postupka.

42

Analiza postupka

U momentu pisanja ovog izveštaja nije moguće dati detaljniju analizu presude, jer FHP-u nisu dostupne prvostepene presude. Izrečene kazne zatvora optuženim mogu smatrati primerenim, posebno kada se ima u vidu da silovanje, kao jedna od radnji izvršenja ovog krivičnog dela, ostavlja teške i trajne posledice za žrtve i njihove porodice.

2.2. Predmet *Lički Osik*

Viši sud u Beogradu¹⁰⁵, nakon ponovljenog postupka, doneo je 16.03.2012. godine presudu kojom je optužene Čedu Budisavljevića, Mirka Malinovića, Milana Bogunovića i Bogdana Gruičića oglasio krivim zbog krivičnog dela ratni zločin protiv civilnog stanovništva u saizvršilaštvu, i osudio optužene Čedu Budisavljevića i Mirka Malinovića na kazne zatvora u trajanju od po 12 godina, a optužene Milana Bogunovića i Bogdana Gruičića na kazne zatvora u trajanju od po 10 godina.¹⁰⁶

105 Sastav veća: sudija Vinka Beraha Nikićević (predsednica veća), sudija Snežana Nikolić Garotić, sudija Rastko Popović.

106 Povodom objavljivanja presude FHP je 16.03.2011. godine izdao saopštenje: "Optuženi za ubistvo petočlane hrvatske porodice u Ličkom Osiku osuđeni na po 12 godina".

Tok postupka

TRZ¹⁰⁷ je optužnicom od 25.06.2010. godine Čedi Budisavljeviću, Mirku Malinoviću, Milanu Bogunoviću i Bogdanu Gruičiću stavilo na teret da su tokom oktobra 1991. godine na području opštine Teslingrad (Lički Osik, Republika Hrvatska) kao pripadnici Ministarstva unutrašnjih poslova SAO Krajine i TO Teslingrada, ubili pet civila. Optuženi Čedo Budisavljević, kao komandir specijalne jedinice MUP-a SAO Krajine i ujedno zamenik komandira Stanice milicije Teslingrad, dobio je usmeno naređenje svog pretpostavljenog Dušana Orlovića¹⁰⁸, da Mana Rakića i njegove sinove Dragana, Milovana i ćerku Radmilu, koji su bili lišeni slobode zbog sumnje da poseduju radio stanicu i saraduju sa hrvatskim formacijama, kao i njihovu majku Luciju Rakić koja je bila na slobodi, liši života. Sa optuženim Mirkom Malinovićem i Milanom Bogunovićem, tada pripadnicima TO Teslingrad, po prethodnom dogovoru, otišli su do vikendice u kojoj je živela oštećena Lucija, i dok su optuženi Malinović i Bogunović čuvali stražu u dvorištu, optuženi Budisavljević je ušao u vikendicu i hicima iz vatrenog oružja ubio Luciju, nakon čega su svi zajedno zapalili njen leš i vikendicu. Nekoliko dana kasnije, optuženi Čedo Budisavljević, sa optuženim Mirkom Malinovićem, Milanom Bogunovićem, Bogdanom Gruičićem i Goranom Novakovićem¹⁰⁹, po dogovoru je otišao u prostorije stanice milicije Teslingrad, gde su oštećenima Manu, Draganu, Milovanu i Radmili Rakić, koji su tu bili zatvoreni, lepljivom trakom vezali ruke i zalepili usta a zatim ih prevezli do jame „Golubnjača“, gde su ih hicima iz vatrenog oružja lišili života, i bacili u jamu.

Nakon okončanja glavnog pretresa, Viši sud u Beogradu je 14.03.2011. godine oglasio optužene krivim, osudio ih na kazne zatvora u trajanju od po 12 godina, i produžio im pritvor.

Apelacioni sud u Beogradu, odlučujući po žalbama TRZ¹¹⁰ i branilaca svih optuženih, doneo je 9.11.2011. godine rešenje kojim je usvojio izjavljene žalbe, ukinuo presudu i predmet vratio prvostepenom sudu na ponovno suđenje.¹¹¹

107 Ovaj predmet Državno odvjetništvo Republike Hrvatske ustupilo je TRZ na osnovu Sporazuma o saradnji u progonu učilaca krivičnih dela ratnih zločina, zločina protiv čovečnosti i genocida potpisanog između Tužioca za ratne zločine Republike Srbije i Glavnog državnog odvjetnika Republike Hrvatske.

108 U odnosu na okrivljenog Dušana Orlovića postupak je razdvojen.

109 U odnosu na okrivljenog Gorana Novakovića postupak je razdvojen.

110 Zamenik tužioca za ratne zločine Dušan Knežević.

111 Navodi iz odluke Apelacionog suda mogu se videti u Izveštaju o suđenjima za ratne zločine u 2011. godini, FHP, 2012.

Ponovljeno suđenje počelo je 12.03.2012. godine, tokom kojeg su ponovo saslušani optuženi, koji su u svemu ostali pri ranije iznesenim odbranama.

Predsednica veća, sudija Vinka Beraha Nikićević, objavila je 16.03.2012. godine presudu u ponovljenom postupku, kojom su optuženi oglašeni krivim zbog krivičnog dela ratni zločini protiv civilnog stanovništva u saizvršilaštvu. Optuženima Čedi Budisavljeviću i Mirku Malinoviću izrečene su kazne zatvora u trajanju od po 12 godina, a optuženima Milanu Bogunoviću i Bogdanu Gruičiću kazne zatvora u trajanju od po 10 godina.

44
Obrazlažući izrečenu presudu, predsednica veća je navela da je sud na nesumnjiv način utvrdio da su optuženi izvršili krivično delo za koje se terete. Naime, optuženi Budisavljević priznao je delo i detaljno opisao učešće u izvršenju svakog od optuženih, ne umanjujući ni u jednom trenutku svoju odgovornost. Njegovu odbranu sud je prihvatio u celosti jer je potkrepljena i drugim dokazima, kao što su iskazi svedoka Radomira Narandžića, komandira Stanice milicije Teslingrad, Milana Mirića, pripadnika TO Teslingrad i Milana Jakšića, pripadnika Stanice milicije Gračac, i u skladu je sa materijalnim dokazima – zapisnicima o obdukciji i identifikaciji oštećenih. Optuženi Malinović, Bogunović i Gruičić su u svojim odbranama negirali izvršenje dela, ali nisu osporavali da su u vreme izvršenja dela bili prisutni na mestima izvršenja. Njihovim odbranama sud nije poklonio veru, ocenivši da su neuverljive i date u cilju izbegavanja ili umanjivanja krivične odgovornosti.

Postojanje naredbe za likvidaciju porodice Rakić sud nije utvrđivao, jer su tu činjenicu optuženi i TRZ učinili nespornom na pripremnom ročištu¹¹². Sud je na nesumnjiv način utvrdio postojanje dogovora za likvidaciju porodice Rakić iz odbrane optuženog Budisavljevića kao i iz izjave svedoka Đorđa Momčilovića, pripadnika Stanice milicije Teslingrad, koji je potvrdio da su se optuženi privatno družili i „delovali kao klan“. Ocenjujući psihički odnos prema delu, sud je utvrdio da su optuženi postupali sa direktnim umišljajem. Prilikom odmeravanja kazni, sud je kao olakšavajuće okolnosti na strani optuženog Budisavljevića cenio njegovo potpuno priznanje i doprinos u utvrđivanju činjeničnog stanja, porodične prilike i neosuđivanost. U odnosu na optužene Malinovića, Bogunovića i Gruičića, kao olakšavajuće okolnosti sud je

112 Prema članu 349 ZKP-a, na pripremnom ročištu optuženi se izjašnjava o optužbi, i može da ospori neke delove optužbe izjašnjavajući se koji deo optužbe osporava, jer se na glavnom pretresu izvode samo dokazi u vezi sa osporenim delom optužbe. Stoga se činjenice koje optuženi i tužilac učine nespornim na pripremnom ročištu na glavnom pretresu ne utvrđuju.

cenio njihove porodične prilike, zdravstveno stanje i neosuđivanost. U odnosu na sve optužene, kao otežavajuća okolnost cenjena je činjenica da je ubijena čitava porodica Rakić, te bezobzirnost prilikom izvršenja dela koju su optuženi ispoljili bacanjem u jamu tela Maneta, Dragana, Milovana i Radmile Rakić, i bezobzirnost koju su optuženi Budisavljević, Malinović i Bogunović ispoljili spaljivanjem tela i vikendice Lucije Rakić. Sud je optuženima ukinuo pritvor, smatrajući da njihov boravak na slobodi ne bi doveo do uznemirenja javnosti koje bi moglo ugroziti nesmetano i pravično vođenje krivičnog postupka.

Analiza postupka

Detaljna analiza presude koja je doneta u ponovljenom postupku, u trenutku pisanja ovog izveštaja nije moguća, jer FHP-u koji je pratio suđenje nije dostupna nepravnosnažna presuda. Ceneći izreku presude i date razloge za donošenje iste, koji su izneseni prilikom objavljivanja, FHP ocenjuje da je prvostepeni sud uglavnom otklonio nedostatke na koje mu je ukazao Apelacioni sud. S obzirom da su tokom ponovljenog postupka na pripremnom ročištu stranke u postupku učinile nespornom činjenicu da je postojala usmena naredba Dušana Orlovića za likvidaciju porodice Rakić, ova činjenica se smatra utvrđenom. Time su otklonjeni nedostaci po pitanju prekoračenja optužbe, povrede prava na odbranu optuženog Budisavljevića i utvrđivanja činjenica vezanih za postojanje naredbe. Takođe je otklonjen i nedostatak u odnosu na raniju ocenu, kao otežavajuće okolnosti, činjenice da su lišeni života civili koji nisu učestvovali u neprijateljstvima, jer tu činjenicu, prilikom donošenja presude u ponovljenom postupku, sud nije cenio kao otežavajuću okolnost.

U pogledu izrečenih kazni, i svih okolnosti koje je sud uzeo u obzir prilikom odmeravanja istih, može se zaključiti da one nisu primerene vrsti i težini izvršenog dela, posebno u slučaju optuženog Čede Budisavljevića. Njemu je izrečena kazna zatvora u trajanju od 12 godina, a kao olakšavajuća okolnost cenjeno je priznanje dela. Da bi priznanje izvršenog dela predstavljalo olakšavajuću okolnost, ono ne sme biti samo formalno, već mora odražavati i odnos optuženog prema delu u vidu ispoljenog iskrenog kajanja, i njegovog ponašanja u tom smislu tokom čitavog postupka. U konkretnom slučaju, tokom postupka uočeno je bahato ponašanje optuženog Budisavljevića, koje se manifestovalo prilikom postavljanja pitanja saoptuženima i svedocima i u tonu njegovog obraćanja. Izjavio je da mu je žao porodice Rakić, ali je svoj stvarni odnos prema delu pokazao kada je na pitanje predsednice veća da li je postojao drugi način da se reši problem a ne likvidacijom – odgovorio: “Postojao je, ja i kažem i navodim to, da sam pogrešio, po meni jedino, što nisam osnovao

ratni vojni preki sud u podne, izveo u Ličkom Osiku i streljao sa naredjenjem pismenim i onda, Vi kada mene dovedete i pitate zašto, ja vam pokažem papir – zato“. Zbog očiglednog izostanka bilo kakvog kajanja zbog učinjenog dela, dato priznanje nije trebalo smatrati olakšavajućom okolnošću. Ako se ima u vidu da je Budisavljević direktno učestvovao u hladnokrvnom i umišljajnom ubistvu petočlane porodice, bezobzirnost koju je ispoljio prilikom izvršenja dela, te da je u vreme izvršenja dela bio zamenik komandira Stanice milicije Teslingrad, čiji je zadatak bio da sprečava izvršenje krivičnih dela i štiti sve građane, zbog čega je njegova odgovornost bila veća, onda je izrečena kazna morala biti znatno stroža.

2.3. Slučaj *Mark Kashnjeti*¹¹³

Viši sud u Beogradu¹¹⁴ oglasio je krivim Marka Kashnjetija zbog krivičnog dela ratni zločin protiv civilnog stanovništva¹¹⁵, i osudio ga na kaznu zatvora u trajanju od 2 godine.

46 Tok postupka

Preciziranom optužnicom TRZ¹¹⁶ od 11.05.2012. godine optuženi Mark Kashnjeti se tereti da je 14.06.1999. godine u Prizrenu/Prizren (Kosovo), priključivši se nakon 10.06.1999. godine OVK u uniformi i sa oružjem, sa NN pripadnicima OVK, u ulici Aslani Durmishi, zaustavio vozilo u kojem su se nalazili oštećeni Božidar Đurović i Ljubomir Zdravković, naredio im da izađu iz vozila, pretresao ih i uzeo im lična dokumenta, novac i druge vrednosti, vezao im ruke kanapom, te ih je, sa ostalim pripadnicima OVK, pod pretnjom oružjem i da će ih ubiti, sproveo do dvorišta jedne kuće, udarajući ih povremeno kundakom puške po glavi i telu, gde ih je držao zatvorene više sati, da bi ih potom zajedno sa Miroslavom Jovanovićem, koga su ranije zatvorili NN pripadnici OVK, odvezao do prizrenskog naselja Ortokol i naredio im da odu u Srbiju, oduzevši im vozilo i sve stvari u njemu.

Glavni pretres počeo je 13.09.2012. godine tokom kojeg su održana četiri dana suđenja i ispitano je osam svedoka.

Optuženi Mark Kashnjeti negirao je izvršenje dela, navodeći da nikada nije

113 K- Po2 -3/2012.

114 Sastav veća: sudija Vinka Beraha Nikićević (predsednica veća), sudija Snežana Nikolić Garotić i sudija Rastko Popović.

115 Iz člana 142 stav 1 KZJ, u vezi sa članom 22 KZJ.

116 Zamenik tužioca za ratne zločine Dragoljub Stanković.

oblačio uniformu OVK niti je bio njen pripadnik, kao i da je u vreme kritičnog događaja bio u knjižari kod svog prijatelja Lira Bitiqija. U vezi sa fotografijom koja je objavljena u novinama, na kojoj se navodno i on nalazi među pripadnicima OVK koji sprovode oštećene, izjavio je da je istu video i ranije ali je negirao da je on jedan od pripadnika OVK na toj fotografiji, te da se radi o zameni identiteta. Nakon što je video fotografiju, dolazio je u Srbiju nekoliko puta i nikada nije imao problema do momenta hapšenja.

Sud je u dokaznom postupku ispitao oštećene Božidara Đurovića i Ljubomira Zdravkovića i svedoke Miroslava Jovanovića, Nenada Dimitrijevića, Milana Petrovića, Lira Bytyqi, Kemala Bacu i Zefa Kashnjetija.

Oštećeni Đurović je prepoznao optuženog tokom istrage i na glavnom pretresu, ali je naveo da su osobe koje su ih uhapsile bile stare između 25 i 30 godina, iako je optuženi tada imao 46 godina. Oštećeni nije mogao da opiše kako je u to vreme optuženi izgledao niti da objasni kako je mogao da prepozna osobu koju ne može da opiše.

47

Fotografija snimljena 14.06.1999. na kojoj se, prema prvostepenoj presudi vidi Mark Kashnjeti. Fotografija Marka Kashnjetija snimljena 2004. godine

Oštećeni Zdravković, koji je sve vreme kritičnog događaja bio sa Đurovićem, izjavio je da ne poznaje optuženog. Takođe je izjavio da njega niko nije udarao, ali da nije primetio ni da je neko udarao oštećenog Đurovića. Svedok Jovanović, koji je sa oštećenima bio od momenta njihovog dolaska u dvorište, takođe je na glavnom pretresu izjavio da ne poznaje optuženog.

Svedok Milan Petrović, nekadašnji načelnik Službe za suzbijanje kriminaliteta u SUP-u u Prizrenu, a sada radnik Službe za otkrivanje ratnih zločina MUP-a Srbije, nije imao nikakvih neposrednih saznanja o kritičnom događaju. On je izneo ocenu opštih prilika na Kosovu u vreme izvršenja dela, mada je po vlastitom priznanju Kosovo napustio 14.06.1999. godine. Takođe je ukazao da je na fotografiji optuženi, kojeg je prepoznao, s obzirom da je nekadašnji policajac iz Prizrena "čiji je posao da pamti lica" te da je Kashnjetija prepoznao jer je imao "izgled koji nije karakterističan za Albanca".

Svedok Nenad Dimitrijević, radnik MUP-a Srbije, naveo je da je prilikom uzimanja izjave od oštećenog Božidara Đurovića, kod njega video fotografiju koja je objavljena u novinama. Svedok Zef Kashnjeti, brat optuženog, naveo je da njegov brat nikada nije bio pripadnik OVK, niti je imao uniformu i oružje. Svedoci Lir Bytyqi i Kemal Baca, prijatelji optuženog Kashnjetija, izjavili su da je tokom kritičnog perioda Kashnjeti skoro svakodnevno dolazio u knjižaru u kojoj su njih dvojica radili, i sa njima provodio dosta vremena. Nije im poznato da je optuženi imao uniformu i oružje, a na fotografiji koju im je sud predočio, nisu prepoznali ni jedno lice.

48

Nakon objave presude, predsednica veća sudija Vinka Beraha Nikićević ukratko je obrazložila razloge kojima se veće rukovodilo prilikom odlučivanja.

Sud je utvrdio da je tokom postupka na nesumnjiv način dokazano da je optuženi izvršio delo za koje se tereti, na način kako je to navedeno u preciziranoj optužnici. Odbranu optuženog veće nije prihvatilo, ocenjujući je kao neuverljivu, suprotnu iskazima oštećenih i svedoka, te usmerenu na izbegavanje krivične odgovornosti. Iskazu oštećenog Đurovića, koji je prilikom prepoznavanja i suočenja, a takođe i na fotografiji koja je objavljena u dnevnim časopisima „Blic“ i „Ilustrovana politika“ prepoznao optuženog kao lice koje ga je protivpravno lišilo slobode i udaralo, veće je poklonilo veru, jer ga potvrđuju i drugi svedoci. Da se događaj desio na način kako to opisuje oštećeni Đurović, potvrdili su svojim iskazima i oštećeni Zdravković, a o događanjima nakon zatvaranja u dvorište kuće i svedok Jovanović. Svedok Milan Petrović, takođe je ukazao da se na fotografiji koja je objavljena u štampi nalazi optuženi. Iskazima svedoka Kemala Bace i Lira Bitiqi, prijatelja i komšija optuženog, sud nije poklonio veru. Ocenio ih je kao veoma uopštene, neuverljive, i usmerene ka pomaganju optuženom kroz potvrđivanje njegovog alibija, posebno iz razloga što je svedok Kemal Baca dugogodišnji blizak prijatelj sa optuženim. Utvrđeno je da se optuženi, u uniformi i naoružan, pridružio pripadnicima OVK nakon njihovog ulaska u Prizren, mada sud nije raspolagao dokazima da je optuženi

bio pripadnik OVK. Učestvovanje optuženog u zatvaranju oštećenih kao civila, sud je ocenio kao nelegitimno, i učinjeno isključivo iz diskriminatorskih razloga – njihove nacionalne pripadnosti. Protivpravnim zatvaranjem oštećenih, i narušavanjem njihovog telesnog integriteta optuženi je prema istim nečovečno postupao i time prekršio norme međunarodnog prava.

Ceneći psihički odnos optuženog prema izvršenom krivičnom delu, sud je zaključio da je okrivljeni bio svestan svoga dela i da je hteo njegovo izvršenje, iz čega proizlazi da je krivično delo izvršio sa direktnim umišljajem.

Pri odmeravanju kazne, sud nije našao otežavajuće okolnosti na strani optuženog. Kao olakšavajuće okolnosti sud je cenio njegove porodične prilike, da je otac šest punoletnih ćerki, da oštećeni nije imao štetnih posledica i da je od izvršenja dela prošlo 13 godina, kojim okolnostima je dao značaj osobito olakšavajućih okolnosti i ublažio mu kaznu ispod zakonskog minimuma kazne propisane za to krivično delo.

Analiza postupka

49

Detaljna analiza presude u trenutku pisanja ovog izveštaja ne može se izvršiti, jer FHP nije u posedu pismenog otpravka. Međutim, analizirajući tok postupka i izvedene dokaze, može se zaključiti da je odluka suda o krivičnoj odgovornosti optuženog zasnovana na neubedljivim iskazima oštećenog Đurovića i policijskog službenika Petrovića koji o samom događaju nije imao nikakvog saznanja.

Prvobitna optužnica protiv Marka Kashnjetija sadržala je navode koji su uobičajeni za optužnice MKSJ u kojima se optuženi tereti za učešće u udruženom zločinačkom poduhvatu. Tako je u prvobitnoj optužnici stajalo da je Kashnjeti izvršio opisano krivično delo “kao pripadnik OVK u nameri da srpsko stanovništvo silom i oružjem primora da napusti područje opštine Prizren i tako doprinese ispunjenju zajedničkog opšteg cilja: uspostavljanja potpune kontrole OVK nad teritorijom Kosova i Metohije i proterivanjem srpskog življa sa tog područja”. U obrazloženju prvobitne optužnice nisu navedeni dokazi koji potvrđuju te navode optužnice, pa se tako ne može ustanoviti čime se dokazuje pripadnost optuženog OVK, postojanje zajedničkog cilja za proterivanje srpskog stanovništva sa područja Kosova i namera optuženog da doprinese tom cilju. Takođe se iz izreke optužnice ne može zaključiti ko je treća osoba koja je zajedno sa oštećenima Đurovićem i Zdravkovićem odvezena u naselje Ortokol, jer se ona, odnosno svedok Jovanović, spominje tek u obrazloženju optužnice.

U dokaznom postupku, nakon ispitivanja oštećenih i svedoka Jovanovića, koji nisu potvrdili navode prvobitne optužnice da im je optuženi Kashnjeti pre-tio smrću ukoliko ne napuste Prizren, te da su stanovnici Prizena srpske nacionalnosti silom i pretnjom oružjem primoravani da napuste Prizren, TRZ je predložilo da sud u svojstvu svedoka ispita Milana Petrovića, nekadašnjeg načelnika Odeljenja kriminalističke policije SUP-a Prizren, a sada radnika Odeljenja za otkrivanje ratnih zločina MUP-a Srbije, sa obrazloženjem da on "ima saznanja o ponašanju optuženog u periodu od 10. do 20. juna 1999. godine". Njega je tužilac nazvao "kvalifikovanim svedokom jer je bio policajac u Prizrenu". Suprotno najavi TRZ, ovaj svedok nije rekao ništa o okolnostima na koje je trebalo da svedoči, već je kao tadašnji policajac izneo ocenu opštih prilika na Kosovu u vreme izvršenja dela.

Usled nemogućnosti da dokaže navode iz prvobitne optužnice koja je postavljena kao da se radi o optuženju za udruženi zločinački poduhvat, TRZ je izmenilo optužnicu pred davanje završnih reči i svelo je na "pridruživanje optuženog OVK i ponašanje prema civilima koje u svakoj prilici nije bilo čovečno". U završnoj reči tužilac je rekao da je dokaze o krivici optuženog zasnovao na iskazu svedoka Petrovića, navodeći između ostalog "da je okrivljeni uzeo oružje i pridružio se OVK po njihovom dolasku u Prizren, a osnov za ovaj zaključak je iskaz svedoka Petrovića o ponašanju meštana Albanaca prilikom ulaska OVK u Prizren i da su aktivnosti koje je preduzimala OVK bile uobičajene i u drugim mestima na Kosovu".

Sporna je i odluka Veća da kao dokaz prihvati prepoznavanje Kashnjetija koje je Petrović izvršio tokom glavnog pretresa. Naime, tokom svedočenja Petroviću je veće predočilo fotografiju na kojoj se, prema navodima TRZ, vidi Kashnjeti. Petrović je rekao da se na toj fotografiji nalazi Kashnjeti. Prepoznavanje Kashnjetija od strane svedoka Petrovića ne može imati nikakvu dokaznu vrednost jer je sporna fotografija, mnogo pre svedočenja Petrovića, bila prikazana gotovo u svim medijima, i to sa jasnom markacijom osobe za koju TRZ tvrdi da se radi o Kashnjetiju.

2.4. Slučaj Bytyqi¹¹⁷

Viši sud u Beogradu¹¹⁸ doneo je 9.05.2012. godine, u ponovljenom postupku, presudu kojom je optužene Sretena Popovića i Miloša Stojanovića oslobodio

¹¹⁷ K-Po2 51/2010.

¹¹⁸ Sastav veća: sudija Rastko Popović (predsednik veća), sudija Vinka Beraha Nikićević i sudija Snežana Nikolić Garotić.

od optužbe za krivično delo ratni zločin protiv ratnih zarobljenika.¹¹⁹

Tok postupka

TRZ¹²⁰ je 23.08.2006. godine podiglo optužnicu protiv Sretena Popovića i Miloša Stojanovića zbog krivičnog dela ratni zločin protiv ratnih zarobljenika.

U optužnici je navedeno da su optuženi Sreten Popović, u svojstvu komandira voda Operativno-poternih grupa koje su pripadale 124. interventnoj brigadi PJP MUP-a Srbije, a optuženi Miloš Stojanović, tada komandir odeljenja istog voda, lišili prava na pravilno i pravično suđenje oštećene (braću) Agrona, Yllija i Mehmeta Bytyqija, koji su bili pripadnici dobrovoljačke grupe „Atlanska brigada“ OVK, i prema njima nečovečno postupali i psihički ih mučili tako što je optuženi Sreten Popović, po prijemu naređenja od pretpostavljenog starešine MUP-a generala Vlastimira Đorđevića, naredio optuženom Milošu Stojanoviću, da oštećene liši slobode u Okružnom zatvoru u Prokuplju kada budu pušteni po izdržanoj prekršajnoj kazni zatvora, i sprovede ih do nastavnog centra PJP u Petrovom Selu kod Kladova. Optuženi Miloš Stojanović je dana 8.07.1999. godine to i učinio i odveo oštećene do Nastavnog centra u Petrovom Selu kod Kladova, gde ih je predao Sretenu Popoviću. Optuženi su ih zatvorili u magacinsku prostoriju u sklopu centra u kojoj nije bilo osnovnih higijenskih i zdravstvenih uslova i bez saopštavanja razloga hapšenja, što je kod oštećenih izazvalo nepodnošljiv strah za život i telesni integritet. Optuženi Popović predao je oštećene NN pripadnicima MUP-a i SAJ-a, iako je mogao znati da će oni oštećene bez odluke i suđenja ubiti. Pripadnici MUP-a i SAJ-a su oštećene vezali žicom i odveli do jame za odlaganje smeća udaljene oko 500 metara od centra, gde su ih ubili, pucajući im u potiljak.

Okružni sud u Beogradu¹²¹ je 22.09.2009. godine doneo presudu kojom je optužene oslobodio optužbe, jer nije dokazano da su izvršili krivično delo za koje se terete.

Apelacioni sud u Beogradu, odlučujući po žalbi TRZ, doneo je 1.11.2010. godine rešenje kojim je usvojio žalbu, ukinuo presudu i predmet vratio prvostepenom sudu na ponovno suđenje.

119 Ratni zločin protiv ratnih zarobljenika u pomaganju iz člana 144 KZJ u vezi sa članom 24 KZJ.

120 Zamenik tužioca za ratne zločine Dragoljub Stanković.

121 Sastav veća: sudija Vesko Krstajić (predsednik veća), sudija Vinka Beraha Nikićević i sudija Snežana Nikolić Garotić.

Obrazlažući svoju odluku, Apelacioni sud je naveo da je prvostepeni sud učinio bitnu povredu odredaba krivičnog postupka, jer je izreka presude protivrečna razlozima, nema razloge o odlučujućim činjenicama, a dati razlozi su nejasni.

Ponovljeno suđenje počelo je 23.09.2011. godine, tokom kojeg su ponovo saslušani optuženi i ispitano je 10 svedoka.

TRZ je ponovno izmenilo optužnicu 5.04.2012. godine, tako što je radnje optuženih sada kvalifikovalo kao radnje suprotne normama međunarodnog prava o postupanju sa ratnim zarobljenicima, i umišljajno pomaganje NN pripadnicima policije da oštećene liše života lišavajući ih time prava na pravilno i nepristrasno suđenje.

52

Dana 9.05.2012. godine predsednik veća, sudija Rastko Popović, objavio je presudu u ponovljenom postupku, kojom su optuženi oslobođeni od optužbe. Obrazlažući izrečenu presudu, naveo je da TRZ nije dokazalo da su optuženi izvršili krivično delo za koje se terete, kao i da nije dokazalo da je ubistvo braće Bytyqi izvršeno u vezi sa oružanim sukobom, obzirom da je oružani sukob okončan 20.06.1999. godine povlačenjem snaga VJ i policije Republike Srbije sa područja Kosova, dok su braća Bytyqi uhapšena 26.06.1999. godine. Veće je utvrdilo da optuženi nisu znali da su oštećeni ratni zarobljenici, i da zbog toga kod njih nije postojala svest o tome. Tokom postupka, „zbog protivrečnosti i nelogičnosti optužnice, nije se moglo utvrditi kada i gde su oštećeni ubijeni, niti ko ih je ubio, već samo da su njihovi posmrtni ostaci pronađeni 2001. godine u masovnoj grobnici u Petrovom Selu“. Predsednik veća je naglasio i da su braća Bytyqi, u trenutku hapšenja, vršili human čin. Naime, oni su prevozili sa Kosova dve romske porodice koje su nameravale da nađu utočište u Srbiji. Predsednik veća je istakao i da je na TRZ zadatak da utvrdi ko je i po čijem nalogu ubio braću Bytyqi.

Analiza postupka

Ovaj predmet odlikuju postupci MUP-a upravljani na prikrivanje odgovornosti nekadašnjih visokih zvaničnika ove institucije za ovaj zločin, te nedovoljno zalaganje TRZ.

TRZ je teretilo optužene Popovića i Stojanovića kao pomagače u izvršenju dela. Činjenice utvrđene tokom glavnog pretresa ukazuju da se preuzimanje braće Bytyqi iz zatvora u Prokuplju, njihovo dovođenje u Centar za obuku u Petrovom Selu i predavanje NN pripadnicima MUP-a Srbije koji su ih potom ubili, nije moglo izvesti bez znanja visokih funkcionera MUP-a Srbije, te da se

radilo o dobro organizovanoj akciji u kojoj je učestvovalo više lica iz tadašnjeg komandnog lanca MUP-a.

Optuženi Popović i Stojanović su zaista imali sporednu ulogu u izvršenju zločina, a izvan optužnice ostali su naredbodavci i neposredni izvršioci. TRZ nije dovoljno pažljivo ispitalo ni odgovornost Gorana Radosavljevića Gurija, koji je u vreme izvršenja dela bio komandant Centra za obuku u Petrovom Selu. Iako se nije nalazio u Centru dok su u njemu bila zatočena braća Bytyqi, on je, po položaju na kojem se nalazio, morao znati ko i kada dolazi u Centar, po čijim naredbama, te kako je nastala masovna grobnica u Petrovom Selu.

Postupajući zamenik tužioca, u završnoj reči, naveo je da “sa žaljenjem konstatuje da MUP Srbije ni danas nije spreman da TRZ pruži egzaktno podatke o izvršiocima ovog zločina” i da se “ti isti ljudi koji su učestvovali u zločinu nalaze i dalje u MUP-u, a mnogi od njih su i napredovali u službi”. FHP ističe da je zakonska obaveza TRZ-a da goni učinioce krivičnih dela ratnih zločina, a ne da izjavljuje žaljenje zbog nespremnosti MUP-a da dostavi podatke, jer TRZ raspolaže mehanizmima kojima može sprečiti takvo ponašanje MUP-a.¹²² Neprofesionalno postupanje TRZ-a u ovom predmetu ogleda se i u tome što je više puta menjalo optužnice, koje su, kako su ih ocenili Viši i Apelacioni sud - neprecizne i protivrečne.

Sve napred rečeno ukazuje da je ovaj postupak pokrenut da bi se koliko-toliko udovoljilo zahtevu američke administracije da se procesuiraju ubistvo braće Bytyqi koji su bili američki državljani, a krajnji ishod postupka je simulacija pravde i zaštita visokih oficira MUP-a Srbije od krivične odgovornosti.

2.5. Slučaj *Lovas*¹²³

Viši sud u Beogradu¹²⁴ doneo je 26.06.2012. godine presudu kojom je 14 optuženih oglasio krivim zbog ratnog zločina protiv civilnog stanovništva¹²⁵, i osudio ih na kazne zatvora: Ljubana Devetaka (20 godina), Milana Devčića (10 godina), Milana Radojčića (13 godina), Željka Krnjajića (10 godina), Mio-

122 Članom 7. Zakona o organizaciji i nadležnosti državnih organa u postupku za ratne zločine, određeno je da su svi državni organi i organizacije dužni da na zahtev TRZ bez odlaganja predaju svako pismeno ili dokaz koji poseduju, ili na drugi način saopšte informacije koje mogu da pomognu u otkrivanju učinilaca ratnih zločina.

123 K-Po2-22/10.

124 Sastav veća: sudija Olivera Anđelković (predsednica veća), sudija Tajana Vuković i sudija Dragan Mirković.

125 Član 142 stav 1 KZ SRJ u vezi sa članom 22 KZ SRJ.

draga Dimitrijevića (10 godina), Darka Perića (5 godina), Radovana Vljakovića (5 godina), Radisava Josipovića (4 godine), Jovana Dimitrijevića (8 godina), Sašu Stojanovića (8 godina), Zorana Kosijera (9 godina), Dragana Bačića (6 godina), Petronija Stevanovića (14 godina) i Aleksandra Nikolaidisa (6 godina).

Tok postupka

Zbog zločina počinjenih u Lovasu (Hrvatska)¹²⁶ tokom oktobra i novembra 1991. godine, TRZ¹²⁷ je podiglo prvu optužnicu 28.11.2007. godine¹²⁸ a potom ovu optužnicu bitno izmenilo 28.12.2011. godine.

Optuženom Željku Krnjajiću TRZ je stavilo na teret da je 10.10.1991. godine u svojstvu komandira Stanice milicije Tovarnik (opština Vukovar), zajedno sa pripadnicima oružane grupe kojom je komandovao, sastavljene od dvadesetak pripadnika Stanice milicije Tovarnik, nekoliko meštana Lovasa i dobrovoljaca, po naređenju komandanta Druge proletherske gardijske motorizovane brigade JNA, izvršio napad na Lovas što je imalo za posledicu smrt sedam civila hrvatske nacionalnosti i paljenje sedam kuća.

54

Optuženi Ljuban Devetak, Milan Devčić i Milan Radojčić terete se da su, nakon uspostavljanja kontrole u Lovasu, samovlasno i faktički uspostavili novu vojno-civilnu vlast, u kojoj su Ljuban Devetak u svojstvu komandanta sela i direktora Zemljoradničke zadruge, Milan Devčić u svojstvu komandira Stanice milicije i Milan Radojčić u svojstvu komandanta TO Lovas, u periodu tokom oktobra i novembra meseca 1991. godine preduzimali diskriminatorske mere prema civilnom stanovništvu hrvatske nacionalnosti, a pripadnicima TO, milicije i dobrovoljačkog odreda "Dušan Silni" naređivali protivzakonita privođenja, zatvaranja, ispitivanja i mučenja hrvatskih civila, a Ljuban Devetak i ubijanje, ili su ih nespričavanjem tih dela podržavali, što je imalo za posledicu da su pripadnici sve tri oružane grupe na različitim lokacijama u Lovasu ubili ukupno 18 civila.

TRZ je optužene Ljubana Devetaka i Miodraga Dimitrijevića, tada aktivno vojno lice u činu potpukovnika u svojstvu koordinatora za borbena dejstva TO Valjevo, i kao najvišeg po činu i rangu vojnog starešinu u Lovasu, teretilo da su 17.10.1991. godine doneli odluku o protivzakonitom zatvaranju većeg broja civila u dvorište Zemljoradničke zadruge, gde su ih pripadnici dobrovoljačkog odreda "Dušan Silni" fizički zlostavljali. Takođe, TRZ je Devetaka i Dimitrijevića

¹²⁶ Lovas je sada opština u Sremsko-Vukovarskoj županiji. Nalazi se u Istočnoj Slavoniji, nedaleko od Vukovara.

¹²⁷ Zamenik tužioca za ratne zločine Veselin Mrdak.

¹²⁸ Integralna verzija optužnice dostupna na internet prezentaciji TRZ: www.tuzilastvorz.org.rs

teretilo da su doneli odluku da oružana grupa sastavljena od pripadnika Diverzantske čete TO Valjevo i pripadnika oružane grupe "Dušan Silni" 18.10.1991. krene u izviđanje i pretres terena, te da se pri izvršenju tog zadatka zatvoreni hrvatski civili koriste kao "živi štit" od eventualnog napada hrvatskih snaga.

TRZ je teretilo trojicu pripadnika protivdiverzantskog odreda TO Valjevo, optuženog Darka Perića kao komandanta odreda, Radovana Vljakovića kao komandira protivdiverzantske čete i Radisava Josipovića kao komandira 1. voda iste čete, kao i četiri pripadnika dobrovoljačke grupe "Dušan Silni" Jovana Dimitrijevića, Sašu Stojanovića, Dragana Bačića i Zorana Kosijera da su 18.10.1991. godine, sa oko 40 pripadnika TO Valjevo i odreda "Dušan Silni" učestvovali u akciji pretresa terena u kojoj su kao "živi štit" koristili oko 50 hrvatskih civila, tako što su civile odveli do jednog polja deteline za koje su posumnjali da bi moglo biti minirano, i naredili im da krenu u polje i razgrću detelinu. Kada je došlo do eksplozije jedne od mina, prisutni pripadnici TO Valjevo i grupe "Dušan Silni" otvorili su vatru na civile. Usled eksplozije minâ i pucnjave, ubijeno je 18 civila a 12 ih je ranjeno.

55

TRZ je optuženima Aleksandru Nikolaidisu i Petroniju Stevanoviću stavilo na teret da su, kao pripadnici dobrovoljačke oružane grupe "Dušan Silni", u periodu između 10. i 18.10.1991. godine u Lovasu, civile hrvatske nacionalnosti protivpravno privodili, zatvarali, fizički zlostavljali i povređivali njihovo ljudsko dostojanstvo. Teretili su se i da su u periodu od 14. do 18.10.1991. godine u Lovasu, postupajući po naređenju optuženog Ljubana Devetaka, učestvovali u ubistvima neutvrđenog broja civilnih lica, i to optuženi Aleksandar Nikolaidis najmanje jednog, a optuženi Petronije Stevanović najmanje pet lica.

Suđenje je počelo 17.04.2008. godine. Tokom glavnog pretresa ispitana su 194 svedoka, pročitani iskazi 36 umrlih ili bolesnih svedoka, obavljeno veštačenje od strane veštaka vojne struke i pročitano više hiljada strana pismenih dokaza.

Tokom izricanja presude 26.06.2012. godine, predsednica sudskog veća, sudija Olivera Anđelković, navela je da je sud utvrdio da je napad na Lovas usledio po naređenju komande 1. proleterske gardijske motorizovane divizije JNA od 9.10.1991. godine upućenom komandi 2. proleterske gardijske mehanizovane brigade JNA, „da selo Lovas reši sopstvenim snagama“. Istog dana, komandant 2. proleterske gardijske mehanizovane brigade JNA Dušan Lončar izdao je naređenje za napad na Lovas kojim je određeno da se pored snaga 2. proleterske gardijske mehanizovane brigade JNA, u napad uključe i „pomoćne snage“ – TO i milicija Tovarnika u čiji sastav je ušla i oružana grupa „Dušan Silni“,

sa zadatkom da „izvrše čišćenje sela od pripadnika ZNG i hrvatskog MUP-a“, kao i „stanovništva koje je neprijateljski nastrojeno“. U napadu na Lovas 10.10.1991. godine učestvovao je i haubički divizion 2. proleterske gardijske mehanizovane brigade JNA koji je granatirao Lovas sa oko desetak granata. Usled artiljerijskog dejstva ubijen je jedan civil, dok je jedan ranjen.¹²⁹ Prilikom „čišćenja“ sela koje su izvršile „pomoćne snage“, smrtno je stradalo oko 20 civila - meštana hrvatske nacionalnosti, koji su izvođeni iz svojih kuća i ubijani po ulicama i dvorištima. Veće je nesporno utvrdilo da u Lovasu nije bilo pripadnika ZNG-a i MUP-a Hrvatske, te da sem pojedinačnog otpora, nije bilo organizovane odbrane sela.

Zaključak Veća je da “komanda 2. proleterske gardijske mehanizovane brigade JNA snosi najveću odgovornost za napad na Lovas, način na koji je izveden i sve što se dešavalo u toku istog, iako ni jedan njen pripadnik nije optužen za napad.“

56

Sud je utvrdio da je optuženi Željko Krnjajić učestvovao u napadu na Lovas, 10.10.1991. godine, u svojstvu komandira stanice milicije Tovarnik i da je komandovao oružanom grupom sastavljenom od dvadesetak pripadnika Stanice milicije Tovarnik, nekoliko meštana Lovasa i dobrovoljaca, koja je kontrolisala nekoliko ulica u Lovasu. Tokom napada, Krnjajić je naređivao pripadnicima grupe da nasumično i nekontrolisano pucaju na kuće, u čemu je i sam učestvovao, dozvoljavao da se bacaju bombe na civilne objekte, što je imalo za posledicu paljenje šest kuća meštana hrvatske nacionalnosti. Sud je našao da nema dokaza kada, na koji način i ko je zapalio kuću Ilije Bakete. Sud je takođe utvrdio da je optuženi Krnjajić u toku napada na Lovas zajedno sa pripadnicima svoje grupe izvodio civile iz njihovih kuća i odvodio ih u Zemlji-radničku zadrugu, a pojedinim civilima pretio ubistvom. Krnjajić je oglašen odgovornim za ubistvo sedam civila¹³⁰ koje su pripadnici njegove grupe izvodili iz kuća i ubijali po dvorištima i ulicama koje su kontrolisali¹³¹.

Veće je utvrdilo da je nakon zauzimanja Lovasa uspostavljena nova vlast u kojoj je optuženi Ljuban Devetak postavljen na funkciju komandanta sela i direktora Zemlji-radničke zadruge, sa vrlo širokim vojnim i civilnim ovlašćenjima. On je imao najveću faktičku vlast u selu. Optuženi Milan Radojčić je postavljen na

¹²⁹ Ubijen je Srbin Milan Latas, a ranjena je Hrvatica Marija Vidić.

¹³⁰ Mirko Grgić, Danijel Badanjak, Cecilija Badanjak, Josip Poljak, Vid Krizmanić, Ivan Ostrun i Pavo Đaković.

¹³¹ Ulice Petra Preradovića, Marka Oreškovića (sada Vukovarska), Ive Lole Ribara (sada Ante Starčevića), Franje Račkog i Kralja Tomislava.

funkciju komandanta TO u Lovasu, a optuženi Milan Devčić na funkciju komandira stanice milicije. Miliciju i TO Lovasa sačinjavali su lokalni meštani Srbi i dobrovoljci oružane grupe „Dušan Silni“ koji su učestvovali u napadu ili koji su kasnije došli u selo. Selo su obezbeđivale jedinice iz rezervnog sastava JNA iz Srbije, i to po jedna četa TO Ljig i TO Lajkovac, kao i tenkovska četa Prvog oklopnog bataljona 2. proleterske gardijske mehanizovane brigade JNA.

Optuženi Milan Devčić i Milan Radojčić su u periodu od 10.10.1991. do 18.10.1991. godine, uz pomoć TO, novoformirane milicije i dobrovoljačke grupe „Dušan Silni“, protivpravno zatvarali hrvatske civile i naređivali da se prema njima primenjuju ponižavajuće i diskriminatorne mere – u vidu obaveza civila hrvatske nacionalnosti da obeleže svoje kuće belim tkaninama a oko ruke nose belu traku.

Sud je naredbu optuženog Ljubana Devetaka o uvođenju radne obaveze za hrvatske civile, na osnovu koje su bili prisiljeni da sakupljaju leševe svojih sunarodnika u prisustvu onih koji su ih ubili i bacaju ih u kanal na mesnom groblju i obavljaju poljske radove, a sve pod oružanom pratnjom, kvalifikovao kao nečovečno postupanje.

Utvrđeno je i da su Devetak, Devčić i Radojčić tokom oktobra 1991. godine fizički i psihički zlostavljali sedam civila u cilju iznuđivanja informacija o pripadnosti članova njihovih porodica hrvatskim oružanim formacijama.

Takođe, sud je utvrdio da su Devetak, Devčić i Radojčić učestvovali i u ubistvima civila. Neutvrđenog dana tokom oktobra 1991, Ljuban Devetak je neposredno naredio pripadnicima grupe „Dušan Silni“ da ubiju civile Snežanu Krizmanić, Marina i Katarinu Balić. U periodu od 14. do 18. oktobra 1991. godine, zajedno sa optuženim Milanom Devčićem sačinio je „spisak za likvidaciju“, po kojem su pripadnici oružane grupe „Dušan Silni“ u periodu od 16. do 18. oktobra 1991. godine ubili 16 civila¹³². Neutvrđenog dana u novembru 1991. godine, po naređenju optuženog Ljubana Devetaka, neidentifikovani pripadnici oružane grupe „Dušan Silni“ ubili su Zvonimira Martinovića. Sud je našao da nema dokaza kada je i po čijoj naredbi ubijen Zoran Krizmanić, kao ni da je optuženi Devetak naredio ubistvo Stjepana Luketića.

Utvrđeno je da su optuženi Devetak i Miodrag Dimitrijević 17.10.1991. godine

132 Ubijeni su: Darko Pavlič, Željko Pavlič, Marko Damjanović, Josip Jovanović, Petar Luketić, Đuka Luketić, Alojz Krizmanić, Stipe Dolački, Đuro Krizmanić, Franjo Pando, Andrija Devčić, Marija Fišer, Ivan Vidić, Marin Balić, Katarina Balić i Anton Luketić.

u prepodnevnom časovima postigli dogovor, a potom naredili (optuženi Ljuban Devetak pojedinim pripadnicima oružane grupe „Dušan Silni“ a optuženi Miodrag Dimitrijević optuženom Periću, komandantu protivdiverzantskog odreda TO Valjevo) da se u dvorište Zemljoradničke zadruge zatvore meštani hrvatske nacionalnosti radi utvrđivanja vinovnika „noćnih oružanih provokacija“.

Sud je takođe utvrdio da je optuženi Ljuban Devetak podstrekao optuženog Petronija Stevanovića i nekoliko pripadnika grupe „Dušan Silni“ da fizički zlostavljaju hrvatske civile koji su bili zatvoreni u dvorištu Zemljoradničke zadruge tako što je u noći između 17. i 18.10.1991. godine organizovao prikazivanje video snimka sa proslave godišnjice HDZ-a u Lovasu govoreći prisutnim pripadnicima grupe „Dušan Silni“: „E sada, braćo, vidite ko su nam neprijatelji.“ Nakon toga, pripadnici odreda „Dušan Silni“ su otišli u Zemljoradničku zadrugu gde su se nalazili zatvoreni meštani hrvatske nacionalnosti. U pristustvu Devetaka, pretukli su hrvatske civile koje su ranije videli na snimku. Tukli su ih pesnicama, nogama, kablovima i metalnim šipkama, dok je šest civila¹³³ optuženi Stevanović ubadao nožem. Grupi pripadnika odreda „Dušan Silni“ koja je tukla civile pridružio se i optuženi Nikolaidis, udarajući civile kundakom puške.

Optuženi Devetak i Dimitrijević, na sastanku koji je održan u večernjim satima 17.10.1991. godine, doneli su odluku da pošalju protivdiverzantsku četu TO Valjevo, dobrovoljačku grupu „Dušan Silni“ i dva pripadnika TO Lovas u pretres terena u reonu vinograda¹³⁴, te da za tu akciju kao obezbeđenje od eventualnih napada hrvatskih snaga koriste hrvatske civile, koji su prethodno zatvoreni u Zadruzi, iako su znali da su na tom prostoru 13.10.1991. godine pripadnici JNA postavili mine. Optuženi Dimitrijević naredio je komandantu protivdiverzantskog odreda TO Valjevo, optuženom Periću, da četa protivdiverzantskog odreda, koja je stigla u Lovas 17.10.1991. godine, zajedno sa pripadnicima dobrovoljačke grupe „Dušan Silni“ izvrši taj zadatak. Sledećeg dana, 18.10.1991. godine, na osnovu naređenja komandanta Perića, optuženi Vlajković i Josipović su došli sa oko 50 vojnika do zadruge. Tu su im se pridružili pripadnici dobrovoljačke grupe „Dušan Silni“ Jovan Dimitrijević, Stojanović, Bačić i Kosijer, sa zadatkom dobijenim od neutvrđenog nalogodavca, da civile koriste kao „živi štit“ i za razminiranje minskog polja. Dolaskom do miniranog polja, pripadnici oružane grupe „Dušan Silni“ naredili su civilima da odu u polje, da se drže za ruke, razgrću detelinu nogama i stanu kada primete minu. Optuženi Josipović i Vlajković, videvši da će civili biti korišteni za razminiranje, nastavili

¹³³ Ivica Đaković, Boško Bođanac, Marin Madžarević, Zlatko Toma, Ivan Vidić i Anton Krizmanić.

¹³⁴ Vinograd se nalazi na izlazu iz Lovasa u pravcu magistralnog puta Šid - Vukovar.

su da u ovome učestvuju zajedno sa svojim vojnicima, iako je to bilo mimo naređenja koje su primili. Prilikom kretanja civila kroz minsko polje, došlo je do aktiviranja mina, nakon čega su prisutni pripadnici TO i grupe „Dušan Silni“ otvorili vatru na civile, usled čega je smrtno stradalo 17 hrvatskih civila¹³⁵, dok je 11 teže i lakše ranjeno¹³⁶. Nakon smrtnog stradanja i ranjavanja civila, optuženi Saša Stojanović naređivao je davanjem uputstava nepovređenim civilima kako da razminiraju preostale neeksplozirane mine, pri čemu je deaktivirano oko petnaestak mina. Ubistvo civila Petra Badanjka na minskom polju, koji je bio među 18 navedenih u preciziranoj optužnici, sud nije mogao utvrditi, jer niko od svedoka-oštećenih, preživelih sa minskog polja, nije mogao sa sigurnošću da potvrdi da se Badanjak nalazio u njihovoj blizini.

Po naređenju optuženog Devetaka, u periodu od 16. do 18.10.1991. godine optuženi Stevanović učestvovao je u ubistvu najmanje pet, a Nikolaidis najmanje jednog hrvatskog civila. Sud je utvrdio da je optuženi Petronije Stevanović učestvovao u ubistvu šest lica - Petra Luketića, Đuke Luketića, Alojza Krizmanića, Stipe Dolačkog, kao i bračnog para Marina i Katarine Balić. Međutim, da ne bi prekoračilo identitet optužnice (kojom je Stevanoviću stavljeno na teret učestvovanje u ubistvu pet civila), Veće ga je oglasilo krivim za učestvovanje u ubistvu najmanje pet lica.

Odlučujući o vrsti i visini kazne, sud je, imajući u vidu njegovu ulogu u izvršenim zločinima, optuženom Ljubanu Devetaku izrekao maksimalnu kaznu zatvora u trajanju od 20 godina uzevši kao otežavajuće okolnosti brojnost zločina, postojanje visokog stepena odgovornosti, činjenicu da je imao najveći autoritet i najveću faktičku vlast u Lovasu, utičući i na druge optužene, na vrlo perfidan način, da čine zločine, da je zahvaljujući njegovim aktivnostima smrtno stradalo preko 30 lica, od kojih su u nekim slučajevima to bile porodice sa dva ili tri člana, da su ubijani roditelji zbog toga što im deca pripadaju drugoj strani u oružanom sukobu ili HDZ, „što pokazuje svojevrsan kukavičluk i visok stepen osvetoljubivosti i bezobzirnosti“. Takođe, sud je cenio ponašanje optuženog tokom postupka, jer je u par navrata vređao pojedine oštećene i svedoke. Kao olakšavajuće okolnosti cenio je porodične prilike i ugroženo zdravstveno stanje.

135 Marijan Marković, Tomislav Sabljak, Ivan Sabljak, Marko Sabljak, Zlatko Panjik, Antun Panjik, Darko Solaković, Ivan Palijan, Slavko Kuzmić, Zlatko Božić, Marko Vidić, Mato Hodak, Slavko Štrangarević, Mijo Šalaj, Ivan Kraljević i Josip Turkalj.

136 Stanislav Franković, Ivan Mujić, Zlatko Toma, Ljubomir Solaković, Josip Gerstner, Mato Kraljević, Josip Sabljak, Emanuel Filić, Milko Keser, Milan Radmilović i Marko Filić.

Prilikom odmeravanja kazni ostalim optuženim, sud je kao olakšavajuće okolnosti uglavnom cenio porodične prilike, neosuđivanost, starost ili priznanje dela, a kao otežavajuće okolnosti broj ubijenih civila i/ili visok stepen odgovornosti zbog funkcija koje su obavljali u vreme izvršenja dela.

Pri odmeravanju kazne svim optuženim, sud je uzeo u obzir protek vremena od izvršenja dela, u kojem se većina optuženih vratila normalnom porodičnom životu, te je posebno cenio prilike koje su vladale u državi u vreme izvršenja dela, sa svim medijskim i drugim pritiscima, što je dodatno doprinelo izvršenju ovakvih i sličnih krivičnih dela.

Govoreći o karakteristikama postupka, predsednica veća je navela da ga je obeležilo „sramno svedočenje oficira JNA i njihovo još sramnije ponašanje u vreme kritičnih dešavanja. Kao najpozvaniji da sudu objasne šta se to dešavalo u Lovasu i zašto je u tako kratkom roku smrtno stradao veliki broj civila, u sudnici su svi patili od amnezije, a u vreme kritičnih događaja nisu se čak udostojili ni da izbroje smrtno stradale ljude na minskom polju, niti da ih popišu, a dozvolili su da se pobacaju u rov iskopan na groblju kao da su životinje“. Uz ovo je spomenut i „pokušaj Vojnog tužilaštva da se prikrije događaj, arhiviranjem krivične prijave koju je Uprava bezbednosti podnela još 1991. godine“.

Analiza postupka

Iako je prvostepeni postupak trajao duže od četiri godine, važno je naglasiti da je ovo jedan od najsloženijih postupaka vođenih pred Višim sudom u Beogradu, jer je optužnicom obuhvaćeno više događaja koji su se desili u dužem vremenskom periodu (skoro mesec dana) sa velikim brojem oštećenih, svedoka i optuženih. Takođe, sudsko veće je bilo suočeno sa optužnicom u kojoj je bilo malo predloženih dokaza, na šta je i sama predsednica veća ukazala obrazlažući presudu. Veće je često tokom dokaznog postupka pozivalo po službenoj dužnosti svedoke koje je trebalo predložiti TRZ. Tokom postupka je ispitano ukupno 198 svedoka od kojih je njih 76 svedočilo putem videokonferencijske veze jer su odbili da se pojave pred Višim sudom u Beogradu. Dugom trajanju postupka doprinela je i zloupotreba procesnih prava pojedinih optuženih i njihovih branilaca, zbog čega su neke procesne radnje morale biti ponovljene.

Ovaj postupak obeležio je, sa jedne strane, visoko profesionalan rad Veća a sa druge strane ozbiljni propusti TRZ. Na neke propuste TRZ ukazalo je i samo sudsko veće.

TRZ u prvobitnoj optužnici (od 28. I I.2007.) kojom su bila obuhvaćena ubist-

va 69 civila, nije ponudilo dokaze o okolnostima stradanja velikog broja civila, pa je veće tokom postupka često preuzimalo ulogu tužioca, posebno kada je u pitanju pronalaženje svedoka i pribavljanje dokumentacije.

Ogroman trud koji je veće uložilo da u potpunosti utvrdi materijalnu istinu u znatnoj meri ostao je bez rezultata. Naime, TRZ je nakon četiri godine, pred kraj dokaznog postupka izmenilo optužnicu reducirajući radnje izvršenja koje se nekim optuženima stavljaju na teret što je imalo za posledicu da se broj smrtno stradalih civila obuhvaćenih optužnicom smanji sa 69 na 44, uprkos činjenici da je tokom postupka utvrđeno da je u periodu obuhvaćenom optužnicom u Lovasu smrtno stradalo 70 civilnih lica, a što niko od stranaka u postupku nikada nije ni osporavao.¹³⁷

Među žrtvama koje je TRZ izostavilo u izmenjenoj optužnici, najveći broj njih je stradao tokom napada Druge proleterske gardijske mehanizovane brigade JNA na Lovas 10.10.1991. godine. Tokom postupka, izvedeni su ubedljivi dokazi o individualnoj odgovornosti komandanta ove brigade, pukovnika JNA Dušana Lončara, za napad na Lovas u kojem su stradala 22 civila. Lončar je 9.10.1991. godine izdao naredbu za napad na Lovas koja sadrži i naređenje da se Lovas očisti od „stanovništva koje je neprijateljski nastrojeno“. Veštak vojne struke, u svom nalazu i tokom svedočenja na glavnom pretresu, dao je mišljenje da je svim jedinicama u napadu na Lovas komandovao Dušan Lončar, komandant Druge proleterske gardijske mehanizovane brigade JNA, a za deo njegovog naređenja za napad koji govori o tome da se selo očisti od „stanovništva koje je neprijateljski nastrojeno“ smatra da je „u suprotnosti sa čl. 13. Dopunskog protokola II“.

Uprkos ubedljivim dokazima protiv Lončara, kao i činjenici da je i po izmenjenoj optužnici napad na Lovas izvela JNA, TRZ nije podiglo optužnicu protiv Lončara i drugih pripadnika JNA u lancu komandovanja, već je žrtve za čiju su smrt odgovorni izostavilo iz izmenjene optužnice. Štaviše, postupajući zamenik TRZ Veselin Mrdak je u svojoj završnoj reči pravdao postupke i tumačio ulogu JNA u Lovasu u kritičnom periodu, na način koji je protivrečan dokazima izvedenim tokom postupka.

O propustu TRZ da procesuiru sve odgovorne, govorila je i predsednica veća tokom izricanja presude. Ona je naglasila da, po nalazu sudskog veća, komanda 2. proleterske gardijske mehanizovane brigade JNA snosi najveću odgovor-

¹³⁷ U prvobitnoj optužnici, TRZ pominje da je tokom artiljerijskog napada JNA na Lovas ubijen Milan Latas, ali za njegovu smrt nije teretilo nikoga.

nost za napad na Lovas, dodajući da se u ovom predmetu nalazi dragoceni dokazni materijal i da to “ostavlja mogućnost tužiocu da zadovoljenje pravde dobije i rodbina žrtava koje nisu obuhvaćene izmenjenom optužnicom, a bile su u prvobitno podignutoj optužnici. Čuli smo u ovoj sudnici punim imenom i prezimenom ko su još akteri kritičnih dešavanja, neki su nam bili i svedoci, pa bi stoga bilo pravično i za žrtve i za optužene, da tužilac ispuni svoje obećanje dato u završnoj reči i pozabavi se njihovom krivičnom odgovornošću.”

TRZ prilikom preciziranja optužnice nije obuhvatilo ni prinudno iseljavanje civilnog stanovništva hrvatske nacionalnosti iz Lovasa, iako je to utvrđeno iz iskaza brojnih oštećenih, kako svedoka optužbe tako i svedoka odbrane. Na ovaj propust TRZ ukazala je i predsednica veća tokom izricanja presude, ističući da „optužnica nije obuhvatila bitan segment događaja na ovim prostorima – iseljavanje hrvatskog civilnog stanovništva sa područja koje je bilo pod kontrolom JNA.“

62

TRZ nije uspeo da u potpunosti dokaže ni izmenjenu optužnicu, jer je sud našao da je nesporno dokazana odgovornost optuženih za smrtno stradanje 41 civila, a ne 44 kako je to navedeno u izmenjenoj optužnici. Suprotno ovoj činjenici, TRZ je nakon objavljivanja presude na svom veb sajtu izdalo saopštenje za javnost u kojem je netačno navelo da se preciziranom optužnicom od 28.12.2011. okrivljenima stavlja na teret „da su lišili života 70 hrvatskih civila“.¹³⁸

Posmatrajući izrečene kazne i razloge kojima se sud rukovodio pri njihovom odmeravanju, FHP smatra da nije opravdano stanovište suda da se svim optuženim prilikom odmeravanja kazni uzme u obzir vremenski protok od preko 20 godina od izvršenja dela u kojem se većina optuženih vratila normalnom porodičnom životu. Protok vremena kao okolnost pri odmeravanju kazne, načelno se može uzimati u obzir kada su u pitanju krivična dela klasičnog kriminaliteta, gde je uzdržavanje izvršioca od ponovnog izvršenja u dužem vremenskom periodu, pokazatelj njegovog odnosa prema delu i resocijalizaciji. Međutim, u slučaju krivičnih dela ratnih zločina, gde je postojanje oružanog sukoba objektivni uslov inkriminacije, protok vremena nema nikakvog značaja, jer se nakon prestanka oružanih sukoba delo više ne može izvršiti. Da protok vremena nije okolnost koja se može uzimati u obzir prilikom odmeravanja kazni za ovu vrstu krivičnih dela, posredno ukazuje i univerzalna odredba o njihovom nezastarevanju. Ovakav stav suda suprotan je ustaljenoj praksi MKSJ da se dužina perioda između kažnjivog ponašanja i presude ne može uzimati u

¹³⁸ „Za ratni zločin nad hrvatskim civilima u Lovasu 128 godina zatvora“, 26.06.2012. godine, www.trz.org.rs

obzir kao olakšavajuća okolnost.¹³⁹ Sud je dao i preteran značaj olakšavajućim okolnostima prilikom odmeravanja kazne optuženima Periću i Vlajkoviću koji su osuđeni na po pet (zakonski minimum), a posebno Josipoviću koji je osuđen na četiri godine zatvora (ispod zakonskog minimuma). Imajući pre svega u vidu težinu posledica - smrtno stradanje 17 i ranjavanje 11 civila na minskom polju, kao i činjenicu da su sva trojica u to vreme bili rezervne starešine JNA, izrečene kazne su morale biti strože.

Suđenje u ovom predmetu u početku je pratio veći broj članova porodica žrtava koji su dolazile u Viši sud. Nakon što je Apelacioni sud ukinuo pritvor optuženom Ljubanu Devetaku, mnogi su, u znak revolta, odustali od daljeg praćenja suđenja.

2.6. Slučaj *Gnjilanska grupa*¹⁴⁰

Viši sud u Beogradu¹⁴¹ nakon ponovnog postupka, doneo je 19.09.2012. godine presudu, kojom je oglasio krivim optužene Sameta Hajdarija, Ahmeta Hasanija, Nazifa Hasanija, Agusha Memishija, Burima Fazliua, Selimona Sadikua, Fatona Hajdarija, Kambera Sahitija, Ferata Hajdarija, Sadika Aliua i Shefqeta Musliua zbog izvršenja krivičnog dela ratni zločin protiv civilnog stanovništva¹⁴². Sud je optuženima izrekao zatvorske kazne, i to Sametu Hajdariju 15 godina zatvora, Ahmetu i Nazifu Hasaniju po 13 godina zatvora, Agushu Memishiju, Burimu Fazliu i Selimonu Sadikuu po 12 godina zatvora, Fatonu Hajdariju 10 godina zatvora, Kamberu Sahitiju, Feratu Hajdariju i Sadiku Aliuu po osam godina zatvora, i Shefqetu Musliuu pet godina zatvora.

Optuženi Samet Hajdari, Ahmet Hasani, Nazif Hasani, Agush Memishi, Burim Fazliu, Selimon Sadiku, Faton Hajdari, Kamber Sahiti, Ferat Hajdari, Sadik Aliu, Shefqet Musliu, Fazli Ajdari, Rexhep Aliu, Shaqir Shaqiri, Idriz Aliu, Shemsij Nuhium i Ramadan Halimi, ovom presudom su oslobođeni po ostalih 20 tačkaka iz optužnice TRZ¹⁴³, jer po stanovištu suda, nije dokazano da su izvršili radnje opisane pod tim tačkama. Oni su oslobođeni da su vršili proterivanja srpskog i drugog nealbanskog i albanskog stanovništva, protivzakonita zatvaranja, nečovečna postupanja, mučenja, silovanja, ubistva, telesna povređivanja, nanošenja velikih patnji i pljačkanje imovine.

139 MKSJ, Presuda Pretresnog veća u predmetu Dragan Nikolić (IT-94-2-S) – par. 272 i 273.

140 K-Po2 18/11.

141 Sastav veća: sudija Snežana Nikolić Garotić (predsednica veća), sudija Rastko Popović i sudija Vinka Beraha Nikičević.

142 Član 142 stav 1 KZJ u saizvršilaštvu u vezi sa članom 22 KZJ.

143 Zamenik tužioca za ratne zločine Miodjub Vitorović.

Tok postupka

Optužnicom TRZ¹⁴⁴ od 11.08.2009. godine, optuženi su Samet Hajdari, Ahmet Hasani, Nazif Hasani, Agush Memishi, Burim Fazliu, Selimon Sadiku, Faton Hajdari, Kamber Sahiti, Ferat Hajdari, Sadik Aliu, Shefqet Musliu, Fazli Ajdari, Rexhep Aliu, Shaqir Shaqiri, Idriz Aliu, Shemsij Nuhium i Ramadan Halimi zbog izvršenja krivičnog dela ratni zločin protiv civilnog stanovništva kao saizvršiooci.

Njima je stavljeno na teret da su kao pripadnici OVK, za vreme oružanog sukoba na Kosovu u periodu od početka juna do kraja decembra 1999. godine, naređivali i vršili protivzakonita zatvaranja, nečovečna postupanja, mučenja, silovanja, ubistva, telesna povređivanja, nanošenja velikih patnji civilima srpske, romske i albanske etničke pripadnosti, kao i pljačkanje njihove imovine.

Sudsko veće je 14.05.2010. donelo rešenje da se postupak razdvoji u odnosu na okrivljene kojima se sudilo u odsustvu: Shefqetu Musliuu, Sadiku Aliuu, Idrizu Aliuu, Shemsiju Nuhiu, Ramadanu Halimiju, Fazliji Ajdariju, Rexhepu Aliuu i Shaqiru Shaqiriju.

64

Sudsko veće, kojim je predsedavala sudija Snežana Nikolić Garotić, 21.01.2011. godine izreklo je osuđujuću presudu. Optuženi su osuđeni na kazne zatvora, i to: Agush Memishi, Selimon Sadiku i Samet Hajdari na po 15 godina, Faton Hajdari, Ahmet Hasani i Nazif Hasani na po 10 godina, a Kamber Sahiti i Ferat Hajdari na po 8 godina. Utvrđena je njihova krivica po 5 tačaka optužnice, dok su po ostalih 16 tačaka optužnice oslobođeni. Oglašeni su krivim zbog mučenja i ubistva pokojnog Stojančeta i Zorice Mladenović i dve NN osobe, naročito zbog degradirajućeg i ponižavajućeg nečovečnog postupanja prema žrtvama, zaštićenim svedocima C1 i C2, koje su prethodno protivpravno zatvorili i mučili, da bi ih na kraju silovali. Takođe su proglašeni krivim i za mučenje i protivpravno zatvaranje zaštićenog svedoka B2 i pljačku njegove imovine, kao i za protivpravno zatvaranje zaštićenog svedoka B1, njegove supruge i njenog prijatelja, koje su mučili u "Internatu" u Gnjilanu/Gjilan. Sud je našao i da su krivi za protivpravno lišenje slobode zaštićenog svedoka A5, njegovog brata i oca, dok su kasnije mučili zaštićenog svedoka A5 i njegovog brata.

Uvažavanjem žalbi tužioca za ratne zločine, branilaca i optuženih, Apelacioni sud u Beogradu je 7.12.2011. godine ukinuo prvostepenu presudu u ovom predmetu, i predmet vratio prvostepenom sudu na ponovno suđenje. Presuda je ukinuta s obzirom da je izreka presude nejasna i suprotna razlozima datim

144 Integralna verzija optužnice dostupna na internet prezentaciji TRZ: www.tuzilastvorz.org.rs

u obrazloženju, kao i zbog toga što presuda ne navodi razloge o odlučujućim činjenicama, a oni koji su dati u znatnoj meri su nejasni i protivrečni¹⁴⁵.

Ponovno suđenje je počelo 20.03.2012. godine, kada je na glavnom pretresu saopšteno da je Viši sud u Beogradu 7.03.2012. godine doneo rešenje o spajanju krivičnog postupka protiv Fazli Ajdari, Rexhepa Aliu, Shaqira Shaqiri, Shefketa Musliu, Sadika Aliu, Idriza Aliu, Shemsi Nuhiu¹⁴⁶ i Ramadana Halimi sa krivičnim postupkom protiv Agusha Memishi, Fatona Hajdari, Ahmeta Hasani, Nazifa Hasani, Sameta Hajdari, Ferata Hajdari, Kambera Sahiti, Selimona Sadiku i Burima Fazliju.

Održano je 14 dana suđenja, na kojim su ispitani, po nalogu Apelacionog suda, između ostalih, brat i snaja zaštićene svedokinje C1, koji su naveli da su C1 i C2 došli u njihov stan u Nišu u junu 1999. godine. Prema iskazu svedoka Darinke Đorđević (snaje C1), C1 i C2 su joj rekle da su ih dvojica Albanaca izvukli iz reda za hleb u Gnjilanu/Gjilan, a potom odveli u šumu gde su ih silovali i tukli.

Svedok Dragiša Đorđević (brat C1), u svom iskazu je naveo da mu je C1 rekla da su dvojica uniformisanih Albanaca izvukli nju i C2 iz reda za hleb u Gnjilanu/Gjilan i odveli u internat gde su ih uniformisani Albanci silovali i tukli, da bi ih nakon sedam dana pustili.

U ponovnom postupku, sud je kao dokaz izveo, po prvi put, zapisnike o autopsiji tela, koju su izvršili istražitelji MKSJ u Institutu za sudsku dokumentaciju u Orahovcu/Rahovec, u julu 2000. godine. Tela su pronađena u kontejneru, u krugu bolnice u Gnjilanu/Gjilan, koji je služio kao pomoćna mrtvačnica. Među telima su bila i tela pokojnog Stojančeta Mladenovića i Zorice Mladenović, za čiju smrt se terete optuženi.

Veštak prof. dr Slobodan Savić dao je svoj stručni nalaz i mišljenje o zapisnicima o autopsiji. Prema mišljenju veštaka, zapisnici o autopsiji tela, koju su izvršili istražitelji MKSJ u Institutu za sudsku dokumentaciju u Orahovcu/Rahovec, osnažuje njegov nalaz i mišljenje koje je izneo tokom prvog suđenja pred Većem za ratne zločine. Ni na osnovu nove dokumentacije, veštak ne može izvesti zaključak da su tela postmortalno ili zaživotno sečena i sakaćena. Veštak je takođe ukazao da nema dokaza za tvrdnju da su tela paljena, jer dokazi ne ukazuju da su kosti žrtava ugljenisane. Ne može se utvrditi ni vreme smrti, kao

145 Detaljnije o presudi Apelacionog suda videti u *Izveštaju o suđenjima za ratne zločine u Srbiji u 2011. godini*, FHP, strana 52.

146 Optuženog Shemsija Nuhiu Švajcarska je 21.03.2012. godine izručila Republici Srbiji na osnovu poternice MUP-a Srbije.

ni sredina u kojoj su tela boravila do ekshumacije i obdukcije. Veštak je ponovio da su tela sečena naknadno, ali samo radi DNK upoređivanja, što potvrđuje i dokumentacija MKSJ.

Predsednica veća, sudija Snežana Nikolić Garotić, nakon objave presude 19.09.2012. godine, sumarno je iznela razloge koje si rukovodili veće prilikom odlučivanja.

Navela je da su iskazi zaštićenih svedoka C1 i C2, koji su potresni, u bitnome saglasni - da su obe izvučene iz reda za hleb 17.06.1999. godine, te da su tučene, mučene, silovane u internatu u Gnjilanu/Gjilan, sve do 23.06.1999. godine. Njihovi iskazi su potvrđeni od strane svedoka, brata i snaje C1. C1 i C2 su razjasnile zbog čega pred istražnim sudijom Okružnog suda u Nišu 2000. godine nisu izjavile da su silovane, kada su prvi put povodom ovog događaja ispitivane. Navele su da tada nisu govorile o silovanju zbog sramote, da su se tada osećale nezaštićeno, dok su tokom ovog postupka imale svu zaštitu koja im je neophodna. Ovakvo objašnjenje žrtava je podržano i od strane veštaka psihijatrijske struke dr Branka Đurića i dr Ane Nejman, s obzirom da žrtve potiču iz patrijarhalne sredine, u kojoj se žrtve silovanja često od strane svoje okoline stigmatizuju kao odgovorne za ono što im se desilo. Takođe, sudija Snežana Nikolić Garotić objasnila je i razlike koje su postojale prilikom prepoznavanja, koje je vršeno tri puta, navodeći da su različiti ishodi prepoznavanja - rezultat tehničkih nedostataka tokom preduzimanja ove radnje, kao i činjenice da su žrtve tokom glavnog pretresa imale priliku da duže posmatraju optužene, shodno tome i da preciziraju ko ih je i kako zlostavljao.

Kao olakšavajuće okolnosti, sud je na strani svih optuženih našao njihovu mladost u vreme izvršenja, a kao otežavajuće okolnosti za sve optužene, brutalnost i upornost u izvršenju dela.

Istaknuto je da nije dokazano da su optuženi izvršili dela za koja se terete ostalim tačkama optužnice TRZ.

Što se tiče oružanog sukoba, obrazloženo je da je isti trajao do 20.06.1999. godine. Posle 20.06.1999. godine oružani sukob na teritoriji Kosova ne postoji, jer posle tog datuma nema srpskih oružanih snaga na Kosovu, a u Gnjilanu/Gjilan ih nema od 14.06.1999. godine, što je potvrđeno izjavama svedoka i izveštajima VBA i BIA.

Sud nije poklonio veru iskazu svedoka saradnika "Božura 50"¹⁴⁷, ni u jednom

¹⁴⁷ Prema optužnici TRZ, „Božur 50“ je bio pripadnik OVK i saizvršilac dela opisanih u optužnici.

njegovom delu jer je iznosio samo opštepoznate činjenice, a nije bio pripadnik OVK, što potvrđuju izveštaji VBA, BIA i EULEX. Sud nije uveren da je ovaj svedok uopšte boravio u internatu u Gnijlanu/Gjilan. Na osnovu izvedenih dokaza, ustanovljeno je da tela žrtava nisu postmortalno sečena, spaljivana, niti bacana u Livočko jezero, kako tvrdi ovaj svedok. U izveštaju EULEX-a o pretrazi Livočkog jezera navedeno je da u istom nema tragova ljudskog porekla, a da nije bilo postmortalnog sečenja i spaljivanja tela žrtava utvrđeno je na osnovu veštačenja. Iz iskaza svedoka saradnika “Božura 50” ne može se utvrditi ništa, jer je isti uopšten, bez preciznih datuma, i u suprotnosti sa iskazima brojnih drugih svedoka.

Predsednica sudskog veća sudija Snežana Nikolić Garotić istakla je da je tokom postupka saslušano 206 svedoka, od toga 179 oštećenih, koji su precizno opisali šta su preživeli, navodeći vreme, mesto, način i opis počinioaca. Iskazi ovih svedoka su dodatno diskreditovali kazivanje svedoka saradnika “Božura 50”.

Sud se osvrnuo i na patnje žrtava, njihove teške živote, i konstatovao da je TRZ patnje žrtava i njihovu nadu da će saznati istinu, grubo zloupotrebilo.

Takođe, predsednica veća je navela da u njenoj sudnici niko nije nikome pretio, aludirajući na saopštenje TRZ povodom navodnih pretnji koje su upućene zameniku TRZ od strane optuženog Agusha Memishija.

Analiza postupka

U ponovljenom postupku, prvostepeni sud je izveo dokaze u skladu sa uputstvima Apelacionog suda.

Ponovljeni postupak je obeležilo neprofesionalno i neetično ponašanje pojedinih branilaca, kao i saopštenje TRZ koje sadrži netačne tvrdnje povodom navodno izrečenih pretnji koje je zameniku tužioca za ratne zločine izrekao optuženi Agush Memishi prilikom izlaganja svoje završne reči. Sud je, kao *dominus litis*¹⁴⁸ postupka, morao da bude oštrij prema braniocima, i da adekvatno sankcioniše neprimereno ponašanje. Takođe, sud je trebalo da energičnije i transparentnije reaguje na saopštenje za javnost TRZ povodom navodnih pretnji koje su upućene zameniku TRZ, a u okviru svojih zakonskih ovlašćenja.

TRZ je 7.09.2012. godine netačno obavestilo javnost da je optuženi Agush Memishi pretio zameniku tužioca Miroljubu Vitoroviću. Naime, prilikom davan-

148 Lat. *gospodar postupka*.

ja završne reči 7.09.2012, Memishi je govorio o tome da mu je nuđen status svedoka saradnika od strane TRZ, i da je time mogao da se osveti jednom od optuženih, tako što bi ga teretio, a sa kojim ima neraščišćene račune od ranije, zbog toga što je naneo zlo njemu i njegovoj porodici, ali da nije na to pristao. Optuženi Agush Memishi je tom prilikom rekao da do sada nije učinio ni jedno krivično delo, ali da će se osvetiti tom optuženom kada izađe iz pritvora, a da ako se on ne osveti, ima ko hoće, jer u Preševu ima mnogo članova porodice Memishi. Niti jedna izgovorena reč nije se odnosila na prisutnog zamenika TRZ. Obzirom da se sva suđenja snimaju, ovu tvrdnju je lako proveriti. Takođe, postupajući zamenik TRZ je imao i ima mogućnost da podnese krivičnu prijavu zbog navodno izrečenih pretnji zbog krivičnog dela ugrožavanje sigurnosti ili krivičnog dela ometanje pravde.¹⁴⁹

Temeljna analiza odluke u momentu nastanka ovog izveštaja nije moguća jer FHP ne poseduje pismeni otpravak presude.

68 Ako se ima u vidu izreka presude, kao i sumarno obrazloženje presude predsednice veća prilikom izricanja presude, sa visokim stepenom sigurnosti se može reći da je prvostepeni sud postupio po nalogima Apelacionog suda.

Vreme izvršenja krivičnog dela, kao bitno obeležje krivičnog dela ratni zločin protiv civilnog stanovništva, sud je ovog puta jasno utvrdio, imajući u vidu osuđujući deo presude. Naime, sud je utvrdio da su sve inkriminisane radnje na štetu C1 i C2 učinjene u vremenskom periodu od 17.06.1999. godine do 23.06.1999. godine. Sud je utvrdio da je oružani sukob na Kosovu trajao do 20.06.1999. godine, kada su se sve srpske snage povukle sa te teritorije. Ako se prihvati ova činjenica, onda je jasno da je sud pravilno odlučio i kada je radnje učinjene na štetu oštećenog B2 okarakterisao kao takve da ne ulaze u biće krivičnog dela ratni zločin protiv civilnog stanovništva, imajući u vidu da je ovo delo izvršeno nakon okončanja oružanog sukoba.¹⁵⁰

Postojanje oružanog sukoba, kao i njegov vremenski i prostorni okvir, sud je svojom odlukom jasno definisao. Istaknuto je da posle 20.06.1999. godine na Kosovu nije bilo oružanog sukoba, jer posle tog datuma na Kosovu nije bilo srpskih oružanih snaga, a u Gnjilanu/Gjilan ih nije bilo od 14.06.1999. godine, što je potvrđeno izjavama svedoka, izveštajima VBA i BIA. I na ovo faktičko pi-

149 Član 138 i član 336b KZ RS.

150 Prema preciziranoj optužnici TRZ KTRZ 16/08 od 16.11.2010. godine, radnje prema oštećenom B2 su preduzete 27.06.1999. godine (opisano pod tačkom 19. navedene optužnice).

tanje prvostepeni sud je dao jasan odgovor.¹⁵¹ Naime, bitan element krivičnog dela ratni zločin protiv civilnog stanovništva je postojanje rata, oružanog sukoba ili trajanje okupacije. Da bi oružani sukob postojao, bilo unutrašnji, bilo međunarodni, potrebno je da postoje i sukobljene strane, koje u ovom slučaju ne postoje kao takve nakon 20.06.1999. godine, što je pravilan zaključak postupajućeg suda. Optužnica TRZ na veoma paušalan način definiše vreme izvršenja radnji krivičnog dela za koje terete optuženi. Od 21 tačke optužnice, samo za 3 tačke optužnica pruža precizan vremenski period, dok za ostale navodi neodređen vremenski okvir od sredine juna 1999. godine do kraja septembra 1999. godine, što je nedopustivo, imajući u vidu zakonski opis bića ovog krivičnog dela i činjenicu da oružani sukob ne postoji nakon 20.06.1999. godine.

Što se tiče ocene iskaza svedoka saradnika "Božura 50" i primedbe Apelacionog suda da je prvostepeni sud koristio dvostruka merila prilikom ocene njegovog iskaza, jasno je da je sudsko veće otklonilo ovaj nedostatak. Iskazi svedoka saradnika "Božura 50" su odbačeni u celini. Ovakva ocena svedočenja svedoka saradnika "Božura 50" je i jedina moguća, imajući u vidu sve izvedene dokaze, i sve manjkavosti iskaza ovog svedoka. Tačna je i ocena suda da je TRZ kompletnu optužnicu koncipiralo na iskazu ovog svedoka, a da istovremeno nije ponudilo ni jedan drugi dokaz kojim bi se potvrdili navodi iz optužnice.

Ono što zaslužuje posebnu pažnju kada se analizira sudska ocena iskaza ovog svedoka je činjenica da je sudsko veće, sa istim predsednikom veća, sudilo i u inicijalnom krivičnom postupku, ali je tada iskaz ovog svedoka drugačije cenilo.

Uprkos brojnim dokazima koji su u koliziji sa činjeničnim navodima optužnice, do kraja postupka TRZ nije značajnije izmenilo optužnicu. Tako je TRZ ignorisalo činjenicu da posle 20.06.1999. godine na prostoru Kosova ne postoji oružani sukob, kao i da je iskaz svedoka saradnika "Božura 50", krunskog svedoka TRZ, suprotan događajima koji su opisani u optužnici.

151 Obrazloženje Višeg suda u Beogradu o pojmu oružanog sukoba, neophodnosti postojanja veze između oružanog sukoba i izvršenog zločina je u saglasnosti sa praksom MKSJ. Videti odluke MKSJ: Odluka po interlokutornoj žalbi odbrane na nadležnost Suda u predmetu *Tadić* (1995, IT-94-1) i Presuda Pretresnog veća u predmetu *Brđanin* (2004, IT-99-36).

2.7. Slučaj *Beli Manastir*¹⁵²

Viši sud u Beogradu¹⁵³ je 19.06.2012. godine objavio presudu kojom je oglosio krivim optužene Zorana Vukšića, Slobodana Strigića, Branka Hrnjaka i Velimira Bertića zbog izvršenja krivičnog dela ratni zločin protiv civilnog stanovništva.¹⁵⁴ Optuženom Zoranu Vukšiću izrečena je maksimalna kazna zatvora u trajanju od 20 godina, optuženom Slobodanu Strigiću 10 godina, optuženom Branku Hrnjaku 5 godina i optuženom Velimiru Bertiću 1 godina i 6 meseci zatvora.

Tok postupka

TRZ¹⁵⁵ je 23.06.2010. godine podiglo optužnicu¹⁵⁶ protiv Zorana Vukšića, Slobodana Strigića, Branka Hrnjaka i Velimira Bertića zbog krivičnog dela ratni zločin protiv civilnog stanovništva. Njima je optužnicom stavljeno na teret da su kao pripadnici Jedinice za posebne namene SUP-a Beli Manastir, od avgusta pa do decembra 1991. godine, na teritoriji opštine Beli Manastir, u Republici Hrvatskoj, vršili protivzakonita zatvaranja, povređivanje telesnog integriteta, primenjivanje mera zastrašivanja i terora, mučenja i nečovečna postupanja i to optuženi Zoran Vukšić i Velimir Bertić, dok su ubistva civila izvršili optuženi Zoran Vukšić, Slobodan Strigić i Branko Hrnjak.¹⁵⁷

Dokazni postupak je sproveden u 2011. godini, dok su u 2012. godini održane završne reči stranaka u postupku, nakon čega je sud 19.06.2012. godine objavio presudu. Sudsko veće je našlo da su optuženi krivi za izvršenje delâ za koje ih TRZ tereti. Utvrđeno je da su optuženi Zoran Vukšić i Velimir Bertić 28.08.1991. godine prilikom napada na naselje Kozarac, bezrazložno i bez ikakve vojne potrebe pucali po kućama i u pravcu civilnog stanovništva, koje se nalazilo u svojim kućama ili u dvorištima, pa je tako optuženi Zoran Vukšić, nekontrolisano pucajući, ubio civila starije dobi Ivu Maleka, te pucajući iz pištolja u noge Josipa Vida, koga je zatekao u dvorištu njegove kuće, naneo ovom tešku telesnu povredu, a optuženi Velimir Bertić takođe pucajući nekontrolisano i nasumično iz automatske puške ranio Matildu Vranić.

152 Viši sud u Beogradu-Odeljenje za ratne zločine-K-Po2 45/2010.

153 Sastav veća: sudija Dragan Mirković (predsednik veća), sudija Tatjana Vuković i sudija Olivera Anđelković.

154 Član 142 KZJ, u saizvršilaštvu u smislu člana 22 KZJ.

155 Zamenik tužioca za ratne zločine Nebojša Marković.

156 Predmet je ustupljen od strane DORH je 2008. godine, na osnovu Sporazuma o saradnji u progonu učinilaca krivičnih dela ratnih zločina, zločina protiv čovečnosti i genocida (2006).

157 Integralna verzija optužnice dostupna na internet prezentaciji TRZ: www.tuzilastvorz.org.rs.

Prvostepeni sud je našao da su optuženi Vukšić i Bertić u zatvorskim prostorijama SUP-a Beli Manastir, fizički zlostavljali i zastrašivali veći broj protivpravno privedenih i zatvorenih civila. Njih dvojica su Dragana Skeledžiju tukli nogama i palicama. Marka Tomića i Josipa Ćosića su tukli palicama i terali ih da se međusobno šamaraju. Bertić je Ivanu Belaji stavljao pištolj u usta, dok su ga obojica tukli. Stipu Abrišinu su tukli i istovremeno mu pretili da će da ga zakolju, terajući ga da peva „četničke“ pesme, a Marka Marića su u više navrata tukli kundacima puške po telu i glavi, i stavljali mu pištolj u usta preteći da će ga ubiti. Jovana Narandžu su tukli po telu, pri čemu ga je optuženi Vukšić udarao žičanom palicom.

Optuženi Vukšić je u istom vremenskom periodu, u zatvorskim prostorijama SUP-a Beli Manastir, tukao veći broj civila koji su tamo bili zatvoreni, tako što ih je udarao gumenom palicom, nogama, rukama, telefonskim kablom i drugim predmetima, dok je optuženi Bertić u istom vremenskom periodu zastrašivao pojedine civile. Jednog civila je naterao da trči bos po strnjici¹⁵⁸, istovremeno trčeći za njim i udarajući ga nogama, a potom, pošto ga je navodno pustio da pobjegne, za njim organizovao „lov na zeca“, da bi ga posle ponovo uhvatio i potom pretukao. Jednog zatvorenog civila je tukao pendrekom i pretio da će da ga zakolje zbog sina koji je bio pripadnik MUP-a Hrvatske i istovremeno ga terao da peva „četničke“ pesme.

Sudsko veće je utvrdilo i da je optuženi Vukšić 10.10.1991. godine, sa Zoranom Madžarcem, protiv koga je postupak u prekidu¹⁵⁹, ubio Adama Barića tako što je optuženi Vukšić pucao pokojnom Adamu Bariću u potiljak iz neposredne blizine, dok je Anu Barić, suprugu Adama Barića, optuženi Zoran Vukšić tom prilikom pokušao lišiti života, tako što je oštećenoj nožem zadao četiri ubodne rane u predelu vrata i time joj naneo teške telesne povrede opasne po život.

Takođe, utvrđeno je i da su optuženi Vukšić, Strigić i Hrnjak, 17.10.1991. godine, nakon prethodnog dogovora između okrivljenih Vukšića i Zorana Madžarca, lišili života četvoro hrvatskih civila, članova porodice Čičak¹⁶⁰. Optuženi su Čičkove „maricom“ odvezli do napuštenog salaša „Karaševo“, nakon čega su prvo iz vozila izveli Matu Čička, kojeg je optuženi Vukšić prvo ubô nožem u vrat, a zatim ga ubio pucajući mu u glavu iz pištolja marke „Kolt“. Zatim su iz vozila prvo izveli Ivana, zatim Vinka, i na kraju Antu, koje je Vukšić ubio pucaњem iz pištolja u predeo glave i tela, dok je u telo pokojnog Ante pucao i optuženi Strigić iz automatske puške.

158 Polje sa kojeg je požnjvena pšenica.

159 Madžarac nije dostupan državnim organima Srbije.

160 Vinko, Mate, Ivan i Ante Čičak.

Prilikom obrazlaganja presude, predsednik veća je, između ostalog, naveo da pored optuženih odgovornost snose i njihovi pretpostavljeni jer su znali da su zločini počinjeni, znali su i ko su počinioci, ali nisu nikog procesuirali. Sud je istakao i da se ubistvo Čičkovića ne bi ni desilo, da su optuženog Vukšića njegovi pretpostavljeni ranije lišili slobode, s obzirom da su znali da je on i ranije činio krivična dela prema hrvatskim civilima.

Analiza postupka

FHP nije u mogućnosti da analizira presudu izrečenu 19.06.2012. godine, zbog prakse Višeg suda da javnosti uskraćuje uvid u nepravnosnažne presude ovog suda¹⁶¹. Postupak koji je prethodio donošenju presude sproveden je bez bitnih povreda odredbi ZKP, koje bi mogle da utiču na zakonitost i pravilnost sudske odluke.

72

Za izrečene krivične sankcije, odnosno dužinu trajanja kazni zatvora koje je sud odmerio optuženima, ne može se izneti jedinstvena ocena. Tako kazna zatvora u trajanju od 20 godina, koja je izrečena optuženom Zoranu Vukšiću, i koja je maksimalna, jeste primerena ako se ima u vidu brojnost radnji izvršenja, njihova težina kao i držanje optuženog nakon izvršenja i njegov odnos prema učinjenom zločinu. Sa druge strane, izrečena kazna zatvora prema optuženom Velimiru Bertiću ne korespondira sa zločinima koji su mu stavljeni na teret. Izricanje zatvorskih kazni ispod zakonom predviđenog minimuma, u postupcima koji se vode povodom ratnih zločina je neprihvatljivo, bez obzira na godine optuženog u vreme izvršenja krivičnog dela. Kada se imaju u vidu sve otežavajuće okolnosti na strani optuženog Bertića, teško je braniti stav da postoje okolnosti koje su takve da mogu opravdati ovako nisko određenu sankciju. Uprkos tome što je u vreme izvršenja zločina Bertić bio veoma mlad (imao je 21 godinu) i nije učestvovao u ubistvima civila, Bertić je pokazao upornost i bezobzirnost pri izvršenju dela.

Posebnu pažnju zaslužuje konstatacija predsednika veća koju je izneo prilikom objavljivanja odluke, a odnosi se na odgovornost lica koja su bila pretpostavljena optuženima. Naime, sud je konstatovao da su pretpostavljeni optuženih znali da su zločini počinjeni i ko su počinioci, ali ih nisu procesuirali. Takođe, sud je istakao i da se ubistvo porodice Čičak ne bi ni dogodilo da su optuženog Vukšića njegovi pretpostavljeni ranije lišili slobode. Svedočenja pretpostavljenih - svedoka Radoslava Zdjelarevića, načelnika SUP-a Beli Manastir, i Milana Jarića, njegovog zamenika i komandira jedinice kojoj je pripadao optuženi,

¹⁶¹ Detaljnije o ovoj praksi Odeljenja za ratne zločine videti na str. 12.

potvrđuju ovu konstataciju. Navedeni svedoci su u kritičnom periodu bili nadređeni optuženima, znali su za počinjene zločine, i nisu ništa učinili da se isti kazne, čime su značajno doprineli da dođe do počinjenja novog zločina – ubistva porodice Čičak. Ostaje nejasno iz kojih razloga TRZ do danas nije procesuiralo navedena lica, iako činjenice utvrđene u ovom postupku ukazuju da su se za tako nešto stekli svi zakonom predviđeni uslovi. Sud je obavezan da se kreće u granicama optužnog akta TRZ koje na osnovu zakonskih prava, ali i obaveza, faktički kreira krivični postupak, pre svega njegove granice, odlučujući koja lica će biti procesuirana. Postupanje TRZ u ovom predmetu, u pogledu procesuiranja lica odgovornih za izvršenje ratnih zločina, predstavlja samo nastavak prakse da se pored neposrednih izvršilaca, pred lice pravde ne izvode oni koji su barem jednako odgovorni kao i neposredni izvršioци za počinjene zločine, a bili su im nadređeni.

2.8. Slučaj *Kušnin/Kushnin*¹⁶²

Viši sud u Nišu¹⁶³ objavio je 3.08.2012. godine presudu kojom su optuženi Zlatan Mančić, Rade Radojević, Danilo Tešić i Mišel Seregi oglašeni krivim za krivično delo ratni zločin protiv civilnog stanovništva i izrekao im kazne zatvora - optuženom Mančiću u trajanju od 14 godina, optuženom Radojeviću devet godina, optuženom Tešiću sedam godina i optuženom Seregiju pet godina zatvora.

Tok postupka

Vojno tužilaštvo u Nišu, optužnicom od 19.07.2002. godine, koja je izmenjena 16.09.2002. godine, optuženom Zlatanu Mančiću, Radetu Radojeviću, Danilu Tešiću i Mišelu Seregiju stavilo je na teret da su neutvrđenog dana početkom aprila 1999. godine u selu Kušnin/Kushnin, opština Prizren, učestvovali u ubistvu dvojice albanskih civila. Optuženi Mančić je naredio optuženom Radojeviću, tadašnjem komandiru voda, da sa još jednim vojnikom liši života dvojicu muškaraca, koji su mu neposredno pre toga bili privedeni kao starešini organa bezbednosti u Vojnoj pošti 4445 Prizren. Optuženi Radojević je naređenje preneo vojniku Tešiću, na osnovu kojeg su on i vojnik Seregi povelili braću Miftara i Selmana Temaja iz sela Kušnin/Kushin prema Prizrenu/Prizren i pored puta, na oko četiri kilometra od mesta gde im je jedinica bila locirana, lišili ih života pucnjevima iz automatske puške, a tela zapalili. Optuženom Mančiću stavljeno

¹⁶² Viši sud u Nišu, K br. 46/10.

¹⁶³ Sastav veća: sudija Dijana Janković (predsednik veća), sudija Marina Đukić, sudije porotnici Vladana Aleksić, Dragana Šarić i Ivan Mladenović.

je na teret i da je je u martu 1999. godine, od lica koje se nalazilo u izbegličkoj koloni, a koju je vojska zaustavila iznad mesta zvanog Vran stena, na putu Orahovac/Rahovec - Mališevo/Malishevë, oduzeo određenu količinu novca.

Tokom prvostepenog postupka optuženi Danilo Tešić i Mišel Seregi priznali su izvršenje krivičnog dela za koje se terete. Vojni sud u Nišu je okončao prvostepeni postupak donošenjem presude 11.10.2002. godine, kojom je sve optužene oglasio krivim, pa je tako optuženom Zlatanu Mančiću izrekao kaznu zatvora u trajanju od sedam godina, Radetu Radojeviću u trajanju od pet godina zatvora, Danilu Tešiću u trajanju od četiri godine zatvora i Mišelu Seregiju u trajanju od tri godine zatvora.

Postupajući po žalbama stranaka u postupku, Vrhovni vojni sud u Beogradu, 22.05.2003. godine, doneo je presudu kojom je preinačio prvostepenu presudu, tako što je izrekao veće zatvorske kazne optuženima.¹⁶⁴

74 Međutim, Vrhovni sud Srbije je ukinuo pravnosnažnu presudu i predmet vratio na ponovno suđenje¹⁶⁵.

Ponovljeno suđenje počelo je 6.06.2007. godine pred Okružnim sudom u Nišu. Zbog promene predsednika i sastava veća, suđenje je 2010. godine vraćeno na početak.

Tokom 2012. godine održano je šest ročišta na kojima je saslušano sedam svedoka. Na glavnom pretresu održanom 3.02.2012. godine ispitivano je sedam svedoka¹⁶⁶ koji su u kritičnom periodu bili pripadnici VJ, na različitim pozicijama u vojnoj hijerarhiji. Ni jedan od ovih svedoka nije potvrdio navode optužnice. Naredna ročišta su bila ili odložena ili posvećena procesnim pitanjima, koja nisu od značaja za rešavanje u meritumu. Pojedini branioci su se isticali neprikladnim ponašanjem, koje nije adekvatno sankcionisano od strane predsednika sudećeg veća. Dana 3.08.2012, sud je objavio presudu kojom su optuženi Zlatan Mančić, Rade Radojević, Danilo Tešić i Mišel Seregi oglašeni krivim. Predsednica sudskog veća nije iznela ni sumarno obrazloženje ovakve odluke, navodeći „da to nije potrebno jer okrivljeni nisu prisutni i da time ne bi nepotrebno zamarala prisutne“.

164 Optuženi Mančić osuđen je na kaznu zatvora u trajanju od 14 godina, optuženi Radojević u trajanju od 9 godina, optuženi Tešić u trajanju 7 godina i optuženi Seregi u trajanju od 5 godina.

165 FHP ne poseduje rešenje VSS o ukidanju, te ne zna razloge ukidanja presude.

166 Svedoci Ivan Midović, Branislav Kovačević, Dražen Dobrić, Pavle Rudić, Božidar Delić, Janko Grandić, Vlatko Vuković.

Analiza postupka

Sudski postupak trajao je više od 10 godina, uprkos činjenici da su dvojica optuženih priznala izvršenje dela. Dugom trajanju postupka svu učesnici u postupku. Pre svega, sâm sud je iskazao nezainteresovanost da ubrza postupak. Branioci su svojim ponašanjem i dokaznim predlozima značajno doprineli odugovlačenju procesa, a zamenik Višeg javnog tužioca iz Niša, koji je bio dužan da ukaže na nedopustivo dugo trajanje postupka, držao se krajnje pasivno i kasnio je sa izmenom optužnice.

Dugo trajanje postupaka u kojima se sudi za najteža dela protiv međunarodnog humanitarnog prava otežava uspostavljanje poverenja žrtava i društva u pravosudne institucije. Ovakva praksa je i u suprotnosti sa propisanim standardima EKLP prema kojem optuženi ima pravo na suđenje u razumnom roku¹⁶⁷, a koji su inkorporisani i u ZKP-u.

U pogledu presude, FHP nije u mogućnosti da izvrši detaljnu analizu jer ne poseduje pismeni otprijavač presude. Visina kazni jasno ukazuje na ulogu svakog optuženog u izvršenju krivičnog dela. Pa ipak, kazne izrečene optuženom Seregiju koja je na granici zakonskog minimuma, i kazna izrečena optuženom Tešiću koja je bliža zakonskom minimumu, ne ostvaruju svrhu kažnjavanja, niti predstavljaju pravdu za žrtve.

75

3. Predmeti u kojima je tokom 2012. godine doneta drugostepena odluka

3.1. Slučaj Rastovac¹⁶⁸

Presudom Apelacionog suda u Beogradu od 5.03.2012. godine¹⁶⁹ potvrđena je presuda Višeg suda u Beogradu od 23.09.2011. godine, kojom je optuženi Veljko Marić osuđen na kaznu zatvora u trajanju od 12 godina, zbog krivičnog dela ratni zločin protiv civilnog stanovništva.¹⁷⁰

¹⁶⁷ EKLP čl. 6, stav 1: „Svako, tokom odlučivanja o njegovim građanskim pravima i obavezama ili o krivičnoj optužbi protiv njega, ima pravo na pravičnu i javnu raspravu u razumnom roku pred nezavisnim i nepristrasnim sudom, obrazovanim na osnovu zakona.“

¹⁶⁸ K Po2 47/2010.

¹⁶⁹ Sudsko veće: sudija Radmila Dragičević-Dičić (predsednica veća), sudija Siniša Važić, sudija Sretko Janković, sudija Omer Hadžiomerović i sudija Miodrag Majić. Broj predmeta: KŽ1 Po2 10/11.

¹⁷⁰ FHP je ovim povodom 29.09.2011. godine objavio saopštenje „Hrvatskom državljaninu Veljku Mariću trebalo je suditi u Hrvatskoj“, dostupno na www.hlc-rdc.org

Tok postupka

TRZ¹⁷¹ je 12.08.2011. godine podiglo optužnicu protiv Veljka Marića¹⁷² zbog krivičnog dela ratni zločin protiv civilnog stanovništva. Njemu je stavljeno na teret da je 31.10.1991. godine u prepodnevnom satima, u selu Rastovac (opština Grubišno Polje, Republika Hrvatska), kao pripadnik hrvatskih oružanih formacija – 77. samostalnog bataljona „Grubišno Polje“, prilikom akcije „čišćenja“ sela Rastovac, uniformisan i naoružan ušao u kuću srpske porodice Slijepčević, gde je u prisustvu Ane Slijepčević lišio života njenog supruga Petra, ispalivši u njega više hitaca iz automatske puške.

Suđenje je počelo 7.10.2010. godine pred Višim sudom u Beogradu¹⁷³, tokom kojeg je održano šest dana suđenja i ispitano deset svedoka. Presudom od 23.09.2011. godine okrivljeni je oglašen krivim i osuđen na kaznu zatvora u trajanju od 12 godina.¹⁷⁴

76

Protiv ove presude žalbu je izjavio branilac okrivljenog Veljka Marića zbog bitnih povreda odredaba krivičnog postupka, jer nema razloga o odlučujućim činjenicama usled čega nije moguće ispitati zakonitost i pravilnost presude, zatim zbog pogrešno i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja, povrede krivičnog zakona i povrede člana 6 EKLjP (pravo na pravično suđenje).

Odlučujući o žalbi branioca okrivljenog, Apelacioni sud u Beogradu je 5.03.2012. godine doneo presudu kojom je žalbu odbio kao neosnovanu i potvrdio prvostepenu presudu.¹⁷⁵

Analiza postupka

Iako je Zakonom o organizaciji nadležnosti državnih organa u postupku za ratne zločine propisano da je Viši sud u Beogradu nadležan za vođenje postupka za krivična dela koja su izvršena na teritoriji bivše SFRJ, bez obzira na državljanstvo, učinioca ili žrtve, a radi se između ostalog o krivičnim delima protiv čovečnosti i međunarodnog prava određenih u glavi XVI KZ SFRJ i teškim kršenjima međunarodnog humanitarnog prava izvršenim na teritoriji

171 Zamenik tužioca za ratne zločine Dušan Knežević.

172 Optuženi Veljko Marić je državljanin Republike Hrvatske.

173 Sastav veća: sudija Rastko Popović (predsednik veća), sudija Vinka Beraha Nikićević i sudija Snežana Nikolić Garotić.

174 Analizu ove presude videti u Izveštaju o suđenjima za ratne zločine u Srbiji u 2011, FHP, strana 56.

175 Odluke Apelacionog suda u Beogradu i Višeg suda u Beogradu, dostupne na www.hlc-rdc.org.

bivše SFRJ od 1.01.1991. godine, koja su navedena u Statutu MKSJ, nejasno je zašto Republika Srbija nije ustupila vođenje ovog krivičnog postupka Republici Hrvatskoj. Naime, predmetni događaj desio se u Republici Hrvatskoj, pokojni Petar Slijepčević bio je državljanin Republike Hrvatske gde je imao i prebivalište, kao i okrivljeni Veljko Marić i relevantni svedoci. Stoga je Republika Srbija, iz razloga efikasnosti, pravičnosti i u cilju jačanja poverenja u saradnju pravosudnih organa dve države, trebala okrivljenog Veljka Marića izručiti Republici Hrvatskoj i ustupiti Državnom odvjetništvu RH sve dokaze sa kojima raspolaze, na osnovu Sporazuma o saradnji¹⁷⁶.

Kazna zatvora u trajanju od 12 godina izrečena okrivljenom Veljku Mariću, može se smatrati primerenom u odnosu na težinu izvršenog dela i stepen njegove krivične odgovornosti.

3.2. Slučaj Prijedor

Presudom Apelacionog suda u Beogradu od 30.11.2012. godine, optuženi Duško Kesar oslobođen je od optužbe da je izvršio krivično delo ratni zločin protiv civilnog stanovništva¹⁷⁷.

77

Tok postupka

TRZ¹⁷⁸ je 11.12.2009. godine podiglo optužnicu protiv Duška Kesara zbog izvršenja krivičnog dela ratni zločin protiv civilnog stanovništva kojom ga tereti da je, kao pripadnik rezervnog sastava MUP-a Republike Srpske, zajedno sa Dragom Radakovićem i Draškom Krndijom¹⁷⁹, pripadnicima iste oružane grupacije, učestvovao u zastrašivanju i ubistvu troje civila bošnjačke nacionalnosti, tako što su u noći između 30. i 31.03.1994. godine u Prijedoru (Republika Srpska, BiH), po prethodnom dogovoru „da idu ubijati Muslimane“, došli do kuće Faruka Rizvića noseći sa sobom oružje i eksploziv. Duško Kesar i Draško Krndija bacili su po jednu bombu na zid ispod prozora, ali kako nisu bili zadovoljni efektima eksplozivnih bombi, odmah zatim Draško Krndija postavio je plastični eksploziv na isti prozor a potom ga aktivirao. Kada su ubrzo nakon eksplozije na lice mesta

176 Sporazum o saradnji u progonu učinilaca krivičnih dela ratnih zločina, zločina protiv čovečnosti i genocida potpisan između Tužioca za ratne zločine Republike Srbije i Glavnog državnog odvjetnika Republike Hrvatske od 13.10.2006. godine.

177 Član 142 stav 1 KZJ u vezi sa članom 22 KZJ.

178 Zamenik tužioca za ratne zločine Veselin Mrdak.

179 Presudom Vrhovnog suda Republike Srpske br. 118-0-KŽ-06-000-018 od 18.4.2006. godine, potvrđena je presuda Orkužnog suda u Banja Luci K.br. 50/01 od 17.11.2005. godine, kojom su za isto krivično delo osuđeni Drago Radaković i Draško Krndija.

došli policajci Radoslav Knežević i Dragan Gvozden, zatekli su u kući uplašene ukućane, da bi po izlasku iz kuće videli optuženog Duška Kesara, Draška Krndiju i Dragu Radakovića. Radoslav Knežević je pri odlasku rekao da ne diraju ukućane dok njih dvojica ne odu. Po njihovom odlasku, optuženi Kesar zajedno sa Dragom Radakovićem i Draškom Krndijom ušao je u kuću, gde su ubili Faruka Rizvića, njegovu suprugu Refiku Rizvić i njegovu sestru Fadilu Mahmulji, udarajući ih tupim tvrdim predmetima po glavi i grudnom košu.

Glavni pretres je počeo 5.03.2010. godine. Optuženi Duško Kesar negirao je izvršenje dela, navodeći da nije učestvovao u ubistvu Rizvića i Fadile Mahmulji jer se tada nije nalazio u Prijedoru.

Viši sud u Beogradu¹⁸⁰ oglasio je optuženog Duška Kesara krivim i osudio na kaznu zatvora u trajanju od 15 godina.

78

Apelacioni sud u Beogradu, odlučujući o žalbama branioca i supruge optuženog, doneo je 28.02.2011. godine rešenje kojim je usvojio izjavljene žalbe, ukinuo presudu i predmet vratio prvostepenom sudu na ponovno suđenje.¹⁸¹

Ponovno suđenje počelo je 8.06.2011. godine, tokom kojeg je prvostepeni sud, postupajući po nalogu Apelacionog suda, ispitao svedoke Gvozdena i Kneževića i izvršio suočenje svedoka i optuženog.

Dana 1.12.2011. godine doneta je presuda kojom je optuženi Duško Kesar ponovo oglašen krivim i osuđen na kaznu zatvora u trajanju od 15 godina. Obrazlažući presudu, predsednica veća navela je da je sud poklonio veru iskazu svedoka Gvozdena, koji je ubedljivo svedočio da je kritične večeri, ispred kuće porodice Rizvić zatekao optuženog Kesara zajedno sa Krndijom i Radakovićem. Njegove navode potvrdio je i Krndija, koji je posvedočio da je optuženi Kesar zajedno sa njim bacio po jednu bombu na kuću Rizvića. Zajedničko delovanje optuženog Radakovića i Krndije, koje obuhvata postojanje prethodnog dogovora, bacanje bombi, postavljanje i aktiviranje eksploziva te lišavanje života oštećenih, predstavlja celinu sastavljenu od međusobno jasnih i logički povezanih činjenica. Okrivljeni je postupao sa direktnim umišljajem. Prilikom odmeravanja kazne, sud je kao olakšavajuće okolnosti optuženom cenio neosuđivanost, porodične prilike, nezaposlenost i zdravstveno stanje, a kao otežavajuće lišenje života troje civila.

¹⁸⁰ Sastav veća: sudija Vinka Beraha Nikićević (predsednica veća), sudija Snežana Nikolić Garotić i sudija Rastko Popović.

¹⁸¹ Analiza presude Apelacionog suda od 28.02.2011. u *Izveštaju o suđenjima za ratne zločine u Srbiji 2011. godine*, FHP, strana 27.

Odlučujući o žalbama branioca, supruge i majke optuženog izjavljenih na presudu u ponovljenom postupku, Apelacioni sud je 30.11.2012. godine doneo presudu, kojom je optuženog oslobodio od optužbe.

Apelacioni sud je utvrdio da nema čvrstih i nesumljivih dokaza da je optuženi Duško Kesar učestvovao u izvršenju krivičnog dela. Naime, samo prisustvo optuženog prilikom kritičnog događaja, ispred kuće Rizvića zajedno sa Draškom Krndijom i Dragom Radakovićem, od momenta bacanja bombi na kuću i postavljanja eksploziva na prozor kuće, pa čak i za vreme dok su oštećeni u kući lišeni života, ne ukazuje da je okrivljeni preduzimao radnje izvršenja krivičnog dela, niti da je postupao u istoj nameri. Činjenica da je bio prisutan prilikom izvršenja dela, sama po sebi ne može biti dokaz njegove volje da na drugi način učestvuje u lišavanju života oštećenih Faruka Rizvića, Refike Rizvić i Fadile Mahmulji.

3.3. Slučaj Zvornik III/IV¹⁸²

Apelacioni sud u Beogradu¹⁸³ doneo je 4.10.2012. godine presudu¹⁸⁴ kojom je uvažio žalbu TRZ i preinačio prvostepenu presudu Višeg suda u Beogradu od 16.12.2011. godine¹⁸⁵, u pogledu odluke o kazni dvojici osuđenih, Goranu Saviću i Darku Jankoviću zvanom Pufta. Veće je povećalo kaznu Goranu Saviću sa jedne godine i šest meseci na tri godine, dok je osuđenom Darku Jankoviću povisilo kaznu zatvora sa 15 na 20 godina. U preostalom, nepreinačenom delu, prvostepena presuda je potvrđena.

Tok postupka

Prvostepenom presudom Višeg suda u Beogradu od 16.12.2011. godine, Darko Janković zvan Pufta i Goran Savić, oглаšeni su krivim, dok je Saša Čilerdžić oslobođen krivične odgovornosti. Sud je utvrdio da su optuženi Goran Savić i Darko Janković na poljoprivrednom dobru „Ekonomija“ u Zvorniku (BiH), u periodu od 5. do 12.05.1992. godine, zlostavljali muslimanske civile, a optuženi Goran Savić je oглаšen krivim i što je u istoj prostoriji, zajedno sa pravnosnažno osuđenim Draganom Slavkovićem¹⁸⁶, jednog civila teško pretu-

182 Kž Po2 2/12

183 Sastav veća: sudija Radmila Dragičević Dičić (predsednica veća), sudija Siniša Važić, sudija Sonja Manojlović, sudija Sretko Janković i sudija Omer Hadžiomerović.

184 KžI Po2 2/12.

185 K-Po2 23/10.

186 Presuda VSS KŽ I RZ 3/08 od 8.04.2009. godine; presuda je dostupna na internet prezentaciji FHP: www.hlc-rdc.org.

kao. Takođe, optuženi Darko Janković je oglašen krivim i za izvršenje zločina na „Ciglanu“ u Zvorniku, koji je izvršio tako što je muslimanske civile koji su u „Ciglanu“ bili dovedeni na prinudni rad, izvodio iz „Ciglane“ i naređivao im da iz muslimanskih i srpskih kuća na području Zvornika za njega i druge pljačkaju i oduzimaju razne predmete koje su potom prisvajali. Optuženi Darko Janković oglašen je krivim zbog zlostavljanja dva muslimanska civila u „Ciglanu“ kao i za zločine u Domu kulture u Čelopeku (opština Zvornik). U više navrata je ulazio u Dom kulture u Čelopeku, u kome su boravila 162 muslimanska civila, i tamo zatvorene civile telesno povređivao i sa pok. Dušanom Vučkovićem lišio života najmanje devet lica, od čega je sâm Janković ubio četvoro. Apelacioni sud u Beogradu, postupajući po žalbama stranaka u postupku, doneo je presudu kojom je preinačio prvostepenu presudu u pogledu odluke o krivičnoj sankciji, pa je optuženog Gorana Savića osudio na kaznu zatvora u trajanju od tri godine, dok je optuženog Darka Jankovića osudio na kaznu zatvora u trajanju od 20 godina.

80

Stav Apelacionog suda je da “prvostepeni sud utvrđenim otežavajućim okolnostima nije dao adekvatan značaj. Od otežavajućih okolnosti cenjena je težina izvršenog krivičnog dela i posebno brojnost radnji i nastupelih posledica, izrazitu brutalnost, agresivnost, ispoljenu bezobzirnost prema žrtvama, upornost i odlučnost ispoljena prilikom izvršenja dela nad bespomoćnim licima u uslovima nedostojnim za život ljudi, zajedno sa drugim učiniocima kreirajući atmosferu terora i straha u ovim objektima, pri čemu oštećeni nijednim postupkom nisu doprineli da se sa njima postupa na takav način. Pri tome je sud imao u vidu i činjenicu da se teške posledice krivičnog dela ogledaju i u tome da preživeli usled psihičkog i fizičkog zlostavljanja koje su pretrpeli, i danas osećaju teške psihičke traume i trpe fizičke bolove, od kojih su mnogi napustili svoje mesto prebivališta. Iz navedenih razloga prvostepena presuda je preinačena i u odnosu na optuženog Gorana Savića.”¹⁸⁷

Analiza postupka

Na osnovu pravnosnažne presude jasno je da je sud sproveo prvostepeni postupak bez bitnih povreda odredaba ZKP, da je pravilno i potpuno utvrdio činjenično stanje, kao i da je radnje okrivljenih pravilno kvalifikovao. Propust prvostepenog suda leži u odluci o krivičnoj sankciji. Iako u trenutku pisanja ovog izveštaja FHP nema uvid u obrazloženje presude, očigledno je da je drugostepeni sud doneo ispravnu odluku kada je preinačio prvostepenu pre-

187 Internet prezentacija Apelacionog suda u Beogradu www.bg.ap.sud.rs.

sudu u delu o kazni. Apelacioni sud argumentovano ukazuje, da otežavajućim okolnostima nije dat primeren značaj prilikom odlučivanja o visini krivične sankcije. Ovakvo rezonovanje drugostepenog suda je ohrabrujuće s obzirom na ustaljenu praksu srpskih sudova da se utvrđenim olakšavajućim okolnostima na strani počilnaca krivičnih dela pridaje veća važnost u odnosu na utvrđene otežavajuće okolnosti, što dovodi do nepremereno blage kaznene politike u odnosu na počinioce ratnih zločina.

Što se tiče odluke sudova da se optuženi Saša Ćilerdžić oslobodi krivične odgovornosti, FHP nije u mogućnosti da ih analizira jer ne poseduje ni prvostepenu, ni drugostepenu presudu.

4. Predmeti u u kojima je tokom 2012. doneta trećestepena odluka

4.1. Slučaj *Medak*

81

Apelacioni sud u Beogradu¹⁸⁸ koji je odlučivao u drugom stepenu, doneo je 11.01.2012. godine presudu¹⁸⁹ kojom je preinačio presudu Višeg suda u Beogradu po kojoj je optuženi Perica Đaković oslobođen od optužbe da je izvršio krivično delo ratni zločin protiv ratnih zarobljenika, i istog oglosio krivim za izvršenje navedenog krivičnog dela i osudio ga na kaznu zatvora u trajanju od jedne godine.

Dana 26.10.2012. godine, Veće Apelacionog suda u Beogradu¹⁹⁰ koje je odlučivalo u trećem stepenu, donelo je presudu¹⁹¹ kojom je uvažilo žalbu okrivljenog Perice Đakovića, preinačilo drugostepenu presudu Veća za ratne zločine Apelacionog suda u Beogradu (od 11.01.2012), i oslobodilo ga optužbe.

Tok postupka

TRZ je podiglo optužnicu¹⁹² 6.10.2009. godine protiv Milorada Lazića, Nikole

188 Sastav veća: sudija Radmila Dragičević Dičić (predsednica veća), sudija Siniša Važić, sudija Sonja Manojlović, sudija Sretko Janković i sudija Omer Hadžiomerović.

189 KŽ1 Po2 9/11.

190 Sastav veća: sudija Zoran Savić (predsednik veća), sudija Vučko Mirčić, sudija Mirjana Popović, sudija Duško Milenković i sudija Milena Rašić.

191 KŽ3 Po2 1/12.

192 DORH je ustupilo ovaj predmet TRZ na osnovu Sporazuma o saradnji u progonu učinilaca krivičnih dela ratnih zločina.

Konjevića, Mirka Marunića, Nikole Vujnovića i Perice Đakovića zbog izvršenja krivičnog dela ratni zločin protiv ratnih zarobljenika.¹⁹³ Stavljeno im je na teret da su tokom oružanog sukoba u Republici Hrvatskoj u Medaku¹⁹⁴, u periodu od 3.09.1991. do 8.09.1991. godine, danonoćno sa nepoznatim licima, prilikom i nakon ispitivanja, Medunića, koji je zarobljen i odveden u prostorije stanice milicije, tukli rukama, nogama, palicama, drvenim kocem, rezali ga i ubadali nožem, zbog čega je oštećeni trpeo jake bolove i više puta padao u nesvest. Optuženi Milorad Lazić tukao je u više navrata Medunića rukama i nogama po glavi i telu, velikim kuhinjskim nožem parao mu je uniformu dok Medunić nije ostao nag, nakon čega ga je porezao po licu, ramenima, leđima i naneo mu ubodnu ranu u levu butinu. Okrivljeni Mirko Marunić tukao ga je gumenom palicom po leđima, a okrivljeni Konjević tukao je Medunića kocem po telu, zatim nogama, i pivskom bocom po glavi. Optuženi Nikola Vujnović je jednom prilikom sedeo na nogama oštećenog, dok ga je optuženi Đaković tukao po tabanima. TRZ¹⁹⁵ je 7.06.2010. godine izmenilo optužnicu, tako što je odustalo od krivičnog gonjenja optuženog Nikole Vujnovića.

82

Glavni pretres počeo je 24.11.2009. godine. Dana 23.06.2010. godine, Viši sud u Beogradu doneo je presudu¹⁹⁶ kojom je optuženom Miloradu Laziću i Nikoli Konjeviću izrečena kazna zatvora u trajanju od po tri godine, a optuženom Mirku Maruniću dve godine zatvora. Optuženi Perica Đaković oslobođen je krivične odgovornosti. U obrazloženju presude, u delu koji se odnosi na odgovornost Perice Đakovića, sud je naveo da nije dokazano da su radnjama optuženog kod žrtve nastupile velike patnje, niti povrede telesnog integriteta, te da nije ostvareno bitno obeležje krivičnog dela za koje se tereti optuženi Đaković.

Postupajući po žalbama stranaka u postupku, Apelacioni sud u Beogradu je na sednici održanoj 19.01.2011. godine doneo odluku¹⁹⁷ kojom je potvrdio prvostepenu presudu u odnosu na optužene Milorada Lazića, Mirka Marunića i Nikolu Konjevića, a ukinuo prvostepenu presudu i predmet vratio prvostepenom sudu na ponovno suđenje u odnosu na optuženog Pericu Đakovića.¹⁹⁸

Nakon ponovljenog postupka, Viši sud u Beogradu je 1.07.2011. godine objavio

193 Član 144 KZ SRJ.

194 Medak se nalazi u Lici. Pre rata je pripadao opštini Gospić. Danas ima status opštine.

195 Zamenik tužioca za ratne zločine Nebojša Marković.

196 K Po2 36/10.

197 Kž1 Po2 9/10.

198 O analizi presude Apelacionog suda od 19.01.2011. videti Izveštaj o suđenjima za ratne zločine u Srbiji 2011, FHP, strana 36.

presudu¹⁹⁹ kojom je optuženi Perica Đaković oslobođen optužbe da je izvršio krivično delo za koje se tereti optužnicom TRZ.

Apelacioni sud u Beogradu, nakon održanog pretresa, doneo je 11.01.2012. godine presudu²⁰⁰ kojom je uvažio žalbu TRZ i preinačio prvostepenu presudu, i to tako što je okrivljenog Pericu Đakovića oglasio krivim i osudio na kaznu zatvora u trajanju od jedne godine. U obrazloženju presude Apelacionog suda²⁰¹ između ostalog se navodi da iako udaranje palicom po golim tabanima kod oštećenog nije uzrokovalo tešku duševnu patnju i fizički bol, radnje okrivljenog predstavljaju radnje nečovečnog postupanja, jer predstavljaju ozbiljan nasrtaj na ljudsko dostojanstvo u situaciji kada je oštećeni, za koga je okrivljeni znao da je ratni zarobljenik, nekoliko dana bio zatvoren u stanici milicije, gde su ga svakodnevno, naizmenično tukla i maltretirala druga lica, te su, u tim okolnostima, navedene radnje takvog karaktera i intenziteta da predstavljaju jednu od alternativno propisanih radnji izvršenja krivičnog dela ratni zločin protiv ratnih zarobljenika. Nečovečno postupanje je blaži oblik zlostavljanja, jer se licu nanosi manji, kako psihički, tako i fizički bol, ali se vređa i njegovo dostojanstvo.

83

Branilac optuženog Perice Đakovića izjavio je žalbu protiv drugostepene presude. Na sednici veća Apelacionog suda, održanoj 26.10.2012. godine, branilac optuženog Đakovića, obrazlažući žalbu, između ostalog je naveo da je oštećeni Mirko Medunić pred Županijskim sudom u Rijeci 1993. godine naveo da ga je u kafani „Jadran“ optuženi udario pendrekom po tabanima, dok je Nikola Vujnović sedeo na njemu, i da taj incident nije trajao dugo. Svedočeci 2010. godine pred Višim sudom u Beogradu, oštećeni Medunić izjavio je da se ne seća ko ga je tačno tukao po tabanima, a ko sedeo na njemu, i da nije pretrpeo patnje zbog toga. U žalbi se navodi i da ukoliko se prihvati da je optuženi ovo i učinio, to ne predstavlja krivično delo za koje se tereti, a da isti stav po ovom pitanju ima i MKSJ.

Veće Apelacionog suda u Beogradu koje je odlučivalo u trećem stepenu, 26.10.2012. godine donelo je presudu²⁰² kojom je uvažilo žalbu branilaca okrivljenog, preinačilo drugostepenu presudu Apelacionog suda u Beogradu, i Pericu Đakovića oslobodilo od optužbe. Po nalaženju veća Apelacionog suda koje je odlučivalo u trećem stepenu, „udarci po tabanima oštećenom nisu naneli

199 K-Po2 3/11.

200 KžI Po2 9/11.

201 <http://www.bg.ap.sud.rs/lt/articles/sluzba-za-odnose-sa-javnoscu/aktuelni-predmeti/ratni-zlocini/rz-donete-odluke/>.

202 Kž3 Po2 1/12.

teško poniženje, degradaciju, niti su na drugi način teško povredili ljudsko dostojanstvo oštećenog, tim pre što svako postupanje suprotno međunarodnim konvencijama i običajima ne može predstavljati ratni zločin, jer da bi neka radnja mogla biti tako okarakterisana potrebno je utvrditi da njena ozbiljnost i naneta posledica opravdavaju karakterisanje ovako teškom kvalifikacijom, što u ovoj krivično pravnoj stvari nije slučaj.”²⁰³

Analiza postupka

Analizirajući obe presude Apelacionog suda koje su donete u ovom predmetu u 2012. godini, FHP nalazi da je odluka koja korespondira sa pravom i pravdom, ona koju je donelo veće Apelacionog suda u drugostepenom postupku, kojom je optuženi Perica Đaković oglašen krivim. Iako u momentu nastanka ovog izveštaja FHP-u nisu dostupne navedene presude, sumarna obrazloženja za obe odluke, objavljena na sajtu Apelacionog suda, dovoljna su da se izvedu bitni zaključci.

84 Ono što je bio kamen spoticanja u utvrđivanju krivice optuženog Perice Đakovića, predstavlja kvalifikovanje radnji optuženog, te posledice tih radnji. Zakonskom normom kojom je predviđeno krivično delo za koje se tereti optuženi Đaković, propisano je da će biti kažnjen “svako ko kršeći pravila međunarodnog prava, naredi da se prema ratnim zarobljenicima vrše ubistva, mučenja, nečovečna postupanja, biološki, medicinski ili drugi naučni eksperimenti, uzimanje tkiva ili organa radi transplantacije, nanošenje velikih patnji ili povreda telesnog integriteta ili zdravlja, prisiljavanje na vršenje službe u oružanim snagama neprijatelja, ili lišavanje prava na pravilno i nepristrasno suđenje, ili ko izvrši neko od navedenih dela.”²⁰⁴

Analizirajući citiranu normu, jasno je da krivično delo može izvršiti bilo ko, odnosno da izvršilac ne mora da ima neko posebno svojstvo. Radnje izvršenja krivičnog dela su postavljene alternativno.

Iz ovog kataloga radnji, ona koja najbolje kvalifikuje postupanje optuženog Đakovića je upravo ona za koju se opredelio Apelacioni sud u svojoj osuđujućoj presudi, a to je nečovečno postupanje koje kao takvo “predstavlja ozbiljan nasrtaj na ljudsko dostojanstvo”. U ovoj presudi za sud nije sporno da udaranje palicom po golim tabanima kod oštećenog nije uzrokovalo tešku duševnu

203 <http://www.bg.ap.sud.rs/lt/articles/sluzba-za-odnose-sa-javnoscju/aktuelni-predmeti/ratni-zlocini/rz-donete-odluke/>.

204 Član 144. KZ SRJ.

patnju i fizički bol, ali sud iskazuje razumevanje za celokupnu situaciju kada je oštećeni, za koga je optuženi znao da je ratni zarobljenik, nekoliko dana bio zatvoren u stanici milicije, gde su ga svakodnevno, naizmenično tukla i maltretirala druga lica, te su, u tim okolnostima, takvog karaktera i intenziteta da predstavljaju jednu od alternativno propisanih radnji izvršenja krivičnog dela ratni zločin protiv ratnih zarobljenika. Iz ovakvog pravilnog rezonovanja, podvođenja utvrđenog činjeničnog stanja pod pravnu normu, proizašao je zaključak da je "nečovečno postupanje [...] blaži oblik zlostavljanja, jer se licu nanosi manji, kako psihički, tako i fizički bol, ali se vređa i njegovo dostojanstvo".²⁰⁵ Ovakav stav ima uporište i u praksi MKSJ. Pretresno veće u predmetu Čelebići, navodi da je "nečovečno postupanje namerna radnja ili propust, tj. radnja koja je, objektivno gledana, smišljena a ne slučajna, koja nanosi tešku duševnu ili telesnu patnju ili povredu ili predstavlja ozbiljan nasrtaj na ljudsko dostojanstvo."²⁰⁶ Ovakvom definisanju nečovečnog postupanja ostaje verno i pretresno veće u predmetu *Kordić i Čerkez*.²⁰⁷

S druge strane, veće Apelacionog suda koje je donelo oslobađajuću presudu negira da je radnjama optuženog Đakovića nastala zabranjena posledica, koja predstavlja bitno obeležje krivičnog dela, pa tako navodi da "udarci po tabanima oštećenom nisu naneli teško poniženje, degradaciju, niti su na drugi način teško povredili ljudsko dostojanstvo oštećenog". Ono odlazi i korak dalje, pa ističe da "svako postupanje suprotno međunarodnim konvencijama i običajima ne može predstavljati ratni zločin, jer da bi neka radnja mogla biti tako okarakterisana potrebno je utvrditi da njena ozbiljnost i naneta posledica opravdavaju karakterisanje ovako teškom kvalifikacijom, što u ovoj krivično pravnoj stvari nije slučaj". Za razliku od ovog stava, veće Apelacionog suda koje je donelo osuđujuću presudu, kvalifikacijom radnji optuženog i izrečenom kaznom jasno je iznijansiralo postupanje optuženog Đakovića u odnosu na druga lica koja su osuđena u ovom predmetu, utvrdivši kontekst u kojem je optuženi Đaković izvršio inkriminisane radnje, dok veće Apelacionog suda koje je donelo oslobađajuću presudu, očigledno nije u dovoljnoj meri cenilo celokupan kontekst događaja koji su prethodili postupanju optuženog Đakovića, već je njegove radnje veštački smestilo u jedan vakuum, potpuno izolovan od prethodnih događaja, i vremena i prostora kad je delo izvršeno.

205 Internet prezentacija Apelacionog suda u Beogradu, Donete odluke - ratni zločini, decembar 2012, <http://www.bg.ap.sud.rs/lt/articles/sluzba-za-odnose-sa-javnoscju/aktuelni-predmeti/ratni-zlocini/rz-donete-odluke/>.

206 MKSJ, Presuda Pretresnog veća u predmetu *Čelebići* (1998, IT-96-21-T) - par. 543.

207 MKSJ, Presuda Pretresnog veća u predmetu *Kordić i Čerkez* (2001, IT-95-14/2-T) - par. 256.

I postupanje TRZ u ovom predmetu doprinelo je da se donese oslobađajuća presuda. Naime, TRZ je 7.06.2010. godine izmenilo optužnicu, tako što je odustalo od krivičnog gonjenja optuženog Nikole Vujnovića. Vujnoviću je prvobitno bilo stavljeno na teret da je sedeo na nogama oštećenog, dok ga je optuženi Đaković tukao po tabanima. Na ovaj način Vujnović bi bio saučesnik u izvršenju krivičnog dela, i to kao saizvršilac, u čijim se radnjama stiču svi elementi bića krivičnog dela za koje se tereti i optuženi Đaković. Odustajanjem od krivičnog gonjenja Vujnovića, TRZ je onemogućilo sud da odlučuje o krivici svih učesnika u izvršenju krivičnog dela. Kod ovakvog stanja stvari, da je opstala osuđujuća presuda za Đakovića, došlo bi se u paradoksalnu situaciju - da je jedno lice osuđeno, a da lice koje je bilo saizvršilac, bude slobodno, iako nije postojala ni jedna pravna prepreka za krivični progon.

Sadržaj

Skraćenice.....	2
Uvod.....	3
I Nalazi.....	4
1. Mali broj optuženih.....	4
2. „Krupne ribe“ i dalje izmiču pravdi.....	4
3. Politički motivisano hapšenje Albanaca sa juga Srbije.....	6
4. Neadekvatna zaštita i podrška svedocima.....	7
5. Veće za ratne zločine Apelacionog suda u Beogradu kao primer ažurnog postupanja sudova.....	9
6. Kaznena politika.....	9
7. Nedovoljno profesionalna odbrana optuženih.....	10
8. Postupci pred sudovima opšte nadležnosti ne zadovoljavaju standarde pravičnih suđenja.....	10
9. Primena novog Zakonika o krivičnom postupku u postupcima za ratne zločine.....	11
10. Nepostupanje sudova po Zakonu o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja.....	12
11. Izveštavanje medija o suđenjima za ratne zločine u Srbiji.....	13
II Predmeti.....	15
1. Prvostepeni postupci.....	15
1.1. Predmet <i>Ćuška/Qushk</i>	15
1.2. Slučaj <i>Skočić</i>	19
1.3. Slučaj <i>Tenja II</i>	23
1.4. Slučaj <i>Tuzlanska kolona</i>	26
1.5. Slučaj <i>Orahovac/Rahovec</i>	29
1.6. Slučaj <i>Ovčara V</i>	31
1.7. Slučaj <i>Bosanski Petrovac</i>	32
1.8. Slučaj <i>Miloš Lukić</i>	34
2. Predmeti u kojima je tokom 2012. godine izrečena prvostepena presuda.....	38
2.1. Predmet <i>Bijeljina</i>	38
2.2. Predmet <i>Lički Osik</i>	42
2.3. Slučaj <i>Mark Kashnjeti</i>	46
2.4. Slučaj <i>Bytyqi</i>	50
2.5. Slučaj <i>Lovas</i>	53
2.6. Slučaj <i>Gnjilanska grupa</i>	63
2.7. Slučaj <i>Beli Manastir</i>	70
2.8. Slučaj <i>Kušnin/Kushnin</i>	73
3. Predmeti u kojima je tokom 2012. godine doneta drugostepena odluka.....	75
3.1. Slučaj <i>Rastovac</i>	75
3.2. Slučaj <i>Prijedor</i>	77
3.3. Slučaj <i>Zvornik III/IV</i>	79
4. Predmeti u kojima je tokom 2012. doneta trećestepena odluka.....	81
4.1. Slučaj <i>Medak</i>	81

Izdavač:

Fond za humanitarno pravo

Za izdavača:

Sandra Orlović

Tiraž:

400

Štampa:

Publikum

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

341.322.5:343.11(497.11)"2012"

IZVEŠTAJ o suđenjima za ratne zločine u
Srbiji u 2012. godini. - Beograd : Fond za
humanitarno pravo, 2013 (Beograd : Publikum).
- 88 str. ; 24 cm

Tiraž 400. - Napomene i bibliografske
reference uz tekst.

ISBN 978-86-7932-050-6

а) Ратни злочини - Судски процеси - Србија
- 2012
COBISS.SR-ID 196019212